

# Sociologisk Forskning

Tidskrift för Sveriges Sociologförbund • Journal of the Swedish Sociological Association

Årgång 57 • Nr 1 • 2020

## Sociologisk Forskning

Sociologisk Forskning har givits ut sedan 1964 och är en facktidskrift som publicerar vetenskapliga arbeten inom sociologins fält. Tidskriften riktar sig mot sociologer och andra grupper inom och utom akademien som intresserar sig för den empiriska, teoretiska och metodologiska utvecklingen inom sociologin och samhällsvetenskaperna. Tidskriften har ett särskilt fokus på svenska och nordiska samhällsförhållanden. I Sociologisk Forskning presenteras kontinuerligt resultat från pågående forskningsprojekt, recensioner av svensk och internationell sociologisk och samhällsvetenskaplig litteratur, debattinlägg samt andra bidrag av relevans för svensk sociologisk forskning. Tidskriften ges ut av Sveriges Sociologförbund med stöd av Vetenskapsrådet och kommer ut med 4 nummer om året.

Sociologisk Forskning publiceras med omedelbar öppen tillgång (*open access*) under Creative Commons-licensen CC BY-NC-ND 4.0. Tidskriften indexeras löpande i Web of Science, Scopus, Artikelsök, Social Science Premium Collection (inklusive Sociological Abstracts) och SocINDEX. Alla texter i Sociologisk Forskning från 1993 och framåt finns öppet tillgängliga på tidskriftens hemsida. Tidskriften finns också tillgänglig via textdatabasen JSTOR (inom paketet Arts & Sciences X).

### Redaktörer & ansvarig utgivare

Redaktörer: Lena Sohl och Magnus Wennerhag  
Ansvarig utgivare: Kenneth Nelson

**Grafisk produktion:** RPform, Köping

**Tryck:** Reklamtryckeriet, Köping

ISSN 0038-0342 (tryckt version)

e-ISSN 2002-066X (elektronisk version).

© Sveriges Sociologförbund och författarna

### Adress

Sociologisk Forskning  
Magnus Wennerhag, ME225  
Södertörns högskola  
141 89 Huddinge  
sociologiskforskning@sverigessociologforbund.se  
www.sociologiskforskning.se

### Redaktion

Lena Sohl, Magnus Wennerhag,  
Alexandra Bogren, Love Bohman,  
Sara Ferlander, Paul Fuehrer,  
Zhanna Kravchenko och Adrienne Sörbom.

### Redaktionsråd

Ylva Brännström Almqvist, Stockholms universitet  
Patrik Aspers, University of St. Gallen, Schweiz  
Alireza Behtoui, Södertörns högskola  
Hannah Bradby, Uppsala universitet  
Christofer Edling, Lunds universitet  
Katrine Fangen, Universitetet i Oslo  
Peter Hedström, Linköpings universitet  
Mikael Hjerm, Umeå universitet  
Tora Holmberg, Uppsala universitet  
Kerstin Jacobsson, Göteborgs universitet  
Bengt Larsson, Göteborgs universitet  
Christine Roman, Örebro universitet  
Stefan Svallfors, Institutet för framtidsstudier  
Östen Wahlbeck, Helsingfors universitet  
Malin Åkerström, Lunds universitet

---

## Sveriges Sociologförbund

Sveriges Sociologförbund är en fackligt och politiskt obunden intresseorganisation för sociologer med syfte att främja sociologins vetenskapliga utveckling och praktiska tillämpning. Som medlem i Sociologförbundet får du bland annat förbundets egen tidskrift Sociologisk Forskning i elektronisk form och den internationella tidskriften Acta Sociologica, som utkommer fyra gånger per år.

**Vill du bli medlem?** Se Sociologförbundets hemsida [www.sverigessociologforbund.se](http://www.sverigessociologforbund.se) för information.

### Sociologförbundets styrelse

*Ordförande:* Kenneth Nelson, Stockholms universitet

*Vice ordförande:* Åsa Lundqvist, Lunds universitet

*Sekreterare:* Oskar Engdahl, Göteborgs universitet

*Kassör:* Erika Willander, Uppsala universitet

*Ordinarie ledamöter:* Martin Berg, Malmö universitet, Lena Karlsson, Umeå universitet, Emelie Larsson, Mittuniversitetet, Arvid Lindh, Stockholms universitet, Magdalena Kania Lundholm, Högskolan i Dalarna.

*Suppleanter:* Fredrik Palm, Uppsala universitet, Denis Frank, Göteborgs universitet

# Innehåll

De avgående redaktörerna har ordet . . . . .	3
<i>Christofer Edling &amp; Sara Eldén</i>	
De tillträdande redaktörerna har ordet . . . . .	5
<i>Lena Sohl &amp; Magnus Wennerhag</i>	
Oro för klimatförändringarnas konsekvenser – Klimatagerande och betydelsen av omsorg om kommande generationer . . . . .	7
<i>Sara Ekholm</i>	
Tidslojalitet – En explorativ undersökning om hur tid och lojalitet flätas samman i fakultetsadministratörers arbetsstrategier . . . . .	25
<i>David Öborn Regin, Jonas Axelsson &amp; Markus Arvidson</i>	
Membership in the digital era – Swedish trade unions' use of Internet and social media . . . . .	43
<i>Gabriella Scaramuzzino &amp; Roberto Scaramuzzino</i>	
Sociologiska perspektiv på coronakrisen – Fyra sociologer om samhällets reaktion på covid-19 . . . . .	67
<i>Erna Danielsson, Fredrik Liljeros, Shai Mulinari &amp; Linda Soneryd</i>	
Recensioner. . . . .	77

Patrik Hall, Vesa Leppänen och Malin Åkerström  
*Mötesboken. Tolkningar av arbetslivets sammanträden och rosévinsmingel.*  
Égalité, 2019  
Recension av *Åsa Wettergren*

Åke Sandberg (red.)  
*Arbete & välfärd. Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige.*  
Studentlitteratur, 2019  
Recension av *Jayeon Lindellee*

Caitlyn Collins  
*Making motherhood work. How women manage careers and caregiving.*  
Princeton University Press, 2019  
Recension av *Jenny Alsarve*

Sverker Johansson  
*På spaning efter språkets ursprung.*  
Natur & Kultur, 2019  
Recension av *Lars-Erik Berg*

Redaktionens tack: Granskare 2017–2019 . . . . .	89
Motivering: Torgny T. Segerstedts pris för bästa artikel i <i>Sociologisk Forskning</i> 2018 och 2019 . . . . .	91
Sociologförbundet har ordet – Avgående ordförande tackar för sig . . . . . <i>Katarina Jacobsson</i>	93

## De avgående redaktörerna har ordet

SENASTE NUMRET AV *Sociologisk Forskning* är här, och med detta nummer säger vi från Lundaredaktionen tack för oss! Det har varit spännande år, framför allt för att det har gett oss en fin inblick i och insikt om hur mycket bra sociologisk forskning det görs runt om i landet. Det har också stärkt oss i övertygelsen om *Sociologisk Forsknings* viktiga plats i svensk sociologi. Det behövs ett forum som detta – i dag kanske mer än någonsin – där sociologi om och av forskare verksamma i Sverige kan presenteras, delas och debatteras.

En av de viktigare insatser vi som redaktion hoppas vi har kunnat bidra med för tidskriftens framtid är övergången till Open Journal Systems. Det som började med en suck över ohanterligt mejlande av manus och granskningar av en trött redaktör i Lundasociologernas lunchrum blev ett nytt, mer säkert, och betydligt mer lättarbetat manushanteringssystem, och en fin ny hemsida – tack vare Anders Hylmö. Stort tack till Anders, som inte bara genomförde själva överflyttningen och designade den nya hemsidan, utan dessutom pedagogiskt och tålmodigt guidade två relativt tekniskovana redaktörer genom hela processen.

Som redaktörer har vi haft förmånen att omge oss med en fantastisk redaktion: Åsa Lundqvist, Diana Mulinari, Mikael Klintman och David Wästerfors har förstagranskat manus, rekommenderat lämpliga granskare, varit bollplank i svåra beslut, och kommit med fantastiska idéer om temanummer och nya textformat. Det har varit tryggt och tacksamt att vara redaktörer med en så kompetent redaktion i ryggen.

Ett extra varmt tack också till Annette Persson på RPform som har satt tidskriften under dessa år, och som hanterat våra ibland förvirrade (och nån gång till och med panikartade) produktionsprocesser med ett stort mått av professionalitet, flexibilitet och framförallt lugn och gott humör.

Vi vill också rikta ett varmt tack till alla de skribenter som sänt in sina alster under dessa år, och ett extra varmt tack till alla granskare som läst och kommenterat manus. Er arbetsinsats är osynlig men absolut avgörande för den vetenskapliga publikationens kvalitet. För att synliggöra er publicerar vi ett särskilt tack till er, i detta nummer.

I detta vårt sista nummer presenterar vi tre originalartiklar som alla presenterar och diskuterar empirisk ny forskning om aktuella ämnen. Sara Ekholm föreslår i artikeln ”Oro för klimatförändringarnas konsekvenser. Klimatagerande och betydelsen av omsorg om kommande generationer” ett nytt analytiskt begrepp för att förstå dagens reaktioner på klimatkrisen, nämligen *omsorgsoro*. Utifrån en intervjustudie med föräldrar visar Ekholm hur begreppet kan fånga en mängd förhållningssätt som

empati, omsorg, rättvisa, ansvar och oro gentemot människor i dag och kommande generationer. Hon presenterar också en typologi – de orosbejakande, de tillitsfulla, de kalkylerande och de trygghetssökande – som i sin tur leder till olika typer av klimatagerande.

I David Öborn Regin, Jonas Axelsson och Markus Arvidsons artikel ”Tidslojalitet. En explorativ undersökning om hur tid och lojalitet flätas samman i fakultetsadministratörers arbetsstrategier” står det så kallade flexibla arbetslivet i fokus. Utifrån intervjuer med administratörer inom universitetsverksamhet visar författarna hur oreglerade arbetsramar nödvändiggör komplext navigerande mellan olika lojaliteter där allokering av tid blir centralt och kritiskt – något författarna benämner ”tidslojalitet”.

I ”Membership in the digital era. Swedish trade unions’ use of Internet and social media” gör Gabriella Scaramuzzino och Roberto Scaramuzzino en analys av fackförningars användning av internet och sociala medier i kommunikationen med sina medlemmar. Med utgångspunkt i en kvalitativ studie av webbsidor, sociala mediekonton, samt intervjuer med representanter på två svenska fackföreningar visar författarna att organisationerna använder de digitala plattformarna för att stärka medlemskapet på redan givna premisser, snarare än att anpassa sig till de nya teknikerna.

Numret innehåller också fyra recensioner av nyutkomna verk: Jenny Alsarve recenserar Caitlyn Collins *Making motherhood work* (2019), Lars-Erik Berg läser Sverker Johanssons *På spaning efter språkets ursprung* (2019), Jayeon Lindellee gör en reflektion över Åke Sandbergs (red.) *Arbete & välfärd. Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige* (2019) och i sin recension av *Mötesboken. Tolkningar av arbetslivets sammanträden och rosévinsmingel* (2019) av Patrik Hall, Vesa Leppänen och Malin Åkerström ställer sig Åsa Wettergren frågan vad ett möte egentligen är.

I Sociologförbundets text skriver Katarina Jacobsson om vad hon trodde hon skulle skriva om Sociologidagarna 2020 – innan covid-19 gjorde det omöjligt för sociologsvrige att träffas. Hon tackar också för sig som ordförande för förbundet och presenterar den nya styrelsen, samt de som tilldelats pris för bästa avhandling 2018–2019 samt Torgny T. Segerstedts pris för bästa artikel i *Sociologisk Forskning* 2018 respektive 2019.

Så vill vi – som alltid – uppmana er att sända oss era manus, uppslag till recensioner och idéer för temanummer. *Sociologisk Forskning* publicerar bidrag på svenska och övriga skandinaviska språk samt engelska. *Sociologisk Forskning* tillämpar anonymiserad kollegial granskning (*double blind peer review*) och tidskriften indexeras i ett stort antal internationella databaser, publiceras med omedelbar öppen tillgång (*open access*) och finns tillgänglig genom JSTOR (se tidskriftens hemsida för vidare detaljer). Dessutom är den numera enkelt tillgänglig genom vår webbplats, [www.sociologiskforskning.se](http://www.sociologiskforskning.se).

Slutligen – det är med varm hand och stor förväntan vi nu lämnar över till Söderörnredaktionen, med Magnus Wennerhag och Lena Sohl i spetsen. Vi är övertygade om att *Sociologisk Forskning* har spännande år framför sig med er vid rodret.

De avgående redaktörerna,  
*Christofer Edling och Sara Eldén*

## De tillträdande redaktörerna har ordet

DETTA NUMMER AV *Sociologisk Forskning* är det sista numret från redaktionen i Lund, under ledning av redaktörerna Sara Eldén och Christofer Edling. Ett varmt tack till Lundaredaktionen för allt arbete som de har lagt ner på att göra en tidskrift som publicerat viktiga och relevanta artiklar och hållit det vetenskapliga samtalet i sociologsverige levande. Ett stort tack till de avgående redaktörerna för att de också sett till att tidskriften nu har ett fungerande manushanteringssystem, Open Journal Systems, samt för deras arbete med att stärka tidskriftens närvaro och tillgänglighet i olika digitala kanaler.

I det här numret har vi i den nya redaktionen bidragit med ett samtal om sociologiska perspektiv på coronakrisen. I samtalet diskuterar forskarna Erna Danielsson, Fredrik Liljeros, Shai Mulinari och Linda Soneryd bland annat betydelsen av sociologisk kunskap för samhällets hantering av kriser och risker, samt den dynamik mellan expertis, politiker och medborgare som präglar frågor där expertkunskap är centralt. Det handlar också om att uppmärksamma perspektiv som annars tenderar att falla bort i den allmänna debatten – såsom ojämlikhet, konflikter, makt och ideologi, vilket är något som Shai Mulinari lyfter fram i samtalet.

Tidskriften *Sociologisk Forskning* har flera viktiga uppgifter. Genom att publicera artiklar på svenska blir den sociologiska forskningen mer tillgänglig för en bredare publik i Sverige och kan få genomslag i det offentliga samtalet. I en tid då forskare alltmer uppmanas att ägna sig åt ”den tredje uppgiften” måste det finnas goda möjligheter att kommunicera nya forskningsrön på det språk som dominerar det offentliga samtalet i Sverige. Vi ser det som en viktig uppgift att sprida tidskriftens texter till en bredare publik, något som underlättas av tidskriftens övergång till att vara öppet tillgänglig via internet. Detta gynnar inte bara forskare, utan även personer utanför akademien. Att aktivt sprida kvalitetssäkrad vetenskaplig kunskap till allmänheten är inte minst viktigt i en tid som präglas av ”fake news”, en ökad betydelse för icke-akademiska kunskapskällor och ett debattklimat där åsikter många gånger får företräde framför fakta.

Även om tidskriftens främsta uppgift är att publicera kollegialt granskade vetenskapliga artiklar på svenska ser vi samtidigt fördelar med att i viss mån publicera engelskspråkiga artiklar. En engelsk språkdräkt möjliggör en ökad internationell spridning av sociologisk forskning om svenska samhällsförhållanden, vilket samtidigt kan bidra till större intresse för tidskriften även utanför det svenska och skandinaviska språkområdet.

Vi återkommer med 2020 års andra nummer, vilket blir det första som helt komponeras av den nya redaktionen i vid Södertörns högskola.

De tillträdande redaktörerna,  
*Lena Sohl och Magnus Wennerhag*



# Oro för klimatförändringarnas konsekvenser

## *Klimatagerande och betydelsen av omsorg om kommande generationer*

### **Worrying about the consequences of climate change. Climate behaviour and the meaning of caring for future generations**

The aim of the study was to see how *care-worry* about the consequences of climate change for future generations are experienced and handled by informants in a Swedish context. The term care-worry refer to an assembly of several approaches, such as empathy, care, responsibility, worry, and justice towards other people and coming generations. Care-worry is related to and initiates people's attitudes and behaviours towards future risks. Empirically, the study is based on thematic interviews conducted in the year 2016 and deals with informants who explicitly expressed worries about climate change for future generations. All 24 informants turned out to be parents. From the material, four ideal types were depicted, which in different ways can illustrate the parents' care-worry. Different climate behaviours also seem to be linked to these ideal types. The study as a whole shows that parents' care-worries affect them in various ways to reduce their own climate footprint in the future. Many of them choose a more sustainable lifestyle for the sake of future generations.

*Keywords:* care-worry, future generations, parenthood, climate change, climate behaviour

KLIMATFÖRÄNDRINGARNAS KONSEKVENSER ÄR komplexa och till viss del oförutsägbara, vilket leder till att dess risker kan skapa osäkerhet och oro. Klimatrisker blir därför inte alltid enkla att hantera för den enskilda individen (se Lupton 2013). Risker relaterade till klimatförändringarna kan exempelvis handla om störningar och avbrott i samhällsviktiga funktioner samt ökad livsmedelsbrist och begränsade vattenresurser. Det beror bland annat på konsekvenserna av skyfall, översvämningar och torka som klimatförändringarna för med sig (IPCC 2015).

Forskningen om människors uppfattningar om klimatförändringarna innefattar en rad olika aspekter, från klimatattityder generellt till människors agerande för att begränsa eller anpassa sig till klimatförändringarna (Brulle, Carmichael & Jenkins 2012; McCright & Dunlap 2013). Om man däremot vill förstå individens oro för klimatförändringarnas konsekvenser för framtida generationer, finns inte tidigare studier att tillgå i samma utsträckning. I en studie som belyst föräldraskap och klimatoro för

kommande generationer, kan man se att oron var högre hos föräldrar än hos de som inte var föräldrar. Den skillnaden visade sig däremot inte gälla deras riskbedömning av klimatförändringarna (Ekholm & Olofsson 2017). Människor kan därmed uttrycka oro för något utan att för den skull bedöma att risken för att själv drabbas är särskilt hög. Trots det kan riskbedömning och känslor som oro inte heller separeras. De bör i stället betraktas som delar i individens helhetsbedömning av en risk, med andra ord som olika dimensioner av synen på och upplevelsen av risker (se Lupton 2013). Det är alltså den sociala aspekten av risk som lyfts fram här, det vill säga att individens upplevelse av något som riskfyllt är tillräcklig för att det ska definieras som en risk (Olofsson & Öhman 2009).

Det finns också en tydlig relation mellan att känna oro för och att känna omsorg om någon eller något. van Manen (2002) menar att oro är en faktisk del av omsorg vilket alltså innebär att de båda inverkar på varandra och heller inte går att separera. Individers omsorg om kommande generationer, och för många en specifik omsorg om ens egna barn, hänger med andra ord samman med individers oro när det gäller risker som ligger i framtiden. Jag har valt att kalla detta för *omsorgsoro*, ett samlingsbegrepp för flera sammanlänkade förhållningssätt såsom empati, omsorg, rättvisa, ansvar och oro gentemot människor i dag och kommande generationer.

Denna studies syfte är att se hur *omsorgsoro* för klimatförändringarnas konsekvenser för kommande generationer kommer till uttryck bland informanter i en svensk kontext. Mer specifikt är syftet att närmare studera hur denna omsorgsoro beskrivs och upplevs samt hur den hanteras, det vill säga vilket *klimatagerande* som individen väljer för att hantera sin omsorgsoro. Studien har alltså för avsikt att skapa en djupare förståelse för människors upplevelser och förhållningssätt till klimatförändringarna, där omsorgsorns betydelse kan utgöra en av flera aspekter för att bättre förstå dessa upplevelser. Twinnereim med flera (2017) menar att det behövs både politiska åtgärder och individuellt agerande för att hantera klimatförändringarna, vilket förutsätter att man tar del av allmänhetens uppfattningar om klimatrisker. Det kan bland annat handla om att förstå vad människor känner inför klimatsituationen och vad de upplever att de bör och kan göra, för att i vardagen hantera konsekvenserna av klimatförändringarna.

## Teori och tidigare forskning

Flera tidigare studier har belyst den svenska allmänhetens klimatmedvetenhet och agerande. Människors intentioner att förändra vissa levnadsvanor, bland annat resande, energiförbrukning och deltagande i miljöorganisationer, har visat sig öka i takt med deras oro för klimatförändringarnas konsekvenser (Sundblad, Biel & Gärling 2014). Uppfattningen att det är nödvändigt att förändra sina levnadsvanor för att begränsa klimatpåverkan har även blivit starkare bland befolkningen (Borgstede, Andersson & Johnsson 2013). Andra studier inom forskningsfältet har bland annat lyft begrepp som klimatförnekelse, som innebär att man på olika nivåer blundar för åtgärder som skulle kunna mildra effekterna av klimatförändringarna (se Norgaard 2011).

Ytterligare andra studier belyser relationen mellan klimatbegränsning (*climate miti-*

gation) och klimatanpassning (*climate adaptation*). De visar bland annat att individer som är villiga att begränsa sin klimatpåverkan genom lägre förbrukning av fossila bränslen, även är mer positiva till att förbereda sig för och anpassa sig till ett förändrat klimat (Brügger, Morton & Dessai 2015). Trots att det finns en rad tidigare studier om skillnader i klimatattityder mellan olika länder, menar Smith och Mayer (2018) att kunskapen om de sociala aspekterna av klimatförändringarna inte heller är komplett. De har studerat relationen mellan tillit och riskuppfattning och det visade sig att brist på tillit leder till att individer upplever klimatsituationen som mer riskfylld samt ger en minskad benägenhet att stödja klimatpolicy.

Människors oro för olika typer av miljöproblem, såsom klimatförändringarna eller extrema väderhändelser överlag, kan betraktas som en moraliskt grundad oro. En oro som i huvudsak avser människor globalt, kommande generationer eller djur och natur i stort. Oron gäller inte främst den egna personen (Ojala 2007). Värderingar relaterade till ett rättvist förhållningssätt gentemot kommande generationer eller naturen har nämligen stor betydelse för hur individer förhåller sig till klimatförändringarna (Ertkin & Ho 2007). Det har visat sig att miljörisiker upplevs som mer omfattande och mindre acceptabla om de utgör hot mot kommande generationer (Powell, Dunwoody, Griffin m.fl. 2007; O’Riordan & Jordan 1999). Det kan tolkas som en moralisk omsorg om att efterlämna en ”frisk” miljö till nästa generation. Människor tenderar även att bedöma risker som högre för andra än sig själva (Olofsson & Öhman 2009) och man kan förvänta sig att detsamma gäller för klimatoro.

Denna känsla av rättvisa för kommande generationer kan alltså ha stor inverkan på vårt förhållningssätt till risker som klimatförändringarna och kan relateras till en omsorg om framtida generationer (se Groves 2009). Howell (2014) styrker detta samband genom sin studie som visar att det inte är att skydda miljön i sig själv som utgör det viktigaste skälet att agera för att minska klimatpåverkan. Det har snarare visat sig att det handlar om en strävan efter social rättvisa. Engagemang i klimatfrågor relaterar lika mycket till aktivitet i människorättsrörelser som i miljörörelser.

Roeser (2012) uppmärksammar även emotioners betydelse för att förmå människor att anamma en förändrad livsstil för att motverka klimatförändringarna, och känslaspekten kan även vara ett redskap för att kommunicera om klimatrisker. Emotioner har dock ofta generellt betraktats som irrationella och har därför uteslutits ur många diskurser om risker, men kan vara nödvändiga för att förstå den moraliska aspekten av riskerna med klimatförändringarna genom att reflektera över det egna agerandet, menar Roeser (2012). Omsorgsoro för kommande generationer kan alltså även inverka på hur individer själva väljer att agera.

Både den praktiska formen av omsorg – att sköta om (*caring for*) – och den mer känslomässiga omsorgen – att bry sig om (*caring about*) – (Ugerson 2006) är alltså i denna kontext relevanta och sammanbundna. De har inflytande på omsorg om och oro för kommande generationer, dels i en mer relationell och konkret bemärkelse gentemot de egna barnen och barnbarnen, dels i ett vidare omsorgsperspektiv gentemot människor generellt och framtida generationer, men även för naturen i stort. Här lyfts även dessa omsorgslogiker till ett generationsövergripande etiskt förhållningssätt,

som Groves (2009:17) uttrycker som ”omsorgens framtid [...] ställd inför osäkerhet”. Inställningen till omsorg svarar mot det oförutsägbara och osäkra i framtiden, med känslan av ansvar gentemot framtida generationer.

När man ser till omsorg om kommande generationer och de osäkra risker som dessa kan komma att utsättas för, ligger det nära till hands att ur ett omsorgsperspektiv relatera till föräldraskapets betydelse för oro för sådana typer av risker. Föräldraskap, som är nära förknippat med kärlek, omsorg och ansvar, har visat sig påverka individers oro för klimatrisker (Ekholm & Olofsson 2017; Ekholm 2020). Att känna och agera utifrån omsorg om andra påverkar oron för den som omsorgen riktar sig till. van Manen (2002) menar att ”omsorg *är* oro” (s. 270), vilket innebär att dessa båda komponenter är två dimensioner av samma fenomen. Omsorg har alltså utifrån detta synsätt en inverkan på individers oro för kommande generationer. Held (2006) menar att ett emotionellt förhållningsätt och omsorg om andra inte bara är riktad mot den egna familjen, utan att den även inrymmer omsorg gentemot politiska och sociala institutioner samt en global omsorg om människor, djur och natur i stort.

Groves (2009) talar om sociala praktiker där det egna agerandet synliggörs för en själv utifrån hur det kommer att påverka livssituationen för människor i framtiden. Medvetenheten om att framtida generationer kommer att leva i en värld som är starkt påverkad av klimatförändringarnas negativa konsekvenser, påverkar i sin tur upplevelsen av det liv vi har i dag: ”en skugga skulle falla över våra egna liv i dag” (Groves 2009:27). Det enskilda beteendet som kan begränsa klimatförändringarnas effekter är en moralisk princip, menar Wang (2017), en vilja att inte utsätta andra människor och kommande generationer för risker. Individer med moraliska attityder till klimatförändringarnas negativa konsekvenser känner ofta större samvetskval när de gör något som kan utsätta andra för skada (se Wang 2017). En kontrast till negativa samvetskval som motiverar individen att agera kan man se i en studie av Ojala (2012). Den visar att känslan av hopp, att det fortfarande finns möjligheter att komma till rätta med miljösituationen, har en direkt relation till ett miljövänligt beteende. Detta gäller även om man bortser från andra aspekter såsom värderingar, social påverkan, kunskap och kön. Hoppfullhet är alltså en unik och motiverande faktor till engagemang i miljöfrågor.

Mot bakgrund av detta har alltså begreppet omsorgsoro vuxit fram och innefattar, som tidigare nämnts, en sammansättning av flera förhållningssätt, såsom empati, omsorg, rättvisa, ansvar och oro. Omsorgsoro hänger samman med människors inställning till framtida risker, och kan vara en källa till moraliskt agerande gentemot andra människor och kommande generationer samt för naturen i stort. Detta resonemang sätts i relation till van Manens (2002) argument att oro är en dimension av omsorg.

## Metod

Det empiriska materialet bygger på tematiska intervjuer som genomfördes under år 2016 i ett forskningsprojekt med namnet ”Försäkringsbranschen och klimatförändringarna: kort- och långsiktiga konsekvenser av bostadsägares riskuppfattningar, betalningsförmåga och riskbeteende för försäkringsbranschen” (se delstudie: Jarnkvist,

Bellman & Ekholm 2017). Främst har projektet genererat två delstudier, en kvantitativ och en kvalitativ. Denna artikel bygger på intervjuaterialet från den kvalitativa delstudien.

### Urval och genomförande

Intervjuerna genomfördes med 44 informanter, 36 personer enskilt och 8 parvis, i 35 hushåll i informanternas egna hem. Bostäderna låg i mer eller mindre klimatriskutsatta områden i och omkring Göteborg, Malmö, Sundsvall, Kramfors, Sollefteå och Åre. Med riskutsatta områden menas här områden som enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och SMHI:s definition är särskilt utsatta för erosion, höga vattenflöden och översvämning. Geografisk plats varierade därför också över landet, både vad gäller glesbygd och stad, och med boende i nyproducerade och äldre hus. Urvalet av intervjupersoner representerade olika former av hushåll, både ensamhushåll och flerpersonghushåll, med eller utan barn.

Intervjuerna genomfördes utifrån en intervjuguide med ett tema om fyra områden som var relevanta för ovannämnda forskningsprojekt. Dessa var: bostaden, klimat, risker och försäkringar. I föreliggande studie berörs dock främst områdena risk och klimat. Informanterna fick berätta om bostaden och platsen där de bor. Under intervjuerna, särskilt med de personer som bodde i nyproducerade hus, efterfrågades varför de hade valt att bo just där. Valet av plats att bo på kan ha påverkats av tidigare erfarenheter av klimathändelser. Samtliga informanter fick berätta om hur de ser på risker i allmänhet och i relation till boendet i synnerhet, men fokus var klimatrelaterade risker. Intervjuerna tog även upp eventuella tidigare erfarenheter av extrema väderhändelser och hur informanterna funderade kring framtida klimathändelser. Intervjuerna spelades också in för att därefter transkriberas ordagrant och varje intervju sammanfattades, i syfte att lyfta de centrala resonemangen. Materialet avidentifierades innan transkriberingen gjordes, genom att personnamnen byttes ut, för uppfylla informanternas konfidentialitet i redovisningen av resultaten (Järnkvist, Bellman & Ekholm 2017).

Denna föreliggande studie behandlar dock ett *urval* som begränsats till de informanter som explicit uttryckte en oro för klimatförändringarnas konsekvenser för kommande generationer. Det var 24 personer av de 44 som intervjuades, varav 14 är män och 10 är kvinnor. Samtliga av de 24 informanterna är föräldrar<sup>1</sup>, och några av dem har även barnbarn. Informanterna kommer därför i fortsättningen främst att presenteras som föräldrar.

### Analys av materialet

I det första steget av analysen har, som framkommit ovan, transkriberingarna granskats för att till en början urskilja vilka av informanterna i materialet (totalt 44 personer) som explicit uttryckt en oro för klimatförändringarnas konsekvenser för kommande generationer. Det var alltså 24 personer. Nästa steg i analysen har varit att utifrån de

1 Det är endast ett fåtal av informanterna i studien som helhet som inte är föräldrar.

24 informanterna utläsa hur omsorgsoro för kommande generationer tar sig uttryck, det vill säga hur klimatförändringarna beskrivs och upplevs. Eftersom samtliga informanter i urvalet är föräldrar är det troligt att deras användande av uttrycket ”framtida generationer” till viss del syftar på de egna barnen. Det betyder inte att föräldrar enbart känner omsorgsoro för sina egna barn utan att de även kan uppleva omsorgsoro för kommande generationer överlag. Omsorgsoro är heller inte förbehållet enbart föräldrar, utan kan även upplevas av de som inte är föräldrar.

Detta steg i analysen har utgått från det empiriska materialet. Det resulterade i fyra idealtyper av omsorgsoro för klimatförändringarnas konsekvenser. Informanterna är relativt jämt fördelade i idealtyperna med 5–7 informanter i varje grupp. En åtskillnad visade sig mellan idealtyperna vad gäller grad av oro, upplevelse av osäkerhet inför framtiden, viljan att skapa trygghet eller kontroll över den egna påverkan på klimatförändringarna, samt att ta ansvar för klimatsituationen. Dessa idealtyper har sedan analyserats utifrån det teoretiska perspektiv som studien utgår ifrån, det vill säga att genom ett omsorgsperspektiv skapa en djupare förståelse för denna omsorgsoro för klimatsituationen och dess konsekvenser i framtiden.

Idealtyperna är sedan, i ett tredje steg av analysen, utgångspunkten för att se om olika typer av klimatrelaterad omsorgsoro påverkar föräldrarnas val av klimatagerande. Klimatagerande syftar här på det beteende eller de åtgärder som informanterna väljer för att hantera sin omsorgsoro. Exempel på det kan vara åtgärder som minskar deras egen påverkan på klimatförändringarna.

## Resultat och analys

Avsnittet inleds med en kort överblick av de fyra idealtyperna av omsorgsoro för klimatförändringarnas konsekvenser för kommande generationer. Därefter beskrivs närmare var och en av dessa idealtyper med hjälp av föräldrarnas egna berättelser om upplevelser av och förhållningssätt till klimatförändringarna för både dem själva och för framtida generationer. De fyra idealtyperna ska betraktas som en schematisk bild av föräldrarnas omsorgsoro, vilket innebär att gränserna dem emellan är flytande. Det innebär att vissa informanter skulle kunna tillhöra mer än en idealtyp men de har grupperats där de passar bäst in utifrån sina berättelser och upplevelser. I anslutning till idealtyperna presenteras även de klimatageranden som tycks vara de mest framträdande för var och en av idealtyperna av omsorgsoro.

Den första idealtypen av omsorgsoro benämns som *de orosbejakande*. Den gruppen visar en hög grad av omsorgsoro med stor osäkerhet och även i vissa fall en uppgivenhet inför klimatsituationen, som de menar kommer att få allvarliga följder. Den andra idealtypen, *de tillitsfulla*, beskriver en lägre grad av omsorgsoro med en tillförsikt om att klimatarbetet runt om i världen kommer att lösa klimatsituationen, och att vi är på väg mot ett mer hållbart levnadssätt. I den tredje idealtypen, *de kalkylerande*, uttrycks omsorgsoron i form av en vilja och strävan att minska sin egen klimatpåverkan. Den inställningen återspeglas även i deras syn på ansvarsfrågan på olika nivåer, individuellt, nationellt och globalt, där de lyfter fram riktlinjer eller

åtgärder för att begränsa sin påverkan av klimatförändringarna. Den fjärde och sista idealtypen, *de trygghetssökande*, gestaltar sig genom en slags anpassande omsorgsoro som handlar om att föräldrarna upplever att klimatet redan har förändrats i så stor utsträckning att de behöver anpassa sig till de nya klimatförhållandena. Vad gäller ansvarsfrågan, både för dem själva och för olika samhällsfunktioner, anser de att alla gemensamt bör arbeta mot att anpassa sig till redan synbara effekter av klimatförändringarna.

I ett tredje steg av föräldrarnas berättelser har även deras agerande för att minska sin omsorgsoro gällande klimatsituationen studerats, här kallat *klimatagerande*. Det kan handla både om begränsning av den egna klimatpåverkan, som är tydlig i den kalkylerande idealtypen, och om anpassningsåtgärder för ett redan förändrat klimat, som är utgångspunkten för de trygghetssökande. Valet av klimatagerande hänger även samman med om omsorgsoron är hög i kombination med en osäker eller uppgiven inställning som gäller för de orosbejakande, eller med en mer hoppfull inställning som visar sig i den tillitsfulla idealtypen. De klimatageranden som är utmärkande för de olika idealtyperna kommer att presenteras med en sammanfattning i slutet av vardera idealtypen.

De klimatageranden som framkommit i berättelserna är: minskad energiförbrukning, minskad bränsleförbrukning, åtgärder på fastigheten (dränering, avverkning), passivhus (det vill säga hus som uteslutande värms upp av energikällor som ändå är nödvändiga i bostaden), energisnålt hus eller lokalisering av bostad (inte strandnära eller på lerjord), källsortering, hållbar konsumtion, prata om miljö och klimat med andra samt att vara en god förebild för barnen i miljö- och klimatfrågor.

### ”De orosbejakande”

Föräldrarna i den orosbejakande idealtypen uttrycker tydligt en omsorgsoro för kommande generationer, och vissa tenderar att ha en slags uppgiven inställning till klimatsituationen. De menar att klimatförändringarna är påtagliga och kommer att påverka kommande generationer, men att de redan i dagsläget är en källa till oro. Birgitta vill inte tänka på hur det kommer att se ut i framtiden, eftersom hon upplever att hon inte kan göra så mycket åt det. Hon menar också ”att det har hänt så mycket under vår levnad”, mer än under hennes föräldrars liv. Malin uttrycker också sin oro över förändringarna:

För det är mycket som påverkar miljön nuförtiden och det är mycket miljöförstöring och ozonlagret och man hör så himla mycket och jag känner bara åh, jag har så dåligt samvete hela tiden. Hur ska jag bidra med för att inte förvärra?

Charlotte, som läser en miljöutbildning, menar att hon blir nedstämd av hur klimatsituationen ser ut. Hon hävdar att naturkatastroferna kommer att bli fler och att man i framtiden också kommer att behöva leva mer sparsamt, eftersom vi i dag slösar alldeles för mycket på naturens resurser:

Blir mest deprimerad av hur illa det ligger till, men det känns som om man försöker göra allt man kan för... att man inte ska påverka allt för mycket. [...] Vi försöker göra så gott man kan... med den kunskap man har. [...] man skulle kunna göra mycket, mycket mer ... man har lite småpanik ibland.

Flera föräldrar uttrycker konkret omsorgsoro för deras barn eller barnbarns framtid och hur deras tillvaro kommer att se ut. Att länder som ligger nära Sverige har mycket utsläpp, ser Krister som ett problem. Han uttrycker en oro för vad som ska hända när barnen blir äldre. Även Rolf är bekymrad: ”Det är våra barnbarn vi tycker, stackars dem ... vi suger ut vår jord. ... med miljökatastrofer”. Sofia menar att hon kan förfasas över sådant man hör på nyheterna om klimatförändringarna och extrema väderhändelser med mer värme och stormar. Hon anser också att man som enskild individ måste ta ansvar i klimatfrågan:

[S]om förälder när man har barn så måste man... göra det minsta man kan i alla fall. [...] Vara en bra förebild. Visa barnen att så här måste man, det är så här man måste göra om man ska ha någon natur kvar [...] det är läskigt egentligen när man börjar tänka på hur det kommer att se ut i framtiden. ... det är lite jobbigt att förhålla sig till. Det är det.

I de orosbejakandes berättelser framkommer i vissa fall en slags uppgivenhet inför extrema klimathändelser och vad som skulle kunna inträffa. Den osäkra och uppgivna känslan är mest tydlig i den här idealtypen. Den kommer till uttryck genom dåligt samvete när man gör något som inte är bra för klimat och miljö, och genom utsagor som befarar katastrofsituationer i framtiden på grund av klimatförändringarnas effekter. Denna känsla av osäkerhet inför framtiden har inverkan på individers omsorg om andra (Groves 2009). Tidigare studier visar även att uppfattningen om att klimatförändringarna kommer med negativa konsekvenser kan ge stora samvetskval och en drivkraft att inte vilja utsätta kommande generationer för skada (Groves 2009; se även Ekholm & Olofsson 2017)

De orosbejakande uttrycker även en stor oro för hur det kommer att bli för barnen i framtiden. Berättelserna visar därmed en tydlig moralisk omsorgsoro för kommande generationer och att vi tillsammans, både lokalt och globalt, har ett ansvar att begränsa vår klimatpåverkan. Här finns en tydlig parallell till Held (2006), som menar att känslor som empati och ansvar i relation till omsorg om andra inte enbart handlar om de egna nära relationerna utan även berör människor och natur överlag, både nu och i framtiden (se även Wang 2017). Groves (2009) menar att upplevelsen av den egna livsstilen påverkas negativt om det visar sig att den inte är hållbar och missgynnar livssituationen för kommande generationer.

De klimatageranden som är tongivande i denna idealtyp är övertygelsen om att man måste värna om naturen, källsortera och prata med andra om miljö- och klimatfrågor:



Ja, det är klart när man har barn pratar man om miljö och man ... Vi källsorterar, det var jätteviktigt, att vi skulle ha en bra källsorteringsanordning, att det skulle vara en grej.

### ”De tillitsfulla”

Föräldrarna i den tillitsfulla idealtypen har en mer hoppfull inställning till klimatsituationen. Lars menar att ”vi har ett ansvar för vår planet, att kunna lämna över det till nästkommande” och hoppas att miljön ska kunna reparera sig i och med att det har blivit ett ”allmänt tänk” de senaste 25 åren att arbeta med miljö- och klimatfrågor. Klara uttrycker också vikten av ansvar men att hon egentligen inte oroar sig så mycket för egen del och att ”det blir som det blir”:

Alltså, det är klart man känner lite oro att det liksom ska bli svårt att leva på denna jorden om man säger, så kan man ju känna, men så litar man ändå på att det är väldigt många som forskar omkring det och att man kanske på något sätt ska bromsa det och så där. ... Jo, men jag försöker ju att tänka på ... Att försöka leva så rent man kan men sen kan man ju säkert göra mer kanske [...] Det är väldigt många som är engagerade i det.

För Elin betyder miljön mycket, hon är lite orolig för hur det kommer att se ut i framtiden eftersom hon gillar snö och fjällmiljön i den skidort där hon bor. Hon tycker att hon märker det när hon pratar med andra om miljö- och klimatsituationen, att både hon själv och andra funderar på hur det kommer att se ut framöver med snömängd och annat. Trots det tycker hon att vi har det bra i Sverige, där det finns beredskap för extrema klimathändelser och att det finns en policy för riskhantering i kommunen:

[M]an har ju tur som vuxit upp i ett sånt här land så man har en trygghet [...] alltså det löser sig alltid, vi bor i Sverige, man får alltid hjälp...

Elsa uttrycker något liknande som det som både Elin och Klara säger, att miljön är viktig att ta hand om och ta vara på, och att hon är lite ledsen och orolig för hur det ska gå med allt som händer med klimatet. Men hon menar också att samhället har förändrats mycket när det kommer till attityder kring miljö- och klimatfrågor, och att det är bra att det går åt rätt håll.

Det finns en hoppfullhet om att klimatsituationen kommer att kunna lösas, men trots det finns oron ändå där. ”... Jag må säga, jag tycker det är fruktansvärt, det nästan känns gruvsamt när man tänker på barn och barnbarnen, framför allt. För vad går de för framtid till mötes?”. Larry fortsätter med att beskriva sitt mål om sänkt energiförbrukning:

Så vi har försökt verkligen och eliminera användningen av elkraft ... Eller vi har ... verkligen försökt att för vår del åtminstone, när det gäller uppvärmning och energianvändningen på fastigheten ska vara så låg som möjligt. Och det tycker jag vi har lyckats ganska bra med.

Föräldrarna i den tillitsfulla idealtypen har en till synes lägre grad av omsorgsoro i jämförelse med informanterna i de övriga idealtyperna. De har framför allt en större tillit till klimatarbetet runt om i världen, till att Sverige arbetar aktivt med klimatfrågor och till att många människor är engagerade i detta. De anser också att det är viktigt att vara ett föredöme för sina barn när det gäller miljö- och klimathänsyn. Här finns en tydlig koppling till Ojalas (2012) studie om vikten av att känna hoppfullhet inför framtiden som något som motiverar det egna beteendet. Om man tror att klimatsituationen kommer att stabiliseras genom gemensamma kraftanstängningar ökar även viljan att vara med och hjälpa till och ta eget ansvar i klimatfrågan.

När det gäller klimatagerande lyfts inom denna idealtyp, förutom att vara ett gott föredöme för barnen, även vikten av konsumentmakten. Att medveten och hållbar konsumtion på sikt har stor betydelse för klimatsituationen och faktiskt kan påverka aktörer till mer klimatvänliga och gärna lokala produkter samt mer hållbara transportsätt. Här illustreras det genom Larrys positiva inställning till att man som enskild individ kan påverka:

[V]i köper bara mjölk ifrån Norrmejerier och så vidare, deras produkter, om man då skulle börja handla som de köper nerifrån Schweiz, med alla dessa frakter, jag menar där har vi en sak att påverka. Det blir ett resultat. [...] Man måste tänka stort, en del tycker, ”det är ingen idé för jag förbrukar så lite”, men resonerar allihop så, då blir det ingenting.

### ”De kalkylerande”

Det mest tongivande för föräldrarna i denna idealtyp är att de har ett klimatbegränsande förhållningssätt, det vill säga de strävar efter att minska sin egen påverkan på klimatförändringarna. Hur klimatet har förändrats under den egna livstiden tar stort utrymme i de här föräldrarnas berättelser. De nämner både globala och lokala förändringar, men fokuserar på sina egna erfarenheter av lokala väderhändelser och ett förändrat klimat med bland annat fler stormar och mer regn. Hans har reagerat på att vintrarna har förändrats, att de inte är som förr med kyla och snö. Anders bor i en skidort och menar att även om temperaturen bara ökar väldigt lite skulle det kunna slå ut hela orten han bor på. Han syftar på att det blåser betydligt mer nu än för 10–15 år sedan och att även fukthalten har ökat ordentligt.

Björn nämner även skolan som han menar har en del i ansvaret att sprida information och inspirera barn till ett mer miljö- och klimatvänligt förhållningssätt. Han tycker att barnen har fått lära sig mycket i skolan och att frågorna aktualiseras på det sättet. Ett exempel är ”Earth Hour” och att de släckte ner hemma den kvällen. Ett annat exempel är elförbrukning:

Dottern hade i uppgift på skolan på att räkna förbrukning på el, exempelvis. Då hade vi en jättebra intressant debatt. Det började med att, är du medveten om att varmvattnet tar slut när du duschar?

Hans uttrycker ansvaret som förälder så här:

Alltså det är viktigt att vi för vidare det lilla, och nu säger jag lilla klimattänk vi har här som vuxna, för att det är ju så att det är de som ska ta över här någon gång i livet och det är ju viktigt [...] Dels sorterar vi matresterna, och sen sorterar vi plast och aluminium och allting sånt där, och det är jättekul för det har vi fått in väldigt mycket för den stora killen här. Han tycker det är kul att följa med och slänga skräp... så att det är liksom en liten nöjesgrej för honom. Jag menar tar man med det när han är liten så kommer han ju tycka att det är bra sen också. [...] Och jag tycker att det är man skyldig både allmänheten och sina barn att föra vidare. Att de också ska få in det.

Föräldrarna tar även upp kommunens och andra myndigheters ansvar att informera om hur man som enskild individ kan minska sin klimatpåverkan. Vissa uppmanar även till reglering inom vissa områden, som exempelvis energi och bränsle. Frippe tar upp båda dessa aspekter; det egna ansvaret kontra det politiska ansvaret:

Som privatperson så kan man inte bidra med så himla mycket, men man bör ändå göra så gott man kan [...] Jag ser det väl framför allt som en politisk fråga och en internationell fråga man måste lösa. Men sen så försöker vi väl vara så bra medborgare vi kan och inte... Försöka ha bränslesnåla fordon och så vidare. Källsortera, det är en väldigt liten del.

Doris påpekar dessutom att det, oavsett riktlinjer och information om ett klimat- och miljövänligt förhållningssätt, också handlar om att alla måste hjälpa till för att något ska hända:

[Y]tterst är väl jag själv som ändå är den som kan påverka någonting genom att göra saker på ett miljömässigt bra sätt ... Det kan väl vara stat eller kommun som bestämmer att det ska vara så eller så, men om ingen gör det blir det väl inget bättre så. Utan i det yttersta är det väl varje person som kan påverka ... som vi lever dagligen. El, vad som står på dagligen. Bil, hur ofta vi kör ... På sommaren när man ska vattna alla blommor, gödning. [...] När barnen bodde hemma var det jättemycket prat angående vattenåtgång, mycket duschning, länge och varmt.

Björn menar ändå att vi i Sverige är duktiga på klimatarbetet och att problemet är andra länder med lägre miljömedvetenhet. Anna har tankar om hur man skulle kunna begränsa klimatförändringarna, själv källsorterar hon: "Vi är ju väldigt noga med att sortera sopor så där, och så ska vi ju anlägga en kompost i sommar". På nationell nivå menar hon dock att mer information borde nå ut till allmänheten om vad man själv kan göra för att minska klimatutsläppen. Hon tycker även att man politiskt kan göra mer, till exempel att utöka tågnätet och andra saker som man vet skulle gynna

klimatsituationen. Anna menar att vi i Sverige ändå gör en del för miljön, och syftar då på solenergi och vindkraft, men hon pratar även om det globala klimatmålet:

Vi måste försöka ... Just det här målet, att det inte får bli två grader varmare, det tycker jag att det borde ... Att vi måste nå det. Vi måste göra allting för att nå det, för man vet inte riktigt vad som händer ifall vi inte skulle kunna nå. Ifall det skulle bli ännu varmare. Det finns ju länder som kanske hamnar under vattnet på grund av det. Så jag tycker att vi måste göra mycket mer. Jag har absolut inga svar på hur man kan göra, men att det måste kunna göras mycket mer. Och jag tänker, kan man ta människan till månen så må man väl kunna hitta bättre energikällor.

Anders tycker att det vid nyproduktion av hus skulle vara krav på att bygga passivhus, eller åtminstone skattelättnader om man gör det. Det menar han att han själv skulle göra om han skulle bygga nytt. Björn tar upp liknande åtgärder som han menar skulle kunna påverka klimatsituationen. Han reagerar på att bensinpriset är relativt lågt och att bilanvändandet skulle minska om bränslepriserna gick upp:

Så jag tror det kommer att förändras så. Det kommer att utvecklas givetvis. Någonting måste hända.

När det gäller just bränsleförbrukning väljer vissa att gå över till mer bränslesnåla bilar eller alternativa bränslen samt mer klimatvänliga motorer. En förälder har valt att köpa en etanolbil som drar mindre bränsle och som dessutom har lägre skatt. Han menar att typen av motor och bränsle i olika fordon skulle kunna regleras på ett nationellt plan genom att vissa motorer förbjuds, exempelvis tvåtaktsmotorer i skotrar. Kurt däremot kör inte bil alls:

Man skulle verkligen vilja jobba för det. Minska utsläpp och allting. Jag försöker, jag försöker, vet du, jag har inget körkort.

De klimatåtgärderna som framkommer i den kalkylerande idealtypen är mer mätbara klimatbegränsande åtgärder. Det handlar om att minska sin energiförbrukning eller att byta energikälla i bostaden för att minska förbrukningen och därmed sin klimatpåverkan. Andra typiska klimatåtgärderna för idealtypen är sänkt bränsleförbrukning, källsortering och att vara ett gott föredöme för barnen. Björn är en av dem som lyfter frågan om energiförbrukning i samband med att vara en god förebild, men han menar också att det handlar om såväl ekonomiska skäl som miljöskäl:

Men sen tror jag att det är viktigt att man, som när man har barn så här, lär dem att inte bara att de ska släcka lyset utan *varför* man ska släcka lyset och vad en lampa egentligen, vad den drar och vad den förbrukar.

### ”De trygghetssökande”

Även i den trygghetssökande idealtypen upplever föräldrarna att klimatet har förändrats, men de skiljer sig från de kalkylerande genom att anamma idén att man behöver vidta åtgärder för att anpassa sig till ett klimat som redan har förändrats. Det är det som främst utmärker denna idealtyp, även om de också fokuserar på att begränsa sin klimatpåverkan vilket är det mest tongivande inslaget i den kalkylerande idealtypen.

Magnus är inte orolig för klimatförändringarna utifrån sitt val av bostadsort men menar att det centrala är känslan av att han har ett tryggt boende för framtiden, både vad gäller miljö och klimat men även ekonomiskt och levnadsmässigt. Han menar särskilt att det är extra viktigt eftersom han har tre barn. Max tänker i liknande banor:

Och så tänker vi kring vårt barn då, att låta vårt barn äta nyttig mat och få de bästa förutsättningarna för det, att kunna vara nära naturen. Alltså en trygg miljö. En både social, men även att kunna vara... Grönt, skog, blommor, blommor och blad.

Carina beskriver sin känsla av att det är betydelsefullt för henne och hennes familj med två döttrar att de har gjort ett aktivt val att bygga ett passivhus, att allt är miljömärkt och genomtänkt med låg energiförbrukning. Hon tycker att det känns dystert men att man får agera i det lilla, på det sätt man själv har möjlighet till, för att minska sin klimatpåverkan:

Man känner sig lite att man bidrar på något sätt, ja, det är en känsla. Det är en känsla mest, egentligen. [...] Det betyder väl en del framför allt för att man har barn också, att man vill på något sätt visa att vi bryr oss ... man tänker på nästa generation ... att man inte ska belasta för mycket och att inte lämna kvar något som är helt förstört. [...] Och det tror jag den yngre generationen är bra motor i att se på oss lite äldre ... Ifrågasätter mycket. Som min äldsta dotter där, hon har inte tagit körkort ... för att hon inte ska köra bil och förstöra miljön, så hon ska åka kollektivt ... vi pratar om det, det gör vi en del.

Micke som har valt att flytta ifrån ett strandnära boende, vill ”gärna ha lite marginal” med tretton meter upp från havsnivån. Han ville även gärna ha lite synligt berg där huset skulle stå, för att inte bygga på lermark. Han påpekar ändå att huset är blött tre månader om året, att vattnet tränger in överallt. Han vill göra den bästa möjliga kompromissen men menar att det ändå blir miljöpåverkan någonstans i ledet ändå, oavsett vad man gör. Carina och hennes man har, förutom att bygga passivhus, gjort ett aktivt val att flytta upp en bit från vattnet:

[F]ördelen då som vi kände att det var lite kul att ha ett passivhus. Att ändå få ha ja, med solpaneler och allt genomtänkt. Väggar och material och allting miljömärkt och så. Så det känns bra. Så därför bor vi här nu. [...] Men sen gillar jag närheten till vattnet. Men nu bor vi en bit upp, innan bodde vi nära vattnet

på ett annat sätt. Men just det, jag tog också ett aktivt val att jag ville flytta från vattnet ... För det är ganska nära och det är strandängar, och vattnet far upp och det är också så att de ligger i riskzonen vattenmässigt. Även om det kanske inte blir under min livstid så kändes det ändå bra att flytta från vattnet, upp en bit.

Några informanter i denna idealtyp lever även i ett särskilt klimatutsatt område när det gäller ras och skred och har lyft oro för det i relation till deras fastigheter. Conny bor vid en nipa, det vill säga en slags ravin av sandbank, där älven nedanför skapar risker för erosion. Han har avverkat träd på tomten och i nipan intill fastigheten för att förhindra ras men även dränerat runt tomten för att leda undan vatten.

Ja, jag kan säga det jag är mest orolig för det är stormarna som blir [...] det har bara rasat fullt nere här i nipan och lite överallt ... sen har jag börjat ta bort massa träd nere i nipan här. [...] ... på min andra fastighet hade jag 26 jättetallar på tomten. De tog jag bort just av den anledningen att jag ville inte bara att de skulle rasa på huset. För den sista stormen som var, då var jag livrädd, jag tänkte, det här går aldrig. Det huset hyr vår dotter. [...] det är det här man är orolig för.

Krister har också råkat ut för ras och skred. Han menar att marken går sönder när det regnar, inte för att det blir översvämningar, men för att grus och jord åker ner i nipan. Det kan även påverkas negativt av alla stormar. Mona, som också bor vid nipan, uttrycker stor oro för rasriskerna:

Jag tycker nog mer att det är läskigt. Det är såna krafter så att man kan inte ... och så när man har varit med om det [ett stort nipras], det går inte att förklara riktigt. Jag tycker det är jätteotäckt. Och det är inte bara här, det är ju så stora ... ja, det händer så stora saker.

Den här idealtypen aktualiserar även kommunens och andra statliga aktörers ansvar för att exempelvis informera om vilka klimatanpassningar som bör göras, både av enskilda individer och av aktörerna själva, samt hur detta på olika sätt regleras och genomförs. Föräldrarna pratar bland annat om att kommunen borde ge tydligare information om den rasdrabbade nipan, och hur man bör agera och anpassa sig för att undvika ras.

Förutom vikten av att vara en god förebild för barnen, uppmärksammas alltså även klimatageranden som valet av energisnåla bostäder. Men framför allt är det tydligt att föräldrarna redan har anpassat sin livsstil och sitt boende utifrån ett klimat som de redan upplever är förändrat. När de planerat sitt nybyggda hus har de valt plats med klimatet i åtanke. Någon har valt att flytta högre upp från havsnivån, någon annan har valt att placera huset på fastare mark och inte på lermark, och ytterligare någon har valt att bygga ett passivhus.

## Diskussion

Människors oro för de osäkra och komplexa risker som klimatförändringarna utgör för kommande generationer tycks hänga samman med en ansvarsfull inställning till och omsorg om framtida generationer. Ett samlingsbegrepp för detta benämns här som *omsorgsoro*. Det innefattar flera förhållningssätt, såsom empati, omsorg, rättvisa, ansvar och oro för andra människor och för kommande generationer. Detta tar stöd i van Manens (2002) mening om att oro är en del av omsorg, att dessa har en direkt inverkan på varandra och inte går att skilja åt.

Syftet med studien var att få en förståelse av människors omsorgsoro för klimatförändringarnas konsekvenser för kommande generationer, samt att se om omsorgsoro inverkar på valet av klimatåtgärder för att hantera sin omsorgsoro för klimatförändringarna.

Samtliga informanter i urvalet för denna studie, det vill säga de som explicit uttryckt en oro för klimatförändringarna, visade sig vara föräldrar. Det kan ha inneburit att omsorgsoron för kommande generationer blev särskilt relevant. Utifrån föräldrarnas berättelser om sina upplevelser av klimatförändringarna har alltså begreppet omsorgsoro undersökts empiriskt. Studien visar att föräldrarna på olika sätt förmedlar sin omsorgsoro genom tanken att vi måste visa naturen mer hänsyn och värna om det som är nu, genom att leva så rent som möjligt för att inte försämra klimatsituationen för framtida generationer. Vissa känner dåligt samvete, andra vill bidra på alla sätt de kan, och ytterligare andra menar att de gör vad de upplever är rimligt i deras egen vardag. Men den gemensamma rösten är en moraliskt grundad omsorgsoro för barnens framtid, att ansvaret är allas, såväl på ett individuellt och lokalt som globalt plan.

Studien visar även att föräldrarnas oro för att själva påverkas negativt av klimatförändringarna under den egna livstiden är relativt låg, med några få undantag. Genom detta stärks bilden av att deras omsorgsoro tycks handla om en tidsrymd bortom den egna livstiden och påverkas av relationer till andra (se exempelvis Lupton 2013), det vill säga barnen i detta fall. För den skull betyder det inte att omsorgsoro endast är förbehållet föräldrar. Det kan alltså likaväl handla om människors omsorgsoro för kommande generationer generellt, och skulle även kunna innefatta djur och natur i stort.

Det empiriska materialet har visat på fyra idealtyper som beskriver föräldrarnas omsorgsoro. Dessa utgörs av *de orosbejakande*, *de tillitsfulla*, *de kalkylerande* och *de trygghetssökande*. Detta hänger även samman med föräldrarnas val av klimatåtgärder för att hantera omsorgsoron inför de osäkra och framtida klimatförändringarna (se exempelvis Wang 2017). Olika typer av *klimatåtgärder* tycks alltså hänga samman med de olika idealtyperna av omsorgsoro för kommande generationer.

De föräldrar som uttrycker störst osäkerhet inför klimatförändringarnas konsekvenser hör till de orosbejakande, som i flera fall känner dåligt samvete när de gör något som påverkar klimatet negativt. Vissa upplever även situationen som hopplös att komma till rätta med. Klimatåtgärden i denna idealtyp är av mer diffus karaktär, som att samtala med andra om klimatsituationen. Groves (2009) menar att upplevelsen av den egna livsstilen påverkas negativt om den kommer att påverka kommande generationer på ett ogynnsamt sätt.

De som tycks ha kunnat minska sin omsorgsoro i störst utsträckning, eller alternativt har lägst grad av oro, är de tillitsfulla. De har en tillförsikt om att klimatarbetet runt om i världen kommer att lösa klimatsituationen, och de förordar bland annat hållbar konsumtion. Det har visat sig att en hoppfullhet om att själv kunna påverka utgången av en riskfylld situation, i detta fall klimatsituationen, är starkt motiverande till agerande i frågan (se Ojala 2012).

Den kalkylerande idealtypen, som främst riktar in sig på ett klimatbegränsande förhållningssätt, använder sig bland annat av energibesparing i bostaden, medan föräldrar inom den trygghetssökande idealtypen snarare väljer ett klimatagerande som innebär att ”bygga bort” viss inverkan av klimatförändringarna. Detta gör de genom att exempelvis inte bosätta sig strandnära, för att anpassa sig till ett osäkert och förändrat klimat. Här tycks platsens betydelse och egen erfarenhet av extrema klimathändelser ha visat inflytande på omsorgsoron, och kan därför vara en av flera intressanta ingångar i kommande studier.

En annan fråga att belysa i kommande studier är att, utifrån omsorgsoro, studera hur individer ser på sitt val av klimatagerande. Tidigare studier har bland annat uppmärksammat effekten av de val man som individ gör. Det vill säga vilken påverkan olika typer av klimatagerande har i en större kontext, ur ett globalt perspektiv. Detta kan även relatera till hur strukturella och politiska aspekter inverkar på individers val av agerande utifrån deras omsorgsoro om kommande generationer.

Ett generellt klimatagerande för flera av idealtyperna är att vara ett gott föredöme för sina barn när det gäller miljö- och klimatfrågor. Studien som helhet visar på att olika klimatageranden kan skapa en känsla av större trygghet för individen och utgöra redskap för att i viss mån hantera omsorgsoron inför risker som klimatförändringarna. Tidigare forskning har visat att just känslor av empati för andra har ett samband med viljan att förändra sitt beteende (se Wang 2017; Groves 2009), vilket framgår tydligt hos föräldrarna i denna studie. Omsorgsoron påverkar dem att på olika sätt vidta åtgärder för att minska sina egna klimatavtryck i framtiden och leder i många fall till en mer hållbar livsstil för kommande generationers skull.

## Referenser

- Brulle, R., J. Carmichael & C. Jenkins (2012) ”Shifting public opinion on climate change. An empirical assessment of factors influencing concern over climate change in the U.S., 2002–2010”, *Climatic Change* 114:169–188. <https://doi.org/10.1007/s10584-012-0403-y>
- Brügger, A., T. Morton & S. Dessai (2015) ”Hand in hand. Public endorsement of climate change mitigation and adaptation”, *PLoS ONE* 10 (4):e0124843. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0124843>
- Ekholm, S. (2020) ”Swedish mothers’ and fathers’ worries about climate change: a gendered story”, *Journal of Risk Research* 23 (3):288–296, <https://doi.org/10.1080/13669877.2019.1569091>
- Ekholm, S. & A. Olofsson (2017) ”Parenthood and worrying about climate change.



- The limitations of previous approaches”, *Risk Analysis* 37 (2):305–314. <https://doi.org/10.1111/risa.12626>
- Etkin, D. & E. Ho (2007) ”Climate change. Perceptions and discourses of risk”, *Journal of Risk Research* 10 (5):623–641. <https://doi.org/10.1080/13669870701281462>
- Groves, C. (2009) ”Future ethics. Risk, care and non-reciprocal responsibility”, *Journal of Global Ethics* 5 (1):17–31. <https://doi.org/10.1080/17449620902765286>
- Held, V. (2006) *The ethics of care. Personal, political and global*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0195180992.001.0001>
- Howell, R. (2014) ”Promoting lower-carbon lifestyles. The role of personal values, climate change communications and carbon allowances in process of change”, *Environmental Education Research* 20 (3):434–435. <https://doi.org/10.1080/13504622.2013.836624>
- IPCC (2015) *Climate Change 2014. Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Intergovernmental Panel on Climate Change: Genève. <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>
- Jarnkvist, K., L. Bellman & S. Ekholm (2017) *Berättelser om klimatrisker och boende. Sociala strukturers betydelse för hur bostadsägare förhåller sig till klimatrisker i relation till sina bostäder. RCR Working Paper Series 2017:1*. Östersund: Risk and Crisis Research Centre, Mittuniversitetet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1092959/FULLTEXT01.pdf>
- Lupton, D. (2013) ”Risk and emotion. Towards an alternative theoretical perspective”, *Health, Risk & Society* 15 (8):634–647. <https://doi.org/10.1080/13698575.2013.848847>
- McCright, A.M. & R.E. Dunlap (2013) ”Bringing ideology in. The conservative white male effect on worry about environmental problems in the USA”, *Journal of Risk Research* 16 (2):211–226. <https://doi.org/10.1080/13669877.2012.726242>
- Norgaard, K.M. (2011) *Living in denial. Climate change, emotions, and everyday life*. Cambridge: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262015448.001.0001>
- Ojala, M. (2007) ”Confronting macrosocial worries. Worry about environmental problems and proactive coping among a group of young volunteers”, *Futures* 39 (6):729–745. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2006.11.007>
- Ojala, M. (2012) ”Hope and climate change. The importance of hope for environmental engagement among young people”, *Environmental Education Research* 18 (5):625–642. <https://doi.org/10.1080/13504622.2011.637157>
- Olofsson, A. & S. Öhman (red.) (2009) *Risker i det moderna samhället. Samhällsvetenskapliga perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- O’Riordan, T. & A. Jordan (1999) ”Institutions, climate change and cultural theory. Towards a common analytical framework”, *Global Environmental Change* 9 (2):81–93. [https://doi.org/10.1016/S0959-3780\(98\)00030-2](https://doi.org/10.1016/S0959-3780(98)00030-2)
- Powell, M., S. Dunwoody, R. Griffin & K. Neuwirth (2007) ”Exploring lay uncertainty about an environmental health risk”, *Public Understanding of Science* 16 (3):323–343. <https://doi.org/10.1177%2F0963662507074491>

- Roeser, S. (2012) "Risk communication, public engagement, and climate change. A role for emotions", *Risk Analysis* 32 (6):1033–1040. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2012.01812.x>
- Smith, K. & A. Mayer (2018) "A social trap for the climate? Collective action, trust and climate change risk perception in 35 countries", *Global Environmental Change* 49:140–153. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2018.02.014>
- Sundblad, E.-L., A. Biel & T. Gärling (2014) "Intention to change activities that reduce carbon dioxide emissions related to worry about global climate change consequences", *European Review of Applied Psychology* 64 (1):13–17. <https://doi.org/10.1016/j.erap.2011.12.001>
- Tvinnereim, E., K. Fløttum, Ø. Gjerstad, M. & Johannesson (2017) "Citizens' preferences for tackling climate change. Quantitative and qualitative analyses of their freely formulated solutions", *Global Environmental Change* 46:34–41. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2017.06.005>
- Ugerson, C. (2006) "Gender, care and the welfare state", 272–286 i K. Davis, M. Evans & J. Lorber (red.) *Handbook of Gender and Women's studies*. London: Sage. <https://doi.org/10.4135/9781848608023.n16>
- van Manen, M. (2002) "Care-as-worry, or 'Don't worry, be happy'", *Qualitative Health Research* 12 (2):262–278. <https://doi.org/10.1177/104973202129119784>
- von Borgstede, C., A. Andersson & F. Johnsson (2013) "Public attitudes to climate change and carbon mitigation – Implications for energy-associated behaviours", *Energy Policy* 57:182–193. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.01.051>
- Wang, X. (2017) "Risk perceptions, moral attitudes, and anticipated guilt in US consumers' climate change behavioral intentions", *Journal of Risk Research* 20 (12):1554–1567. <https://doi.org/10.1080/13669877.2016.1179213>
- Öhman, S. & A. Olofsson (2009) *Kris och risk i det heterogena samhället. Samhällsvetenskapliga rapporter från Mittuniversitetet 2009:2*. Östersund: Mittuniversitetet, Institutionen för samhällsvetenskap.

### Författarpresentation

Sara Ekholm är doktorand i sociologi vid Mittuniversitetet i Östersund. Inom ramen för sitt avhandlingsprojekt studerar hon människors oro för klimatförändringarnas konsekvenser för kommande generationer.

### Kontaktuppgifter författare

Sara Ekholm

Risk and Crisis Research Centre (RCR), Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap, Sociologi

Mittuniversitetet, 831 25 Östersund

sara.ekholm@miun.se

# Tidslojalitet

## *En explorativ undersökning om hur tid och lojalitet flätas samman i fakultetsadministratörers arbetsstrategier*

### **Exploring time loyalty. The interweaving of time and loyalty in faculty administrator's work strategies**

This article has an exploring and theorizing approach and aims to explore the function of the notion of time together with the concept of loyalty. The notion of acceleration of time and the new "flexible" working life has created a duality where bureaucratic and administrative systems exist side by side with a more flexible organization, within which people can organize and plan their work themselves. That creates unregulated spaces, where administrators have to navigate and manage conflicting loyalties and uncertain responsibilities, creating further uncertainty, putting questions about one's use of time and loyalties in focus. We explore this development by using the concept time loyalty and use that connection to analyze interviews with administrative staff within a university. This article concludes that there are ongoing negotiations regarding what to do, for whom, and when as well as legitimizing actions to justify fail responses to loyalty claims.

*Keywords:* loyalty, time, symbolic interactionism, workplace relations, administration

SYFTET MED ARTIKELN är att på empirisk grund utveckla begreppet tidslojalitet, alltså hur tid och lojalitet kan kopplas samman. Detta sker genom analyser av hur fakultetsadministratörer genom sin tidshantering och tidsprioritering manifesterar lojalitet, och omvänt hur tidshantering påverkas av lojalitetsrelationer. Utgångspunkten är det flexibla arbetslivet och de motstridigheter det rymmer. Mer specifikt handlar det om den flexibla arbetssituationen vid ett universitet där det är relativt fritt för fakultetsadministratörerna själva att avgöra vad som ska göras och när det ska göras. Arbetssituationen lämnar mycket till individen själv att hantera och navigera i, och ibland uppstår motstridiga förväntningar på arbetet från olika intressenter som efterfrågar administratörernas tid i form av närvaro och potentiellt arbete.

Artikeln teoretiska referensram innefattar kopplingen mellan tid och lojalitet och tar hjälp av begreppet tidslojalitet. Med tidslojalitet avser vi en lojalitet som visas och manifesteras med hjälp av tid som en resurs som kan tillhandahållas av den anställde. De teoretiska resonemangen om tidslojalitet kopplas vidare till ett empiriskt material, baserat på fyra intervjuer med fakultetsadministratörer. Intervjuerna kretar bland annat kring hur förväntningar gällande tid och närvaro påverkar dem och hur de han-

terar detta i sitt dagliga arbete. Fakultetsadministratörerna befinner sig organisatoriskt på samma nivå i verksamheten och har samma formella tjänstebeskrivning, men är placerade i olika ämnes- och forskningsmiljöer.

Tid i artikeln används i bemärkelsen arbetstid, det vill säga som den abstrakta klocktiden kopplad till rådande produktionslogik (se Martin 2016), och som något som struktureras socialt (Kamp, Lund & Hvid 2011; Waterworth 2003). Tid blir i den bemärkelsen alltså liktydigt med timmar och minuter spenderade inom organisationen med en förväntan att den tiden ska innebära att aktiviteter utförs, som på ett eller annat sätt är till nytta för verksamheten. Fokus ligger på kontroll över denna tidsresurs som kan vara liktydig med utfört arbete; hur administratörerna förväntas använda sin tid av olika intressenter sedda som lojalitetsgrupper eller personer i lojalitetsrelationer; hur administratörernas tid efterfrågas på olika sätt beror på person och relation och hur arbetstiden hanteras av fakultetsadministratörerna i det löpande arbetet i vardagen.

Tid förstås och hanteras på olika sätt i organisationer. Olika kontexter sätter upp olika ramverk utifrån vilka tid definieras och hanteras. De ramverken är i grund och botten socialt konstruerade (se till exempel Waterworth 2003). Vi vill undersöka och identifiera hur tid spelar roll för lojaliteter och hur lojalitetsrelationer och förväntningar spelar roll för hur tid prioriteras och hanteras.

Lojalitet har definierats och utforskats på en rad olika sätt (se till exempel Fletcher 1995; Connor 2007; Kleinig 2014). Vi använder begreppet lojalitet kopplat till tid utifrån ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv (Goffman 1959; Mead 1972[1934]). Utifrån detta perspektiv blir lojalitet något som visas och manifesteras i interaktionen mellan människor, till exempel utifrån vilken typ av relationer människor prioriterar. Mot bakgrund av detta definierar vi artikelns huvudbegrepp tidslojalitet på följande sätt: en lojalitet som visas och manifesteras med hjälp av tid som en resurs. I artikeln utgår vi alltså från en avgränsning av lojalitet som något som manifesteras i handlingar. Dessa handlingar är ofta förknippade med uppvisad närvaro och avdelad tid åt föremålet för lojaliteten – en grupp eller person. Handlingarna syftar till att svara på de krav som ställs för att skapa, upprätthålla eller fördjupa en relation eller tillhörighet till en person, grupp eller gemenskap.

Vi vill med artikeln påbörja en diskussion om kopplingen mellan tid och lojalitet i en arbetsorganisation, i syfte att utforska ett förhållningssätt som ger utrymme för det relationella och de symboliska aspekterna av tidshantering.

Vi presenterar först teoretiska resonemang kring olika aspekter av hur tid och närvaro hänger samman med uppkomst och upprätthållande av lojalitet. Utifrån det empiriska materialet undersöker vi vidare två frågor:

1. Hur kopplas tid och lojalitet till fakultetsadministratörernas arbetsinnehåll?
2. Hur efterfrågas och fördelas tiden i de arbetsstrategier som fakultetsadministratörerna uppvisar?

## Bakgrund: tid och lojalitet i det nya arbetslivet

Uppfattningar om tid och lojalitet har inte bara teoretisk innebörd, utan även påtagliga praktiska betydelser i ett föränderligt arbetsliv där fenomenen tid och arbete särkopplas, kommunikationshastigheten ökar och komplexa tillhörigheter ställer motstridiga krav på att hantera sin tid. I Sverige ökar utbredningen av lågreglerade yrken – cirka 47 procent av arbetskraften befinner sig i typer av tjänster där de i hög grad själva förväntas ta ansvar för arbetets innehåll och utförande (Allvin, Mellner, Movitz m.fl. 2013). Det sker å ena sidan en *avbyråkratisering*, med ökade möjligheter att själva utforma sitt arbete. Å andra sidan sker en byråkratisk återgång, en *rebyråkratisering*, i form av en allt större betoning på indirekt, opersonlig påverkan genom uppbyggnaden av formaliserade styrsystem (Røvik 2008:122). Ledningsarbetet har gått från mer direkta direktiv till uppföljning av hur väl olika indikatorer uppfylls i relation till förväntade utfall, vilka övervakas och kontrolleras högre upp i organisationerna (Røvik 2008). Arbetet har i många fall fått en mer gränslös karaktär, där kopplingen mellan en arbetsuppgift och en bestämd arbetstid för att genomföra uppgiften är lösare och mer upp till individen själv att hantera (Kamp, Lund & Hvid 2011). Det har fört med sig ett ökat ansvar för den enskilde arbetstagaren att själv göra rätt val för att nå önskat utfall i arbetet, snarare än att göra rätt i enlighet med uttalade arbetsbeskrivningar. Regler och riktlinjer som är vagt formulerade lämnar utrymme för egna tolkningar, bedömningar och prioriteringar (Bruhn 2015:48), och vad som bedöms som lyckat utfört arbete och framgångsrika resultat kan tolkas olika, inte sällan motstridigt, bland olika intressenter (Buch & Andersen 2013:158).

Ett förändrat, mer flexibelt arbetsliv (Allvin, Aronsson, Hagström m.fl. 2006) innebär stora utmaningar som behöver undersökas vidare i korstrycker mellan å ena sidan administrativa och byråkratiska system och å andra sidan den anställdes frihet att lägga upp arbetet utifrån egen planering. Att en sådan förändring skett och sker är välbeforskat, såväl gällande arbetslivet generellt (se exempelvis Allvin, Aronsson, Hagström m.fl. 2006; Naswall, Hellgren & Sverke 2008; Forssell & Westerberg 2014) som inom akademien (se exempelvis Karlsson & Ryttberg 2016; Friberg 2015) och annan offentlig verksamhet (Karlsson 2010). Det är en del i en större trend kring arbetsförhållanden där vad som görs och när det görs i högre grad styrs av den anställde (Naswall, Hellgren & Sverke 2008).

Många organisationer befinner sig i dag i ett spänningsfält mellan flexibilitet och byråkrati. Samtidigt som de anställda kan arbeta mer flexibelt och lägga upp arbetet utifrån eget önskemål skapas ökad byråkrati och administration utifrån inflytandet från New Public Management med dess krav på redovisningar och mätbara resultat (Hood 1995; Johansson, Dellgran & Höjer 2015; Forssell & Westerberg 2014). Dessa logiker kan krocka så att anställda både förväntas arbeta flexibelt med eget upplägg av tiden, och arbeta med uppgifter som har en definierad tidsgräns (se även Hall 2012).

Situationen är något av en paradox: det flexibla arbetslivet innebär att individen själv har en ökad kontroll över sin (arbets)tid samtidigt som arbetet ofta utförs i orga-

nisationer där deadlines styr och där olika uppdrag tilldelas ett tidsutrymme i form av fasta procent av arbetstiden.

Även inom akademien finns krockar mellan olika tidsperspektiv som hanteras löpande i verksamheten (Ylijoki & Mäntylä 2003). Forskning visar att olika professioner inom högskolevärlden tenderar att överlappa varandra och att gränserna mellan dem är suddiga. Det börjar bildas ett nytt område ”a 'third space'” där akademiska och andra professioner blandas utan skarpa gränser (Ryttberg & Geschwind 2017; Whitchurch 2008).

Fakultetsadministratörerna i denna undersökning har vad som kan beskrivas som ett gränslöst arbetsinnehåll som i sig aldrig kan bli helt färdigt eftersom efterfrågan snarare växer i takt med tillhandahållandet av tjänster (Lipsky 1980). De arbetar inom sektorn människobehandlande offentliga organisationer (Johansson, Dellgran & Höjer 2015) med ett tydligt samhällsuppdrag. Sådana organisationer är de allra flesta medborgare i ett eller annat skede i livet beroende av. De är regelstyrda verksamheter som också har påverkats och förändrats i och med det ökande inflytande av New Public Management (Johansson, Dellgran & Höjer 2015; se även Hood 1995) och i ökad utsträckning måste hantera och följa olika motstridiga logiker. Samtidigt bidrar denna utveckling till att dessa organisationer är intressanta att undersöka.

Administratörer i offentliga organisationer befinner sig i en potentiellt konfliktfylld position dels som mellanled vid beslutsimplementering och förändringar (Haraldsson & Lilja 2017), dels som myndighetsutövare i relation till intressenter i det omgivande samhället. (Se även Jacobsen 1996 som pekar på sådana motstridigheter som en trend i offentlig förvaltning). Den administrativa yrkesrollen är vagt definierad, med stort utrymme och stora krav på att definiera och tolka sitt arbete (Gornitzka & Larsen 2004:469). Det gör gruppen intressant att studera gällande kopplingar mellan tid och lojalitet.

### **Teoretiska kopplingar mellan tid och lojalitet**

Lojalitet är ett begrepp som återfinns inom många områden – exempelvis inom vardagslivet, arbetsrätt, företagsekonomi, moralfilosofi, och sociologi – och som ofta ges en common-sense betydelse (Connor 2007; Arvidson & Axelsson 2014). Utifrån olika historiska och teoretiska perspektiv finns det en rad olika sätt att förstå lojalitet och vad det egentligen är (se exempelvis Arvidson & Axelsson 2014, 2017; Connor 2007; Fletcher 1995; Keller 2007; Kleinig 2017; Oglensky 2008). I enlighet med vår definition av tidslojalitet som ett uppvisande förstår vi lojalitet som ett relationellt begrepp, något som uppvisas och manifesteras. Att vara lojal innebär här alltså att agera utifrån förväntningar från en grupp eller person i syfte att skapa eller upprätthålla en tillhörighet eller ett band till gruppen eller personen. Det medför också att vad som uppfattas som lojalitet eller ett lojalt agerande är situations- och relationsbundet, och på samma sätt blir också vad som uppfattas som bristande lojalitet eller illojalitet avhängigt lojalitetsrelationens kontext. Sociala relationer, hierarkier, positioneringar och föreställningar kopplat till personer spelar alltså in i hur lojalitet och lojalitetsförväntningar utformas.

Begreppsmässigt avgränsar vi alltså här vår förståelse av lojalitet som uppvisade ageranden, och den arena vi avgränsar oss till här är arbetsorganisationen och relationer i arbetslivet. Detta gör att det kan vara svårt att peka på vad som är lojalitetens grund, vad som är själva anledningen till att vara lojal (jämför Connor 2007). Det är i sig också en längre diskussion vi inte vill fördjupa oss i här utan vi tar som utgångspunkt att lojaliteten uppvisas av en eller annan anledning. Något som däremot är återkommande i olika teoretiska ingångar till lojalitet är att arbetstidens användning och närvaro spelar en roll i hur fenomenet lojalitet förstås och uttrycks.

Tid och närvaro lyfts ofta fram som avgörande faktorer för framväxten av lojaliteter. Enligt Fletcher (1995) växer de fram ur en gemensam historia och utkristalliserar sig via gemensamma projekt och delade livserfarenheter. Vi argumenterar för att tid och närvaro är avgörande faktorer i framväxten av lojalitet, att tid och sammanhang aktualiserar olika lojaliteter och lojalitetsrelationer och närvaro (i tid och rum) är ett sätt att manifesteras lojalitet.

Lojaliteter förutsätter alltså tid och närvaro för att kunna utvecklas och formeras. Liknande resonemang återfinns hos Connor (2007) som också framhåller rummets betydelse, där personer tenderar att bli mer lojala till det som finns i deras fysiska och emotionella närhet. Ett sådant konstaterande väcker ytterligare frågetecken kring den fysiska platsens förändrade betydelse för närvaro jämfört med digital närvaro, något som vi återkommer till i slutet på artikeln. Med en lojalitetsrelation väl på plats beskriver Hirschman (1970) hur lojalitetsrelationer också för med sig en viss tröghet. Detta då individer, genom lojalitet, tenderar att hålla fast vid relationer, eller förbindelser med institutioner, som egentligen inte längre motsvarar de förväntningar eller har de egenskaper som gjorde att lojaliteten uppkom i första läget. Tid spelar alltså in både i formandet och avvecklandet av lojalitetsrelationer. Lojalitetsrelationen måste upprätthållas – enligt Oglensky (2008) så räcker inte en gemensam historia för att bygga och upprätthålla en lojalitetsrelation. Det krävs också ritualer och uppvisningar av relationen för att bekräfta den. Hur detta sker beror på relationen och vilka medel de olika inblandade aktörerna har att förfoga över. Tid är ett sådant medel hos Oglensky (2008), där avlastning eller frigörande av tid åt den lojaliteten ska visas (exempelvis genom att överta arbetsuppgifter) är en av flera rituella handlingar som manifesterar lojalitet.

Förväntningar på närvaro och delaktighet från olika håll, som vi alltså förstår som grund för möjliga lojalitetskonflikter, är en central del i vardagen, och ofta en ganska odramatisk sådan. De är inte undantag utan utgör snarare en grund för identitetsbyggande – och underbygger människors förståelse av sin position och sina sammanhang (Grodzins 1956). Lojalitetsrelationer och förväntningar på lojalitet, till exempel hur vi hanterar och tillbringar vår tid, ser vi då som en genomgående del av alla sociala sammanhang och en stor del i hur individen förstår och navigerar i sin sociala omgivning.

Uppvisning av lojalitet och hantering av lojalitetskonflikter hänger också ihop med plats och sammanhang (Guetzkow 1955). Genom att situera sina lojaliteter och tilldela avgränsad tid och plats för olika lojalitetsanspråk kan direkta lojalitetskonflikter undvikas och hanteras. Varje lojalitet har alltså sin tid och plats för att vara överordnad andra

lojalitetsanspråk, något som är i linje med Grodzins (1956) resonemang kring hur olika lojaliteter förväntas manifesteras vid olika tillfällen och sammanhang. Just genom att tillvaron utspelas med olika tids- och rumsbestämningar möjliggörs hanteringen av slitningar mellan olika lojaliteter. Dessa slitningar, menar Grodzins (1956), är kanske mer än bara möjliga att hantera, de kan också ses som spännande och utmanande inslag i tillvaron: "The very multiplicity of roles and the apparently conflicting behavior they demand may be looked upon as the challenging and exiting aspect of one's life" (Grodzins 1956:56). Det är på så vis högst möjligt, att både närvara på puben en lördag kväll och i kyrkan på söndag morgon (ibid.).

### Närvaro (i tid och rum) som ett sätt att manifestera lojalitet

Baxter, Mazanec, Nicholson med flera (1997) framhåller tid som ett ofta återkommande tema för lojalitetskonflikter. De skiljer på lojalitetskonflikter av typer "Generell tidsdilemma" (*General time dilemma*) som rör den allmänna tid som läggs åt olika parter förväntningar och "Specifika tidskrav" (*Specific time demand*) som kretsar kring mer klocktidsbestämda åtaganden, eller förväntade åtaganden som kolliderar. Lojaliteter kan manifesteras som generell eller specifik närvaro (och betvivlas genom generell eller specifik frånvaro). Tid och rum spelar i det fallet en central roll för att manifestera lojaliteterna. På liknande sätt skriver Zerubavel om tid som medel för kommunikation och pekar på att tiden, i bemärkelsen avsatt, exklusiv tid (jämför Baxter, Mazanec, Nicholson m.fl. 1997, *specifika tidskrav*) kan användas för att kommunicera hängivenhet och respekt (Zerubavel 1987:354). Kanter (1993) drar i en studie av ett amerikanskt industriföretag liknande slutsatser: För att bli betrodd i organisationen behöver man framstå som hängiven – hängivenheten demonstreras genom närvaro och närvarotid. Ytterligare ett exempel är Lisa Flowers (2018) studie om hur försvarsadvokater visar lojalitet till klienter och där tid på olika sätt kan kopplas till lojalitet. Flower beskriver hur hanterandet av tid och lojalitet utgör en balansgång: en advokat måste lägga tid på att vara väl förberedd inför att försvara sin klient, men samtidigt vara vaksam på att inte lägga ner alltför mycket tid på grund av kostnader och för att undvika risken att bli alltför lojal mot klienten (Flower 2018).

Även Coser (1974:344) pekar på tid som ett sätt att uttrycka hängivenhet<sup>1</sup>: "The amount of time we are willing to devote to the various relations in which we are involved and organizations to which we belong clearly reflects the level of our commitment to each of them". Tid fungerar i den bemärkelsen som ett signalsystem (eller om man så vill som ett investerbart kapital, där tid är investeringen i en lojalitetsrelation som kan ge avkastning, jämför Oglensky 2008).

Liknande kopplingar mellan tid och lojalitet finns hos Fletcher (1995). Vi människor offerar, skriver Fletcher (1995:62), vår tid och andra resurser för att visa vår hängivenhet

---

1 Notera att de skriver om hängivenhet. Det är inte entydigt översättbart till lojalitet. Till viss del på grund av att det inte finns en gemensam definition av lojalitet. Däremot är de begreppen vanliga i många definitioner av lojalitet; ibland nära kopplade, ibland synonyma eller som bärande delar i definitioner av lojalitet.



till andra. Det behöver inte röra sig om substantiella handlingar, även om det kan göra det, utan om vårt deltagande i olika former av ritualer. Även Keller (2007) lyfter fram deltagandet i ritualer som ett vanligt sätt att visa lojalitet.

Sammanfattningsvis är det tydligt att lojalitet och tid på olika sätt är sammankopplade där tidsprioriteringar hänger samman med (tids)lojaliteter. Det flexibla arbetslivet med sitt ökade utrymme för den anställde att disponera tid och sina ofta komplexa relationer och motstridiga krav aktualiserar tidsprioriteringar och lojalitetskonflikter – det vi ser som hanterandet av tidslojaliteter.

## Metod

I artikeln är vi inspirerade av Swedbergs (2012, 2014) perspektiv på teoretiserande som ett hantverk och en odramatisk ständigt pågående aktivitet, som ofta blir förbisedd i den akademiska vardagen. Swedberg uppmanar forskare att inte låsa fast sig vid teorier och fixerade modeller, utan öppna upp för den teoretiserande processen, och koppla den till empiriska observationer. Genom teoretiserandet som metod i sig, att experimentera med att pröva att koppla begrepp och observationer på andra sätt än de förväntade sätt kan ny förståelse skapas för fenomen (se även Karlsson & Bergman 2016). Med detta i åtanke har vi närmast oss begreppet lojalitet utifrån en rad olika teoretiska förståelser. Vi har sedan försökt ta fasta på gemensamma element i de olika förståelserna, i detta fall den *uppvisande* dimensionen och kopplingarna till tid och närvaro som återkommer i de olika teorierna. Detta leder sedan vidare till diskussionen om tid och aspekter av tid i organisationer.

Utifrån ett inledande teoretiserande kring lojalitet manifesterat genom tid kopplar vi dessa resonemang till ett empiriskt material i form av intervjuer (jämför Swedberg 2012:9 ff. om upptäckande förstudier). Det empiriska materialet fyller här snarare funktionen att försöka upptäcka och illustrera hur sådana kopplingar kan uttryckas, än att försöka ge en heltäckande bild av alla tänkbara länkar och variationer. De genomförda intervjuerna är av halvstrukturerad karaktär, och hade en tidslängd mellan 60 och 90 minuter. Intervjuer har gjorts med fyra fakultetsadministratörer på samma universitet, som skiljer sig åt avseende anställningstid, placering, och tidigare erfarenheter inom organisationen. Strävan har varit att samla erfarenheter från olika sammanhang för att illustrera och belysa situationer där lojalitet, närvaro och tillgänglig tid binds samman. Intervjuerna handlade om vardagliga situationer; om kollegor, uppgifter, förväntningar och prioriteringar som kan upplevas som lojalitetskonflikter. De transkriberade intervjuerna har genomgått en tematisk analys (Bryman 2011) där tidsprioriteringar har varit ett genomgående tema.

Artikeln har således en teoretiserande ingång där empirin används för att utforska och illustrera hur de teoretiska kopplingarna kan ta sig uttryck, och har en i grunden begreppsutvecklande intention (se Danermark, Ekström & Karlsson 2019).

## Resultat

I detta avsnitt analyserar vi material från intervjuerna utifrån de två frågeställningar som presenterades i artikelns inledning. Det bakomliggande temat om kopplingen mellan tid och lojalitet har främst hanterats i de inledande teoretiska resonemangen. Vi kommer här sätta fokus på hur tid och lojalitet kopplas till arbetets innehåll, samt efterfrågan och tillhandahållandet av tid.

### Hur kopplas tid och lojalitet till arbetets innehåll?

De intervjuade framhåller att de själva ganska fritt kan styra sin användning av arbetstiden inom och mellan arbetsdagar. Det finns vissa fasta deadlines som bestäms av lagar, regler och olika administrativa system som de måste förhålla sig till, och dessutom mer eller mindre regelbundet inplanerade möten. Men mellan dessa hållpunkter planeras och utförs arbetet efter eget huvud. Arbetsdagen går på många sätt ut på att tillhandahålla sin tid och på olika sätt hantera och tidsprioritera inkommande förfrågningar, framförallt via e-post.

Stor del av arbetsdagen går åt till att läsa mejl, sortera mejl, åtgärda mejl, svara korta, långa, vara med i mejlkonversationer och så. (Intervjuperson 2)

Att en stor del av tiden läggs åt att hantera e-post (eller kanske i en vidare bemärkelse åt digital kommunikation) är intressant ur lojalitetssynpunkt. Vi tolkar det som en ytterligare kanal eller arena där tidslojalitet avkrävs och uppvisas. Det kan förstås i ljuset av en teknikutveckling och tidsacceleration, där arbetstiden fragmenteras och komprimeras (Rosa 2013; se även Kamp, Lund & Hvid 2011). I det ljuset går det kanske att se e-post och digital korrespondens som skapande av en asymmetrisk växelkurs mellan tid som tas i anspråk från de inblandade. Ett fysiskt möte tar lika lång tid för de närvarande, och ett telefonsamtal kan ge en upptageton. På det sättet blir det relativt enkelt att se och avgöra vem som prioriteras. Men med möjligheten att samla tidsanspråk från exempelvis e-post på hög, skapas ett ständigt ökat behov att tidsprioritera. Det ökade tempot och framväxten av fler vägar för tidsanspråk kan ses som en acceleration av lojalitetskonflikter att hantera, och nya kommunikationsvägar kanske tonar ner aspekten av fysisk närvaro som central för lojaliteter. I samtalet lyfts samtidigt just den fysiska närvaron som något avgörande för lojaliteten. När vi pratar om betydelsen av vilka man har placerade i sin närhet framgår att:

det spelar jättestor roll. För det är dem man också får reda på andra saker om, man skapar andra former av relationer för man fikar tillsammans, man äter lunch tillsammans, man kan höra vissa saker, man kan höra saker i korridoren för att man sitter här eller det berör oss, på ett sätt. Så det är klart att man gör. De där andra som är så långt bort, det är jättemånga på den där administrativa avdelningen, jag vet inte vad de heter, jag kan ha ett hum om ungefär i vilket hus de

sitter, men på tre år så vet jag fortfarande inte vad de heter. Så det är klart att den fysiska placeringen har jättestor betydelse, jag tycker det i alla fall när det kommer till lojalitet. (Intervjuperson 4)

Andra framhåller också vikten av att finnas på sitt kontor på specifika tider för att visa upp att man finns tillgänglig om något skulle dyka upp.

Att rycka ut och vara behjälplig att lösa saker löpande i takt med att de kommer in via e-post, telefon eller besök är ett återkommande tema i samtalen. Ärendena kan vara av olika karaktär, såväl högt som lågt. I intervjuerna pratas det om rollen som First Line Support, som den första personen att vända sig till om kopianstrular, den som kontaktas när siffror ska rapporteras in, den som ansvarar när något system krånglar eller den som ställs till svars om gafflarna är slut i personalrummet. Det är inget som direkt framgår av formella arbetsbeskrivningar, utan snarare uttrycks som förväntningar. Arbetet överlag styrs till stor del av förväntningar och överenskomelser, uttalade såväl som outtalade, snarare än nedskrivna uppgifter (jämför också med till exempel Allvin, Aronsson, Hagström m.fl. 2006). Vad som uppfattas som legitimt att fråga om och vad personer kan förväntas att få hjälp med framstår som en förhandlingsfråga i det dagliga arbetet mellan administratören och de närmast berörda i den miljö administratören befinner sig i.

Samtidigt som arbetsinnehållet är flytande är arbetet organiserat så att vissa procent av en heltidstjänst som förväntas läggas på olika åtaganden. Det förs löpande diskussioner kring vad som ryms inom de givna ramarna och i intervjuerna finns ett genomgående tema kring att mätning och uppdelning av tid är förknippat med svårigheter i arbetet.

[G]år man ner i tjänst för till exempel att man har barn, från 100 procent då och kanske jobbar 75 procent, så försvinner ju inte arbetsuppgifterna för det, utan då får man göra sina 100 procent [arbetsuppgifter] på 75 procent [arbetstid] och med mindre lön. Den är ju väldigt vanligt. Men sen när man ska gå upp igen på 100 procent [arbetstid], då får vi lägga på mer [arbetsuppgifter]. (Intervjuperson 3)

Relationen mellan arbetstid och arbetsmängd är inte fast utan på sätt och vis två separata flytande enheter. Då arbetets innehåll inte är enkelt mätbart finns en genomgående osäkerhet kring vad som ska ses som en rimlig nivå, hur många arbetsuppgifter som ryms inom ramen för tjänsten. Samtidigt skulle arbetsmängden kunna göras hur stor som helst (jämför Lipsky 1980, det ingår till viss del i utlägget att arbetet inte ska ta slut – ju mer som görs, desto mer efterfrågas).

Tid ses som ett uttryck för arbetet, där tidsdisciplin är en styrande faktor (jämför Martin 2016:4) och det som binder samman organisationen. En annan dimension som Hall (2012) lyfter fram, är att organisationer har olika temporala dimensioner genom att verksamheten samtidigt utspelar sig i olika tidszoner eller längs olika tidshorisonter beroende på var i organisationen vi tittar. Ylijoki och Mäntylä (2003) har påvisat hur skilda tidsperspektiv inom akademien skapar motsättningar och dilemman i arbetet.

I våra intervjuer framkommer att tidens relation till arbetet är föränderlig och att arbetsinnehållet komprimeras. Det för med sig att förväntningarna på vad som ska uppvisas förändras och att gränserna för vad det innebär att lojalt utföra sitt arbete förflyttas. Samtidigt är det ingen annan som prioriterar tiden åt en, bortsett från vissa fasta deadlines som anges, och upprätthålls av systemen: det vill säga olika databaser och program där vissa uppgifter måste ha redovisats vissa tider på året. Det aktualiserar återigen frågan om tidslojalitet, hur tid efterfrågas och fördelas i arbetet.

### **Hur efterfrågas och fördelas tiden i arbetet?**

Vad man lägger tid på, och hur man motiverar att man i vissa fall inte lägger tid på något är en stor del av våra samtal i intervjuerna. Det finns ett ständigt behov av att prioritera sin arbetstid och motivera sina prioriteringar. Just att fördela sin tid mellan uppgifter innebär att fortlöpande göra och visa lojalitet. Det finns förväntningar från andra, som arbetar på olika håll i organisationen, att få tid från administratören. Det kan röra sig om utförda eller övertagna tidskrävande, eller tidsbesparande, uppgifter, svar på frågor, hänvisningar eller genvägar till information. Det finns också en förväntan på standby-tid, eller potentiell tidsbesparing/övertagande, att administratören finns på plats om den skulle behövas för att kunna vara behjälplig.

Den ständiga tillgängligheten och mottagligheten för konkurrerande anspråk för tidslojaliteter skapar också fler situationer då individen själv kan eller måste välja – vad ska jag göra just nu? Vilket e-postmeddelande ska jag svara på först, vilket system kan vänta med uppdateringarna, hur hanterar jag frågan från kollegan som just knackade på, och när är det dags att ta tag i den mindre akuta att göra-listan som blir längre?

Vem jag är lojal mot? Mig själv, bara mig, haha, nej, men det är väl till främst avdelningen där man är. Sen kan jag ibland känna att det blir lite... ja, vi har ju krav från studenter och studentorganisation, från centrala stöd och så kommer det plötsligt arbetsuppgifter som ska läggas till och på, men jag känner att prioritet är ju ÄMNET, sen kommer ekonomerna och säger att ni måste hantera alla fakturor, men då känner jag att det hör inte till ÄMNET, det hör till ekonomi, så nej tack. Eller, de här olika, håll och kanter, olika människor har olika krav. Även antagningen kommer, men nej, det är ju ÄMNET som är prio. Sen om de kommer med en jättebra motivering, som gör att mitt liv blir bättre, så tar jag det gärna. Aldrig hänt hittills, men hoppet finns ju där, haha! (Intervjuperson 3)

Tidsprioriteringar tjänar i den meningen som uttryck för lojalitet – till vem jag ställer mina resurser till förfogande, och vilken grupp och tillhörighet jag ser som min. Att finnas stand-by och vänta (på kontoret till exempel) är att signalera att man finns potentiellt tillgänglig, att det finns en tidsresurs att använda sig av för den som behöver.

Det finns en förväntan att administratörerna ska vara på plats och vara behjälpliga, om de skulle behövas. Att inte ha tid/vara närvarande måste legitimeras och kan ifrågasättas:

För de förväntar sig ju att jag sitter på mitt kontor på morgonen så de kan fråga vart de ska vara, och samma sak att de förväntar sig att jag är där när deras undervisning är slut, om de behöver hjälp med någonting (...). (Intervjuperson 2)

Här är det den manifesterade tillgängligheten som är i centrum snarare än vad tidsperioden fylls med för arbete. Uppvisande av lojalitet är hierarkiskt, förväntan går inte åt båda håll utan är kopplat till position. Det finns en medvetenhet i position kring hur tid efterfrågas och vem som har rätt att kontrollera den andres tid (jämför Schwartz 1974). Tid efterfrågas på olika sätt beroende på sociala relationerna och på den efterfrågandes status i relationen.

Studenter är oftast mer ödmjuka, Ursäkta mig har du tid att, möjligtvis, kanske, om det går, skulle du kunna hjälpa mig med det här... Och så blir de supertacksamma. Medans lärarna förväntar sig mycket mer, liksom, så det märker jag, att studenterna inte alls är lika krävande som lärarna. (Intervjuperson 2)

Efterfrågan på administratörers arbetstid är olika från olika personer/positioner och sammanhang (jämför Zerubavel 1987). De mottas och tolkas olika, möjligen även uttrycks olika, beroende på om de anses som rättfärdiga utifrån lojalitetsrelationen. Det är inte givet för vem man finns tillgänglig i olika situationer. I intervjuerna uttrycks också en identitetsdefinierande funktion i tidshanterandet i form av en vilja att vara den person som alla kan vända sig till, den som har svar och fyller en funktion. Genom att neka för många lojalitetsanspråk och inte manifestera närvaro, riskerar personen att förlora sin position som den som alla kommer till.

Det är inte bara upp till den direkt berörda personen att avgöra vilka uppgifter som arbetstid ska läggas på, relationerna kan vara mer komplexa än så. Det är ett samspel där fler aktörer finns med, och har förväntningar/krav på (tids)lojalitet, vad som ska räknas/ingå eller inte. Det finns olika förväntningar på vem som ska få ta del av lojalitetstiden, vem den ska riktas mot som tredje part (jämför Fletcher 1995; se även Zerubavel 1987):

Och då är det ju lustigt, för att om en student frågar mig om vilken sal de ska vara i, och jag svarar. Då kan det komma en lärare som tycker att det där ska ju studenten klara själv. Nu har ju du curlat den studenten. Nu har den studenten inte fått möjlighet att lära sig hur man faktiskt hittar schemat. Och så dagen efter så kommer läraren till mig och frågar, Du vart ska jag vara någonstans? Och vad ska jag säga då? ”Jag tänker inte curla dig?” Nej, naturligtvis är jag serviceinriktad så jag bara, du ska vara i den här lokalen. Så jag märker det att lärare förväntar sig att få hjälp som de inte tycker att studenterna ska få av mig. (Intervjuperson 2)

Det kan ha varit andra saker inblandade i citatet ovan – pedagogiska effekter, uppfostran, tillfälligheter etc. Men sett mot bakgrund av Fletchers (1995) resonemang att lojaliteter alltid är ett triangeldrama kan vi göra tolkningen att en tredje part

ovan (person C) har åsikter och gör jämförelser kring vad person A lägger tid på (och manifesterar lojalitet med ) person B. Liknande situationer återkommer också i olika versioner i intervjuerna. Det sker exempelvis i form av jämförelser kring vad som försummas ”för att ha tid med det där” – om delaktighet på möten beror på ”att de inte har tillräckligt att göra på dagarna” eller om att ”ha jobbet klart för sig” och därmed ifrågasättanden av varför personer deltar i olika sammanhang. Administratörer jämför med vad kollegor gör och då sker löpande avstämning om en uppgift ”ligger inom vårt [administratörernas] område eller inte.” Men jämförelser med andra lägger mest fokus på hur det skiljer sig: vad man tror att andra gör/inte gör som man själv gör, vad det beror på, och var det innebär att de inte hinner med, eller gör, i stället.

### **Legitimera tidsprioriteringar**

För att legitimera bortval av arbetsuppgifter under viss tillgänglig tid används referenser till en förväntad gemensam överordnad lojalitet (Guetzkow 1955; Kleinig 2017). Detta sker genom att de egna prioriteringarna legitimeras genom att rikta dem mot en gemensam lojalitet som både A och B delar, eller i alla fall borde dela, exempelvis till en gemensam arbetsgivare.

[S]å länge man själv har klart för sig vad som är kärnverksamhet och vad vi måste ägna oss och som måste hända inom vissa tider så, så tycker jag inte det är svårt att prioritera det. (Intervjuperson 3)

Citatet ovan kan läsas som ”det är lätt att prioritera om man inte har något val”. På det sättet framstår ingen lojalitetskonflikt. Ett annat sätt att läsa citatet är att det framhåller en gemensam överordnad lojalitet som inte bör ifrågasättas, för att på det sättet legitimera sina val och tidsprioriteringar. Här är det kärnverksamheten som lyfts fram som den överordnade lojaliteten. Legitimeringsfrågan kan dyka upp igen på en lägre nivå med mer teknisk karaktär – vad som räknas inom kärnverksamhet och vad som faller utanför. Alla inom organisationen kan förväntas sätta kärnverksamheten först, och genom att hänvisa till den underordnas konkurrerande lojalitetsanspråk. På så vis undviks synbara lojalitetskonflikter (jämför Guetzkow, 1955). I våra samtal framkommer också genomgående resonemang om konsekvenser av olika val, och kring vad som drabbas hårdast (vilken lojalitet blir mest försummad) om personen frånvarar. Krockar två möten spelar det in på avgörandet vad som händer om man missar det ena eller det andra mötet – vad får störst konsekvenser och vad möts med störst förståelse. Det som ses som ett litet svek för den ena lojalitetsgruppen kan ses som ett större i en annan. Det finns, med Fletchers (1995) ord, olika intensitetsförväntningar i lojalitetsrelationerna. Ett mer handgripligt sätt att legitimera varför vissa lojalitetsförväntningar blir obesvarade är att se till att medvetet skapa tidskonflikter, för att på det sättet kunna motivera sin frånvaro och få en vardag att gå ihop.

[M]an får ju hitta kreativa lösningar på det där, haha, men det är just det där, att man ska legitimera framförallt för kollegor hur man gör, vart man är, varför man

inte är på plats, och sådär, det gäller ju att vara lite uppfinningsrik då för att få en vardag att fungera. (...) , nu känns det inte lika jobbigt att skicka de där mejlen att jag kan tyvärr inte vara med, eller jag kommer lite senare, eller jag vet inte om jag kan eller så, men i början tyckte jag att det var jobbigt, att man liksom, man ville ju också visa för den administrativa sidan att man också är med där, och en del utan dem. Sen är det inte så att jag är illojal mot någon annan, men prioriteringar gör att man, när man står i det där att nu är jag dubbelbokad eller med flit dubbelbokad mig , då visar man ju en lojalitet. (Intervjuperson 4)

Det finns en del möjliga tolkningar att göra från intervjuцитatet ovan. Först och främst pekar uttalandet på att lojalitetskonflikter är något som finns att hantera löpande i vardagen (Grodzins 1956). De är inte så dramatiska att handskas med, men kräver lite uppfinningsrikedom. Det verkar i första hand, i alla fall i situationen ovan, främst röra sig om horisontella lojalitetsförväntningar (Arvidson & Axelsson 2014). Det är förväntningar från kollegor, att man ska vara ”en av dem”, snarare än en vertikal förväntan från hierarkiskt överordnade personer i organisationen. Det pekar också på att valet att avstå från att delta behöver legitimeras. Varför det måste legitimeras sägs inte rakt ut i samtalet, men tolkas här som nödvändigt för att mildra en potentiell upplevelse av svek eller illojalitet från den lämnade gruppen. Citatets sista mening pekar också på den publika sidan av lojalitet, att det är något som manifesteras eller visas upp, eller i alla fall sker inför en publik (Oglensky 2008). Vid vilka tillfällen en person väljer att dyka upp – eller att inte dyka upp – visar vad eller vilka personen är lojal mot.

Citaten ovan pekar även på en övergripande tidsdimension kring lojalitet – avslutningsprocessen. Att lojaliteter behöver tid för att växa fram innebär inte att det sker automatiskt – de kan också klinga av med tid. Att byta från en lojalitet till en annan, eller att genom handlingar medvetet begära utträde ur en lojalitetsgrupp eller avsluta en lojalitetsrelation, behöver inte vara någon dramatisk uppslitande enstaka händelse. Snarare för lojalitetsbandet med sig en tröghet i lämnandet av en tillhörighet (Hirschman 1970). En möjlig tolkning av ovanstående citat kan vara att intensiteten i lojalitetsrelationen (Fletcher 1995), eller styrkan i lojalitetsbandet (Oglensky 2008) helt enkelt minskat gradvis till förmån för andra lojaliteter.

## Sammanfattning och slutsatser

En rad teoretiska kopplingar mellan tid och lojalitet framkommer i det empiriska materialet som presenteras i artikeln. Dels i framväxandet och avvecklandet av lojalitetsrelationer, där exponeringstid är en viktig dimension. Dels i form av tid och närvaro som förväntade manifesteringar av lojalitet – vad som ges tid och utrymme i form av närvaro, tidsmässig avlastning, tillgänglighet och prioritet påverkas av lojaliteter och lojalitetsband. Beroende på ingång och förståelse av lojalitetsbegreppet kan tyngdpunkten på kopplingarna mellan tid och lojalitet placeras lite olika. Med en tyngdpunkt på lojalitet som emotion och upplevelse läggs större vikt vid tidsaspekten vid framväxandet av lojalitetsbindningar. Om tyngdpunkten i stället läggs på den ma-

nifesterande aspekten av lojalitet, som handlingar och uppvisanden, läggs kopplingen till tid starkare vid tidsprioriteringar och uppvisad närvaro och delaktighet. Tid kan på det sättet ses som en del i grundandet (och upplösandet) av lojalitetskopplingar och i upprätthållandet och stärkandet av dem.

Tid har en koppling till arbetets innehåll, där tiden är enheten som mäter arbetet, men vad den tiden består av i form av handlingar är flytande. En stor del av arbetstiden handlar om att på olika sätt hantera tidsanspråk och prioritera kring olika förfrågningar. Ett ökat tempo i förfrågningarna aktualiserar fler konkurrerande tidsanspråk, och därmed också ett ökat antal potentiella valsituationer – lojalitetskonflikter. En del i tidslojaliteten i detta fall är att manifesteras sin tillgänglighet och visa att man har tid och finns i ett stand-by läge, tidsprioriteringarna får på det sättet en symbolisk karaktär för att manifesteras lojalitet. De symboliska handlingarna kretsar kring uppvisandet av potentiella tidsmässiga resurser som kan mobiliseras, att vara på plats och vänta och visa upp sig på rätt plats vid rätt tillfällen. Att tidsprioritera vissa uppgifter före andra, svara på vissa e-postmeddelanden, eller att göra saker som ligger utanför ens ”egentliga” uppgifter av lojalitet benämner vi då som tidslojalitet. Tidslojaliteten och lojalitetskonflikter kopplat till arbetet påverkas också av personens egna uppfattning av vem man vill vara (Arvidson & Axelsson 2017) och som ett sätt att styra det intryck personen vill ge i fråga om tillhörigheter.

På vilket sätt tid efterfrågas och tillhandahålls är också kontextbundet och kan se olika ut beroende på relationer, traditioner och sociala positioner (jämför Zerubavel 1987; Oglensky 2008). Att vara tidslojal i detta sammanhang manifesteras via prioriteringar och närvaro, att finnas tillgänglig och tillhandahålla servicetid där förväntan på tillgängligtiden ser olika ut beroende på position i organisationen. Förändring i kommunikationsvägar, ökande hastighet och förväntan på tillgänglighet ökar antalet samtidiga lojalitetsanspråk och i det också antalet potentiellt pågående lojalitetskonflikter. Det stärker även behovet av att se kopplingen mellan tidshantering och lojalitetsrelationer och hur de påverkar varandra. Att framhålla gemensamma överordnade lojaliteter eller ett medvetet skapande av tidskrokar är strategier för att rättfärdiga sina egna bortval, alltså ett sätt att mildra negligering av potentiella lojalitetsmanifestationer. Att välja bort deltagande legitimeras då med att tiden inte räcker till för det (tiden blir på det sättet problemet, inte valet, jämför Guetzkow 1955), och ett uttryck för tidslojaliteter.

### **Digital lojalitet – ett framtida teoretiserande**

Vi vill med denna artikel väcka tanken kring hur kopplingar mellan lojalitet och tid kan användas som en ingång för att tolka skeenden och handlingar, med exempel från en arbetsorganisation. Vi menar att vi genom det kan nå en fördjupad bild av hur tid upplevs, konstrueras och hanteras genom en utgångspunkt i lojalitet och lojalitetskonflikter som en löpande del av vardagen. Frågan om tid och lojalitet aktualiseras i en utveckling med upplevt ökat manöverutrymme, intressenter från fler håll, och acceleration kring tidsförfrågningar.

Vilka effekter ökad tillgänglighet och uppkomsten av snabbare och mer direkta



kommunikationsvägar får på lojalitetskonflikter är områden som skulle behöva utforskas vidare. En central aspekt som saknas i den tidigare lojalitetslitteraturen är den förändrade betydelsen av fysisk placering för lojaliteter. Den geografiska och fysiska närheten och delaktigheten är något som lyfts fram som centralt för uppkomsten och upprätthållandet av lojalitetsrelationer. Men i och med utvecklingen av digital kommunikation och krympandet av tidsmässiga avstånd, och nya plattformar för uppvisande av lojaliteter kan det ha förändrats. Närvaro behöver inte längre vara liktydigt med en fysisk närhet eller egentligen inte heller med en fysisk existens. Digital närvaro möjliggör digitala lojaliteter som sträcker sig vidare över rumsgränser. Den ökade hastigheten i kommunikationen och ökad tillgänglighet till kanaler för kommunikation förändrar möjligheterna att symboliskt manifesteras lojalitet och bekräfta lojalitetsrelationer. Hur ökningen av antalet potentiella lojalitetskonflikter, ökningen av kanaler att manifesteras lojaliteter i och den ökade hastigheten i vilken vi kan avkrävas sådana manifestationer påverkar individer och samhälle är ett område som är relativt outforskat. Digitala lojaliteter utgör, menar vi, ett viktigt område för framtida teoretiserande.

## Referenser

- Allvin, M., G. Aronsson, T. Hagström, G. Johansson & U. Lundberg (2006) *Gränslöst arbete. Socialpsykologiska perspektiv på det nya arbetslivet*. Malmö: Liber.
- Allvin, M., C. Mellner, F. Movitz & G. Aronsson (2013) "The diffusion of flexibility. Estimating the incidence of low-regulated working conditions", *Nordic Journal of Working Life Studies* 3 (3):99–116. <https://doi.org/10.19154/njwls.v3i3.3013>
- Arvidson, M. & J. Axelsson (2014) "Lojalitetens sociala former – Om lojalitet och arbetsliv", *Arbetsmarknad & Arbetsliv* 20 (1):55–64.
- Arvidson, M. & J. Axelsson (2017) "Exploring self-loyalty in the context of social acceleration. Theorising loyalties as emotions and resistance", *Journal of Political Power* 10 (2):133–148. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2017.1335835>
- Baxter, L.A., M. Mazanec, J. Nicholson, G. Pittman, K. Smith & L. West (1997) "Everyday loyalties and betrayals in personal relationships", *Journal of Social and Personal Relationships* 14 (5):655–678. <https://doi.org/10.1177/0265407597145005>
- Bruhn, A. (2015) "Changing occupational roles in audit society – The case of Swedish student aid officials", *Nordic Journal of Working Life Studies* 5 (1):31–50. <https://doi.org/10.19154/njwls.v5i1.4764>
- Buch, A. & V. Andersen (2013) "(De)stabilizing self-identities in professional work", *Nordic Journal of Working Life Studies* 3 (3):155–174. <https://doi.org/10.19154/njwls.v3i3.3016>
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Connor, J. (2007) *The sociology of loyalty*. Boston: Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-0-387-71368-7>
- Coser, L.A. (1974) *Greedy institutions. Patterns of undivided commitment*. New York: Free Press.

- Danermark, B., M. Ekström & J.C. Karlsson (2019) *Explaining society. Critical realism in the social sciences*. Abingdon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351017831>
- Fletcher, G.P. (1995) *Loyalty. An essay on the morality of relationships*. New York: Oxford University Press.
- Flower, L. (2018) "Doing loyalty. Defense lawyers' subtle dramas in the courtroom", *Journal of Contemporary Ethnography* 47 (2): 226–254. <https://doi.org/10.1177/08912416166646826>
- Forsell, A. & A.I. Westerberg (2014) *Administrationsambället*. Lund: Studentlitteratur.
- Friberg, G.T. (2015) *Universitetslärare i förändring. En antropologisk studie av profession, utbildning och makt*. Malmö: Universus Academic Press.
- Goffman, E. (1959) *The presentation of self in everyday life*. New York: Anchor books.
- Gornitzka, A & I.M. Larsen (2004) "Towards professionalisation? Restructuring of administrative work force in universities", *Higher Education* 47 (4):455–471. <https://doi.org/10.1023/b:high.0000020870.06667.f1>
- Grodzins, M. (1956) *The loyal and the disloyal. Social boundaries of patriotism and treason*. Chicago: University of Chicago Press.
- Guetzkow, H.S. (1955) *Multiple loyalties. Theoretical approach to a problem in international organization*. New Jersey: Princeton University.
- Hall, P. (2012) *Managementbyråkrati. Organisationspolitisk makt i svensk offentlig förvaltning*. Malmö: Liber.
- Haraldsson, A.-L. & M. Lilja (2017) "Resistance against material artefacts. University spaces, administrative online systems and emotions", *Journal of Political Power* 10 (2):166–183. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2017.1335836>
- Hirschman, A.O. (1970) *Exit, voice, and loyalty. Responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge: Harvard University Press.
- Hood, C. (1995) "The 'New Public Management' in the 1980s. Variations on a theme", *Accounting, Organizations and Society* 20 (2–3):93–109. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(93\)e0001-w](https://doi.org/10.1016/0361-3682(93)e0001-w)
- Johansson, S., P. Dellgran & S. Höjer (2015) *Människobehandlande organisationer. Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Kamp, A., H.L. Lund & H.S. Hvid (2011) "Negotiating time, meaning and identity in boundaryless work", *Journal of Workplace Learning* 23 (4):229–242. <https://doi.org/10.1108/13665621111128655>
- Kanter, R.M. (1993) *Men and women of the corporation*. New York: BasicBooks.
- Karlsson, A. (2010) *I moderniseringens skugga? Om förändring och identitet i två administrativa serviceyrken*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Karlsson, J.C. & A. Bergman (2016) *Methods for social theory. Analytical tools for theorizing and writing*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315595115>
- Karlsson, S. & M. Rytberg (2016) "Those who walk the talk. The role of administrative professionals in transforming universities into strategic actors", *Nordic Journal of Studies in Educational Policy* 2016 (2–3):31537. <https://doi.org/10.3402/nstep.v2.31537>

- Keller, S. (2007) *The limits of loyalty*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511487590>
- Kleinig, J. (2014) *On loyalty and loyalties. The contours of a problematic virtue*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199371259.001.0001>
- Lipsky, M. (1980) *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Martin, T. (2016) "Temporality and literary theory", i *Oxford Research Encyclopedia of Literature*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190201098.013.122>
- Mead, G.H. (1972[1934]) *Mind, self, and society. From the standpoint of a social behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Naswall, K., J. Hellgren & M. Sverke (2008) *The individual in the changing working life*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511490064>
- Oglensky, B.D. (2008) "The ambivalent dynamics of loyalty in mentorship", *Human Relations* 61 (3):419–448. <https://doi.org/10.1108/dlo.2008.08122ead.006>
- Rosa, H. (2013) *Social acceleration. A new theory of modernity*. New York: Columbia University Press.
- Ryttberg, M. & L. Geschwind (2017) "Professional support staff at higher education institutions in Sweden. Roles and success factors for the job", *Tertiary Education and Management* 23 (4):334–346. <https://doi.org/10.1080/13583883.2017.1322631>
- Røvik, K.A. (2008) *Managementsambället. Trender och idéer på 2000-talet*. Malmö: Liber.
- Schwartz, B. (1974) "Waiting, exchange, and power. The distribution of time in social systems", *American Journal of Sociology* 79 (4):841–870. <https://doi.org/10.1086/225629>
- Swedberg, R. (2012) "Theorizing in sociology and social science. Turning to the context of discovery", *Theory and Society* 41 (1):1–40. <https://doi.org/10.1007/s11186-011-9161-5>
- Swedberg, R. (2014) *The art of social theory*. New Jersey: Princeton University Press. <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691155227.001.0001>
- Waterworth, S. (2003) "Temporal reference frameworks and nurses' work organization", *Time & Society* 12 (1):41–54. <https://doi.org/10.1177/0961463x03012001362>
- Whitchurch, C. (2008) "Shifting identities and blurring boundaries. The emergence of third space professionals in UK higher education", *Higher Education Quarterly* 62 (4):377–396. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2273.2008.00387.x>
- Ylijoki, O.H. & H. Mäntylä (2003) "Conflicting time perspectives in academic work", *Time & Society* 12 (1):55–78. <https://doi.org/10.1177/0961463x03012001364>
- Zerubavel, E. (1987) "The language of time. Toward a semiotics of temporality", *The Sociological Quarterly* 28 (3):343–356. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1987.tb00299.x>

### **Författarpresentation**

*David Öborn Regin* är doktorand i arbetsvetenskap vid Handelshögskolan, Karlstads universitet. Hans avhandlingsprojekt kretsar kring administrativa stödfunktioner utifrån aspekter som lojalitetsrelationer, genusbundna föreställningar och det informella samspelet på arbetsplatser.

*Jonas Axelsson* är universitetslektor i arbetsvetenskap vid Handelshögskolan, Karlstads universitet. Hans forskningsintressen är bland annat begreppet och fenomenet lojalitet, ekonomisk demokrati, samt utveckling av Sverre Lysgaards teori om arbetarkollektivet. Han skriver för tillfället, tillsammans med Markus Arvidson, en bok om lojalitetskonflikter.

*Markus Arvidson* är universitetslektor i sociologi vid Institutionen för sociala och psykologiska studier, Karlstads universitet. Hans forskningsintressen är främst inom det socialpsykologiska området utifrån begrepp som roll, identitet och lojalitet. För närvarande arbetar han, tillsammans med Jonas Axelsson, med en bok om lojalitetskonflikter.

### **Kontaktuppgifter författare**

David Öborn Regin  
Karlstad Universitet, Arbetsvetenskap, 651 88 Karlstad  
david.oborn@kau.se

# Membership in the digital era

## *Swedish trade unions' use of Internet and social media*

### **Abstract**

The aim of the article is to explore trade unions' use of Internet and social media in communicating with members and to understand membership in the digital era. A point of departure is that new forms of relationships between individuals and organizations are on the rise as our present societies become more digitalized, which has changed how citizens interact, mobilize, and organize. Digitalization has been discussed as a driving factor behind membership decline and disengagement, but also as an opportunity to revitalize the labor movement. Drawing on theories on social movements, interest groups, and civil society organizations the article adopts a multi-dimensional perspective that understands membership as *participation, resource, representativeness, and identity*. It presents results from a qualitative study of two Swedish trade unions. The empirical data consists of documentation from websites and social media complemented by interviews with employees with knowledge about the unions' Internet and social media communication. The results show that Swedish unions do not seem to be adapting to new technologies, rather using them as opportunities for strengthening and reviving membership without re-formulating its premises.

*Keywords:* membership, trade unions, civil society, social media, Sweden

THE AIM OF this article is to explore trade unions' use of Internet and social media in communicating with members and to understand membership in the digital era. The article draws on theoretical perspectives on membership in social movements, interest groups, and civil society organizations. A point of departure is that new forms of relationships between individuals and organizations are on the rise as our present societies become more digitalized (Shirky 2008). Digitalization allegedly has changed how citizens interact, mobilize, and organize, and thus it challenges our understanding of membership. However, previous research on digitalization has seldom focused on membership as organizational feature. In line with much sociological literature on membership in organizations (e.g. Ahrne 1994; Ahrne & Brunsson 2011) we understand membership as a relationship between organizations and individuals that entail rights and duties. This relationship however entails different aspects, for instance depending on its locus of definition (e.g. individual, organizational, or institutional). Hence we argue for the need of a multi-dimensional approach to membership that highlights different aspects of the relationship between organizations and individuals

– as resource, representativeness, participation, and identity (these will be discussed further in "A multi-dimensional perspective on membership").

The assumption is often that digitalization has produced considerable challenges for formal organizations whether in social movements, interest groups, or civil society and hence for traditional forms of collective action. Some research suggests, for instance, that formal associations (i.e. formal organizations in civil society based on membership of individuals or organizations) as an organizational form have lost much of their significance and perhaps their dominant position in favor of looser, temporary, and network-based forms of organizing on social media (Bennett & Segerberg 2012, 2013; Scaramuzzino 2014; Shirky 2008) with a different logic of membership (Scaramuzzino 2017). The associational form of organizing is particularly dependent on membership. Especially for associations representing societal groups according to a self-organizing logic, membership becomes an important resource on which they draw their legitimacy. Hence this article draws on a qualitative study of two cases of associations in the Swedish labor movement. The article focuses on membership as a relationship between organizations and individuals and aims at answering the following two research questions:

1. How and why do the trade unions use the Internet and social media in communicating and interacting with their members?
2. How can the relationship between organizations and individuals (as it unfolds on the Internet and social media) be understood as membership from a multi-dimensional perspective?

Trade unions are chosen as cases as union membership often plays an important role for these associations, in particular in Sweden. Membership in fact defines these organizations' power in bargaining and the potential effectiveness of many of the strategies in their repertoire, including street protests and strikes. Trade unions are often considered part of one of the first social movements, the labor movement (Fantasia, Voss & Eidlin 2013), and they were already at the beginning of the 20th century described as tending towards organization, centralization, and bureaucratization (e.g. Michels 2001[1911]). They have through the years become increasingly institutionalized and have in many countries held close relationships with political parties and public authorities.

Since the end of the "golden age of collective bargaining" in the 1980s and 1990s, unions have lost a great deal of power and many of their members in most Western countries (Bengtsson 2013; Björkman & Huzzard 2005; Bryson, Gomez & Willman 2010; Einarsson 2011; Gumbrell-McCormick & Hyman 2013; Kjellberg 2011; Köhler & Calleja Jiménez 2012; Palm 2017; Voss & Sherman 2000; Ward & Lusoli 2003). It is debated to what extent this decline might be a consequence of digitalization, and many scholars suggest that the decline of trade union membership can be traced back to before the introduction of new information and communication technologies (Movitz & Sandberg 2019; Kjellberg 2019). The degree of decline seems to have varied between countries and over time within countries (Palm 2017), but only few trade

union movements have been able to successfully maintain their membership levels or restore them to those of the 1970s (Waddington 2015; Western 1995). This tendency of declining membership has sparked a debate throughout Europe and many other Western countries, with some authors questioning the significance of trade unionism for the 21st century and the future role of such organizations (Boeri, Brugiavini & Calmfors 2001; Hyman 2004).

The next section presents an overview of research on trade unionism, membership, and digitalization followed by a presentation of our theoretical framework: a multi-dimensional perspective on membership. After that is a presentation and discussion of case selection and methodology. Then comes the presentation and analysis of the findings structured around the four dimensions of membership. The concluding section discusses the findings in relation to the concept of membership and to processes of digitalization.

## **Previous research on trade unionism, membership, and digitalization**

There is extensive research on trade unionism, membership, and digitalization and three strands can be identified. A first relevant strand of research has examined the impact of Internet and social media on trade unions and to what extent they have been transformed by new technology (e.g. Greer 2002; Diamond & Freeman 2002; Chaison 2005; Stevens & Greer 2005; Panagiotopoulos 2012; Panagiotopoulos & Barnett 2015; Schradie 2015; Sipp 2016). The impact of Internet and social media on unions is an issue of debate. Some have argued that unions generally have been slow to adapt to digital media (Sipp 2016) while others have shown the opposite (Diamond & Freeman 2002). Research indicates however that most of the trade unions in Western countries use Internet and social media even if there are differences both within countries and between countries (Rego *et al.* 2014). Over the last few years the number of available digital communication channels have increased and today many unions use Twitter, Facebook, YouTube, LinkedIn, etc. (Panagiotopoulos & Barnett 2015). Large unions tend to be more active on social media as it is resource demanding to run an effective website and manage other communication channels. Research indicates that there are a few key players who are growing stronger and that smaller unions with fewer resources are being left behind (cf. Ward & Lusoli 2003; Panagiotopoulos & Barnett 2015; see also Scaramuzzino 2017). Scholars have expressed concern that if the unions fail to exploit the opportunities social media offer to attract members, new organizations or other types of organizations might provide services to workers online instead (cf. Voss & Sherman 2000; Diamond & Freeman 2002).

A second strand of research has focused on union membership from an organizational perspective. For example, Nicholas Solebello, Mary Tscjrhart and Jeffrey Leiter (2016) have focused on the paradox of inclusion and exclusion in trade unions and how it can create problems when it comes to membership. Accordingly, unions often want to broaden their membership base and make several attempts to become more inclusive through

different "diversity initiatives". However, the leaders' attempts to increase the trade unions' inclusiveness are often met with wishes to maintain the trade unions' exclusiveness. If the members become more diverse it can create challenges related to the union's identity and it can be difficult to re-define who the union members are. The leaders within the trade union may attempt to manage the paradox between inclusion and exclusion by using strategies that both legitimize the diversity initiatives and that change the identity and culture. Another study (Frangi & Barisione 2015) highlighted so-called "subjective union membership" as opposed to "objective union membership". Unlike objective union membership, subjective membership takes into account the members' own awareness of being affiliated to a trade union. There are also studies (e.g. Strøby Jensen 2017) that focus on political attitudes and if they influence the likelihood of being a union member. The results differ between countries. For example, left-wing political attitudes had more impact on the likelihood of union membership in Sweden than in Denmark. Thus, the overall impact of left-wing political attitudes on unionization in these countries reflects the fact that trade unions are "normative organizations". Johanna Palm (2017) has also studied what mechanisms affect the individual inclination to join a union by focusing on class background, class identity, and ideology.

A third strand of research has focused on associational membership in itself. Research within this strand has mainly focused on the difference between passive and active membership (Hvenmark 2008; Minkoff 2016). Passive membership implies that the individual only pays membership fees and supports the organization's ideas. To be regarded as active membership, the individual also needs to, on a voluntary basis, attend meetings, act as a representative for the organization, write articles, participate in demonstrations, and so on (Hvenmark 2008). There are also studies (e.g. Mackerle-Bixa, Meyer & Strunk 2009) that have focused on the relationship between formal membership, participation, and political engagement. Accordingly, organizations that only foster broad membership do not necessarily contribute to citizens' participation and engagement. It is hence a challenge for organizations that rely on members' engagement, to find ways to turn passive members into active members (Mackerle-Bixa *et al.* 2009). However, some studies show that organizational membership seems to increase the levels of political action among both active and passive members (Minkoff 2016).

Some researchers have instead raised the question of whether we need to reconsider the nature of union membership in the digital era, beyond formal membership (Diamond & Freeman 2002; Karpf 2012; Panagiotopoulos & Barnett 2015). Research has highlighted how digitalization enables activists to sidestep union hierarchies and how groups of workers have created grassroots websites, e-mail lists, and Facebook-pages in order to have a collective voice (Diamond and Freeman 2002; Chaison 2005; Scaramuzzino & Meeuwisse 2019). David Karpf's (2012) study shows, for instance, how the Internet and social media have played an important role in challenging the notion of membership and broadened its meaning. People who do not pay membership fees can still be regarded as "members" because likes and followers on social media are considered valuable for organizations regardless of how responsive the "members" are. By only sending one message, organizations can reach all their followers. These "mem-



bers” can be mobilized when needed with hardly any transaction costs at all. However, such members tend to be anonymous, which makes it difficult to determine how many workers these organizations actually represent (Scaramuzzino 2017). Organizations can, however, use ”clickthroughs” on social media to identify both low-activity and high-activity ”members” (Scaramuzzino 2017), and in this sense digitalization might not only represent a challenge for the organization and mobilization of workers, but also an opportunity to turn the trend and revitalize the labor movement.

## A multi-dimensional perspective on membership

Membership in associations can be understood as a particular form of relationship between organizations and individuals (see also Einarsson 2012; Hvenmark 2008). In this section, we will explore four dimensions of relations between unions and members based on previous research from three fields – social movement, interest groups, and civil society studies. Trade unions are relevant to all three research fields and the dimensions can partly be related to what has been described as the ”sources of union power”, i.e. structural, organizational, institutional, and societal (Lehndorff, Dribbusch & Schulten 2017). While the four dimensions are presented as distinct, they are in practice interrelated and partly overlapping, which is confirmed in our findings.

The first perspective understands membership as a *resource*. This perspective draws mainly on the social movement literature, which has mostly neglected and avoided the concept of membership. This is partly due to the fact that social movements are only partly organized. Social movements, however, tend to spawn so-called social movement organizations that can be defined as organizations that identify with the goals of a social movement and attempt to implement these goals (McCarthy & Zald 1977). Trade unions are often seen as an example of social movement organization within the labor movement together with political parties and works councils (Fantasia *et al.* 2013). To grasp the relationship between individuals and organizations, concepts such as ”collective action” have been central to this research field (Oliver 2013) emphasizing the episodic and interactional feature of social movements (Tilly 1984). From a social movement theory perspective, ”membership implies very different levels of organizational involvement in different [social movement organizations]” (McCarthy & Zald 1977:1227). To grasp the intensity of involvement, other concepts have been used, such as adherents for those who identify with the goals of the organizations and constituents for those who provide the organization with resources (McCarthy & Zald 1977). This approach focuses on the organizational level and highlights membership as a resource for the organization that can be mobilized as a means to gain influence.

The second perspective understands membership as *representativeness*. This perspective draws on both civil society and interest group research and relates to the so-called ”numbers game” (Casey 2004). This means that an organization that can claim to represent many members, to be able to influence voters, or to get people to demonstrate can also claim to have power. This is relevant in particular for trade unions when it comes to collective bargaining and the call for strikes. This power,

however, is dependent on the level of "coverage" of the potential membership base (Casey 2004). Representativeness is not a function of how many members an organization represents, but rather of the share of the total population that an organization can claim to represent. Representativeness in this sense is closely linked to legitimacy and can, accordingly, "... be used relatively cheaply at several levels of governance at the same time" (Dür & Mateo 2012). Here the focus is on the institutional level and representativeness is related to the expectations that many public authorities have of civil society organizations to be representative in order to interact with them, something that by extension legitimizes public policies as well (Klüver 2010).

The third perspective understands membership as *participation*. Much research has been focused on measuring voluntary association membership (sometimes understood as activity) in different national contexts (Baer 2007; see also Putnam 2001). The tension between membership and participation is clearly understood as the divide between "nominal" membership and "active" membership (Baer *et al.* 2001) and an assumption that "active" membership is "... probably more important from the standpoint of theoretical concerns about civic engagement and participation" (Baer 2007:72). Nominal membership *per se*, understood as mere (potentially passive) affiliation, has been considered less valuable from a societal point of view. For trade unions it means having members that are prepared, for instance, to assume representative positions, recruit other members, or participate in demonstrations and strikes. From this theoretical perspective, the focus is on the individual level and the way in which voluntary organizations mobilize and organize participation.

The fourth perspective understands membership as *identity*. While membership as resource, representativeness, and participation presupposes a more strategic approach, social movement research has also turned to more cognitive understandings of collective action focusing on the role of identity and identification. These strands of research are extensive (van Stekelenburg 2013) and cannot be fully presented here. What is relevant for our discussion on membership is that being a member of an organization provides the individual with a collective identity through group identification. Membership in a social movement organization is often related to a strong sense of identification because group membership is acquired (i.e. voluntary) rather than ascribed (non-voluntary). Membership in an organization for a particular category (e.g. workers) thus underscores a person's identification with that category (Klandermans & De Weerd 2000). One could say that identification with a collective identity and/or a particular view or mission is often a precondition for membership and participation in a social movement and its organizations. However, such membership often also implies participation in a collective process of identification that influences the individual members' identities. Identity is thus both a precursor and a product of collective action (Hunt & Benford 2007). The decision to join a trade union, for instance, is partly based on identification with the collective identity of the workers the union represents. As a member, however, one becomes part of the continuous process of collective identity construction and negotiation, which in turn influences one's individual identity (van Stekelenburg 2013).

Drawing on this literature, we distinguish four ways of understanding membership in associations defined as relationship between individuals and organizations, as summarized in Table 1.

*Table 1.* Four dimensions of membership

<b>Membership as</b>	<b>Locus of definition</b>	<b>Related concepts</b>
Resource	Organizational	Adherents and constituents
Representativeness	Institutional	Numbers game and legitimacy
Participation	Individual	Nominal and active membership
Identity	Cognitive	Collective and individual identity

This short overview gives us different insights into the meanings and functions of membership. In the concluding part of the article, we will come back to this theoretical framework and its contribution to our understanding of membership in the digital era.

## Case selection

Sweden as a national context is known for its high use of the Internet, and it is one of the most digitalized countries in the world. It is also known for a civil society dominated by associations, membership organizations where member activities are highly valued and "the measure of success and influence is a large body of members and widespread participation" (Lundström & Svedberg 2003:224). Trade unions have often relied on large memberships, hierarchical structures, and close affiliations with politicians and political institutions (Bengtsson 2013). Still having one of the world's highest degrees of membership amongst the employed population – in 2008, more than 70 percent of workers (Kjellberg 2009:267) – Swedish trade unions have long been a central actor representing workers and employees and have influenced many of the social and economic policies in Sweden.

The two cases studied, IF Metall and Akademikerförbundet SSR, are trade unions that represent and organize industrial workers and academics with a degree in social science, behavioral science, or social work, respectively. The two cases are both membership-based associations that are well established and embedded in the Swedish corporative system of interest representation. For these unions, digitalization might be a challenge for their position of having a near monopoly on representing workers' rights, but also an opportunity for revitalizing their relationship with the members.

The two trade unions have followed different patterns of mobilizing and organizing. Industrial workers began to found trade unions over a century ago, and today IF Metall includes approximately 313,000 members, mostly employed in the private sector (IF Metall 2017). IF Metall represents blue-collar workers. Because of the increased internationalization and structural changes in the labor market, blue-collar workers

have recently been struck by relatively high levels of unemployment, and IF Metall has experienced declining membership figures (Kjellberg 2011; see also Palm 2017). Akademikerförbundet SSR was founded in the late 1950s and is part of a later wave of labor organizations. It organizes approximately 71,000 members, mostly employed in the public sector (Akademikerförbundet SSR 2017). The union represents white-collar workers, a group with low levels of unemployment. The number of members in the union has been constantly increasing, not least because the union has broadened its target group from social workers to academics with a degree in social science, behavioral science, or social work (cf. Scaramuzzino 2017).

IF Metall is hence a larger union when it comes to number of members but the membership base has been declining, while Akademikerförbundet SSR is a smaller union that has experienced a constant expansion of its membership base. Almost all members of Akademikerförbundet SSR have a university degree and they are all employed in the welfare system. Hence, this union not only represents the interests of welfare workers but also of social workers as a profession (Scaramuzzino 2017). Members of IF Metall are mostly employed in industry and in particular in plastics, pharmaceutical, construction, steel, chemical, and engineering industries. They have a strong link with the ruling Social Democratic Party and the current prime minister has been chairman of the union (Gumbrell-McCormick & Hyman 2013; Johansson & Scaramuzzino 2019).

These differences when it comes to membership trends, collective identities, and employment sectors, motivate a comparison between the two cases as these differences might influence the way in which the unions use the Internet and social media in communicating with members. The comparison can contribute to advancing our understanding of membership in the digital era. In the concluding part we will also discuss to what extent the findings might be generalizable to other organizations in civil society.

## Methods

This research is based on a netnographic study, which encompasses specific procedures for how to conduct observations on Internet and social media, for interviewing and for analyzing the empirical material (Kozinets 2010). This method has been used to observe communication and interaction between each organization, its members, and the general public on Internet and social media. The observations were carried out between January 2016 and November 2017. During this period, we systematically observed the two unions in their online-activities. Hence, the bulk of data that this article is based on consists mainly of documentation from the two unions' websites and social media channels. At the time of the study, each trade union had a website, several Facebook pages, Twitter accounts, and Instagram accounts, and were present on YouTube and LinkedIn. IF Metall and Akademikerförbundet SSR posted on their social media channels almost every day, sometimes several times a day, to provide a constant flow of information and to interact with their members. However, the information about membership on the websites was rarely updated. Akademikerförbundet SSR updated

the information more often than IF Metall. Both unions had communication departments with employees working with the union's websites and social media channels.

To get a deeper understanding of the observational data, it was complemented by four qualitative interviews, two for each trade union, with employees with knowledge about the unions' Internet and social media communication. The interviews were conducted between September and October 2016 and followed-up between May and August 2017, to be able to grasp changes and ask questions derived from our observations on Internet and social media. The two interviewees from IF Metall stated that they did not have much to add since the first interview. The interviewees from Akademikerförbundet SSR described a development in which they had started working more with films on social media, produced two Podcasts, and begun developing an application for recruiting members.

After all the empirical material was gathered, the whole data set was read several times. In order to limit the large data set, we only included membership-related content in our analysis. We then completed a deductive qualitative analysis relating the communication and interaction to our four dimensions: resource, representativeness, participation, and identity. While the multi-dimensional model captured the empirical material very well, and nothing had to be left out, it was sometimes difficult to categorize the empirical material into one dimension or the other, because some of the data could be placed in several dimensions as these were clearly overlapping in some parts. We will further discuss this in the concluding part of the article.

After categorizing the data, we searched for themes and did a comparative analysis looking at similarities and differences between the two trade unions' use of Internet and social media in communicating with members. This analysis is presented in four separate sections.

All content in Swedish in the quotations has been translated into English and de-identified in accordance with the ethical approval of the study.

### **Membership as a resource: membership fees for services**

Membership as a resource can be understood as individuals' mobilization being a resource for the organization. To mobilize resources, the organization needs to convince those who identify with the goals of the organization, the adherents, to become constituents, i.e. those who provide the organization with resources.

Members are clearly a resource for the two trade unions for which the membership fees are an important source of funding. In fact, among Swedish interest organizations, unions are the ones that least rely on public funding (Scaramuzzino & Wennerhag 2013). To convince adherents to become constituents and hence (paying) members, the unions need to show what services and benefits are entailed with membership. For this purpose, both unions used their social media channels. Recruiting members was thus central in the trade unions' activities on the Internet and social media. Both trade unions had staff that worked especially with recruiting new members. Recruitment seemed to be going on almost continuously, but there were also special recruitment campaigns.

IF Metall had a lot of information about membership, especially about services and benefits, on its website. It wrote that as a union member you got access to many more benefits than those that were provided by the collective agreement and by law. As a member, you could get education within the union, insurances, and financial protection in case of unemployment or during strikes or lockouts. As a member you also got a union membership card that gave discounts and offers ranging from travels (like vacation cottages), wellness, and electronics to theater tickets and hairdressing services. You also got a subscription to the union's magazine and access to member loans, legal aid, and members-only pages on the website.

IF Metall also arranged competitions where members for example were asked to write why it was important to be a union member and what they considered as valuable member benefits. The winner got an iPad Air 2. The member that won the competition wrote: "A union membership gives me security, safety and a sense of belonging. The willingness to unite for a better future" (IF Metall Facebook 20 December 2016). There was also an animated video on YouTube which was launched the 4th October 2013 called "If the unions did not exist" addressing the importance of unions.

IF Metall had a campaign called "Members recruiting members" (see for example IF Metall website 28 January 2016 and 15 March 2017) that was advertised on both their website and their Facebook page. However, one of the interviewees argued that the Internet and social media had not primarily been used for these recruitment campaigns: "We usually speak proudly about member recruitment being done face to face" (Interviewee 1).

Akademikerförbundet SSR also wrote on their website about what was included in the membership. Just like IF Metall, they had a long list of different services and benefits that were "tailored to your needs". Akademikerförbundet SSR's message to its members was that as a member you could get advice and support from the union's specialists on issues like pensions, insurance, and issues concerning your professional role. Here we find a reference to the fact that Akademikerförbundet SSR was not only representing welfare workers but also social workers as a profession and hence addressed issues such as professional mandate and ethics in social work (cf. Scaramuzzino 2017). They also occasionally advertised on Facebook their houses and apartments that the members could rent: "On a hill in French Cagnes-sur-Mer you can stay in one of our Provençal houses with views of mountains and sea. By car you can easily drive between scenic beaches, charming mountain villages, towns and museums. You who are a member of Akademikerförbundet SSR can book easily via the link" (Akademikerförbundet SSR Facebook 18 March 2017). They also showed pictures from so called "members' nights" that they arranged (Akademikerförbundet SSR Facebook 16 November 2017).

The potential of using the Internet and social media for member recruitment is evident within Akademikerförbundet SSR, which had a campaign called "Together we grow" (Akademikerförbundet SSR, YouTube and website 8–9 February 2017) and had created material and tools available online that individual members and local associations could use for recruiting, including an application available both for iOS and Android. The two interviewees from Akademikerförbundet SSR also stated that

representatives of the union were often on university campuses and at workplaces talking to people about joining the union. They also wrote about being successful in recruiting new members: "Now we are 70,000 strong. 70,000 well-educated, engaged and important members. Imagine what all these heads and hearts can accomplish together. Together we can make a difference" (Akademikerförbundet SSR Facebook 14 September 2017) and they posted a video with fireworks.

The similarities between the two unions are perhaps more striking than the differences. We can however see in our empirical material that IF Metall put more effort than Akademikerförbundet SSR in arguing for the importance of union membership. This emphasis in their Internet and social media activities might be connected to the union's recent loss of members. When it comes to recruiting members, Internet and social media seem to play a more important role for Akademikerförbundet SSR than for IF Metall. This might be related to the fact that the adherents of Akademikerförbundet SSR often have access to the Internet and social media in their everyday work while industrial workers are more easily addressed face to face at the workplace.

Both organizations implicitly stated that members were expected to contribute to the organizations by paying their fees. Here the relational dimension of membership becomes clear because the organizations need to present themselves as a resource for the individuals in order to motivate them to become members and thus contribute to the organizations. For this purpose, the Internet and social media seem to be frequently used communication channels.

### **Membership as representativeness: hierarchical structures and two-way communication**

Membership as representativeness relates to the so-called "numbers game". Accordingly, an organization needs to be able, through a large membership base, to claim to represent a specific group and to be a legitimate advocate for that group's rights.

Digitalization offers new ways of counting members (Scaramuzzino 2017). Especially on social media, the number of likes and followers can be seen as part of the numbers game. The trade unions have many local associations, and therefore they also have several Facebook pages and Twitter accounts. For example, we found that as of 31 August 2017, IF Metall had 43 different pages on Facebook with everything from 5 to 21,176 likes and had 6,378 followers on Twitter. Akademikerförbundet SSR had 33 different pages on Facebook with everything from 10 to 6,138 likes and had 3,838 followers on Twitter. Because the unions have a relatively stable and transparent membership base and these figures are much smaller than the number of actual formal members, they might not provide an accurate measurement of representativeness. Instead, they might be seen as a sign that the organization had been successful in communicating through social media.

The importance of representing workers was emphasized by the two trade unions. Here it becomes clear that membership is a relational concept because representativeness is not merely an issue of the size and density of the membership base, but

also of procedures for channeling the voices of the individual members. IF Metall and Akademikerförbundet SSR had complex systems for representation according to their websites, which are based on being represented at the workplace, but also at the unions' annual congresses where the most important decisions for the unions' futures are taken. They also have spokespersons at different administrative levels that are expected to speak for the organizations. In addition, the unions have national chairs that are the primary spokespersons and were often visible on the websites and social media channels.

Concerning representation, both unions seem to use Internet and social media to a large extent. However, managing communication through social media requires expertise, and the unions had professional communicators working on these channels – often in real time and signing with their own names to make the communication more personal. The professional communicators' role was thus to speak for the union on social media, to meet the many voices of the members, and to channel their concerns upwards in the organization. Because these are often not elected spokespersons, the extent to which the content communicated is rooted in a democratic decision-making process is crucial for their representativeness in times when the forums for representation are changing due to digitalization.

IF Metall used Internet and social media to highlight that the union was a support for all its members. As a response to the experiences of harassments highlighted by the Metoo-movement, the union stated that all workers regardless of age and gender should feel safe and welcome to their jobs in the industry (IF Metall Twitter 21 November 2017). On this topic, IF Metall also highlighted the role of its representatives and spokespersons through statements that representatives should be the obvious contact for members that needed support with a clear reference to LGBT-issues (IF Metall Twitter 6 July 2017). When it came to the representatives, there was also a need to show different "faces" depending on the target groups of the communication, according to an interviewee from IF Metall, so that all the members felt represented. This could also be a challenge for the unions due to established governance structures. While stressing the importance of being present in workplaces and having a face to face dialog with members, one interviewee from IF Metall argued that social media had a positive influence on representativeness because it allowed two-way communication with the members and potential members.

Akademikerförbundet SSR emphasized the role of the elected representatives and described them on their webpage as the face of the union, the extended arms of the members, and the link between the local association and the union. The importance of representativeness was highlighted in the statement, "Together we are stronger" (Akademikerförbundet SSR website 25 February 2017). One interviewee said that it was important that the members felt that the union was "easy to reach and accessible" (Interviewee 3) and the national federation was "close" to them, knowing the staff by name.

When it comes to representativeness, we find a pattern of a stronger engagement of IF Metall to communicate with its members through Internet and social media, com-



pared to Akademikerförbundet SSR. This might be partly related to the membership loss, which can be interpreted as a legitimacy crisis that needs to be handled through communication. It might also be related to the need of handling the identity and value conflicts that characterized this union as will be addressed later.

### **Membership as participation: selling insurance policies and the free rider dilemma**

Membership as participation draws on the distinction between "nominal" and "active" membership and an assumption that "active" membership is more valuable from a societal point of view.

Both trade unions stress that it is essential for them to convince nominal members to become active members. On the Internet and social media, they wrote about how members could engage in and participate within the union. They emphasized that to be a union member was not just about services and benefits and signing insurance policies against unemployment, it was about participating and engaging for workers' rights. Communication seemed to play a key role here as interviewees from both IF Metall and Akademikerförbundet SSR stated that it was important for them to create a relation with their members online. Thus they not only wanted to use social media like Facebook to send information, they also wanted to create two-way communication to foster engagement and participation.

For instance, IF Metall wrote on their website: "As a member of IF Metall, you do not just buy an insurance policy, you also become part of one of the world's strongest popular movements. How and what the union will work with is based on the members' wishes and participation." (IF Metall website, 25 April 2016). An interviewee from IF Metall said, "We publish a little more of what we know activates people on social channels," and "I do not really want to have stuff on Facebook that does not create engagement." (Interviewee 2). The same interviewee continued: "We need to rethink how we publish. What is most important? That they get the message or that it is published in the form that we are accustomed to?" (Interviewee 2). Adapting the communication strategy and the message to the Internet and social media and to the target groups' preferences had been discussed within the union and had proven to be a sensitive and contentious issue. To foster participation, it was important to find the right "tonality", according to the other interviewee from IF Metall.

Promoting participation takes time and requires a lot of knowledge on how the new Internet-based technologies work. Unions needed, according to one of the interviewees from Akademikerförbundet SSR, to stay updated on the algorithms that govern the flow on social media, for instance, on Facebook. To achieve a constant flow of content, they needed to publish the right type of material (e.g. using videos on Facebook) on the right issues to attract attention and ensure that traffic stayed on the organizations' website and social media channels. Knowledge about the issues that foster engagement within the union's target group could also be obtained by following the use of Internet and social media. According to one of the interviewees from Akademikerförbundet

SSR, through different "watch lists" they could see what people were engaging in and discussing in real time, and thus they could pick up on important issues for their social media channels.

The distinction between recruiting members and organizing them (see also Lehn-dorff, Dribbusch & Schulten 2017) was emphasized by one of the interviewees from Akademikerförbundet SSR. "I think words make a difference (...) To recruit, yes, of course, you can do that. But to organize, then you actually become part of something in which you are an active part" (Interviewee 4). This might be interpreted as an expression of a distinction between membership as a resource and membership as participation, challenging the idea that recruiting nominal members is sufficient. For members to become a true resource, you need to organize them in the sense of making them become active members as well.

The unions seem to be able to use the Internet and social media to foster participation. It seems however that communication through Internet and social media is more often used for presenting the union as a resource for the members rather than for fostering members' participation and engagement beyond passive membership.

## Membership as identity

Membership as identity draws on the collective identity provided by the organization through group identification. Membership in this sense implies participation in a collective process of identification that influences the single members' individual identities.

Membership as identity also plays an important role on the Internet and in social media. It is, for instance, obvious that while the trade unions try to recruit as many members as possible, not everyone can be a union member. There is a collective identity linked to being part of the specific group that is to be represented, whether it is industrial workers or academics, and on the unions' websites there was information about who could apply for membership.

There is a strong connection between identity and common interest as emphasized in the following from IF Metall's website:

The trade union is a union for you who are a wage earner. Together we are strong and can defend our rights against employers. In the union, we agree on the salary and conditions we will require for our work and we make it clear that none of us will work for less. We call it the union promise. Without the promise, there is a negative competition in the labor market – if you lower your salary, I have to lower mine to keep my job, and so on. (IF Metall website 25 April 2016).

As the quote shows, the unions often wrote "we" and "us" to provide a sense of belonging and collective identity. IF Metall also wrote that the members together are IF Metall. Furthermore, they often stated that their members were not only part of a strong trade union, they were also part of the labor movement – one of the largest

popular movements in Sweden together with the organizations linked to the Social Democratic Party.

The social-democratic identity that had been institutionalized in the industrial workers' trade unions for more than a century had sparked a major conflict that was made more visible by social media. Many of IF Metall's values and much of its identity are intertwined with the Social Democratic Party, while many of their members vote for other parties. A clear sign of this conflict was that, on their Facebook page, some members often criticized the union for supporting and giving money to the Social Democrats and their election campaigns. Perhaps the most visible conflict was with those members who sympathized with and/or voted for the Sweden Democrats, a nationalistic, right-wing party with a socially conservative and anti-immigration agenda.

Both interviewees from IF Metall acknowledged this conflict. One of them described it both as a problem and as an opportunity for the union to actually show people and their members what the union stood for. Social media forced them to become more transparent and to take a clear stand. In fact, both on their website and on social media, IF Metall stated, "The Sweden Democrats' values collide with IF Metall's values."

This conflict could be understood as a clash between the institutionalized collective identity of the union and the individual identities of a significant number of its members. This discussion became even more pressing when it came to the elected representatives. It was clear that IF Metall excluded the possibility that a representative could be elected if he or she sympathized with the Sweden Democrats. On the union's website, it was stated that the mission was to defend all workers' rights against employers and that dividing workers based on culture, ethnicity, or skin color went against this mission (see also "Different together: handbook for diversity" 13 April 2015). On its website, Facebook, and Twitter, the union also stated that the Sweden Democrats were against everything that the Swedish model stood for – equality, strong unions, and strong welfare.

When the union expressed these opinions on social media channels, they often sparked debate and criticism from some of the members, to whom they needed to respond. For example, one member wrote a comment on Facebook: "The union should not interfere in what political party the members vote for! Instead, do your job!" (IF Metall Facebook 12 October 2017). A communicator responded:

Hey (first name), we do not interfere in the members' voting. That is up to everyone to decide but the union has an obligation to inform how the politics affect our members. Some issues are difficult to pursue and influence through negotiations with the employers, such as healthcare and childcare. Therefore the union considers as its duty to be politically active in the interest of its members. If we do not participate, there will always be someone else who does. The employers actively pursue political influence of their own and it would never come to their mind to stop trying to influence. Sincerely (first name)/Communication (IF Metall Facebook 12 October 2017).

This political stand did not seem to be negotiable, and a communicator on the union's Facebook-page responded to a member: "...If you want to leave the union, you will find information on how to do so on our website. I would still recommend you to speak with a union representative at your local chapter in advance in order to get the whole picture and to understand how the union works. Sincerely (first name)/Communication" (IF Metall Facebook 13 October 2016).

This shows that while IF Metall represented its members, it also had a strong and institutionalized collective identity and there were certain values that the members needed to agree on in order to be members.

Because social media allows for open communication between the union and its members, individual members' identities are potentially made more visible, something that might challenge the collective identity. This conflict was most visible within IF Metall and can be related to a general identity crisis of the labor movement in a post-industrial society.

It is clear that social media allows the unions to get in touch with a larger portion of the population and with more potential members. One of the biggest challenges the unions face is to find the right way to approach people so that they feel that the information is interesting and relevant for them. New technology seems to both require and allow the unions to divide their members into different target groups. "We are talking a lot about target groups nowadays" as expressed by an interviewee from IF Metall (Interviewee 1). Measuring the use of communication channels and getting statistics on the flows of communication thus becomes essential.

According to one of the interviewees from Akademikerförbundet SSR, in the union there was also much more talk about different target groups today and how to approach them in a way that served the members. This was particularly evident for this union whose traditional membership base had been broadened from social workers to all academics working in the welfare sector, a heterogeneous group when it comes to employers, education, working conditions, and professional identity. Thus it was important for the union to make all target groups feel included and welcome, according to one of the interviewees. Sometimes this required a fine balance when publishing material that needed to be relevant for as many groups as possible, according to one of the interviewees: "Some issues, like working environment, physical health and so on, are those that most academics find important. However, there are also specific issues. If we talk about the social services, it is interesting for those who work within the social services. If we talk about schools, it is interesting for those who work as school counselors. I think that one always has to decide. What issues need to be addressed?" (Interviewee 3). To handle this fine balance and finding issues that the different target groups have in common is hence essential to create a collective identity.

Both unions studied here struggled in different ways to handle strong institutionalized collective identities, on the one hand, and their members' individual identities, on the other; something that seems to become prominent in the direct interaction between the unions and their members on social media.

## Conclusions and discussion

The findings of this study highlight that Swedish trade unions use Internet and social media to a large extent and that much effort is put into communicating with present or potential members. The four dimensions of membership discussed have helped us disentangle how membership unfolds in the communication and interaction between unions and members on the Internet and social media. Our theoretical framework has hence allowed us to understand membership in the digital era from a multi-dimensional perspective. However, our model has proven to be one-sided in its understanding of the relationship between organizations and individuals. In fact, our findings show that each dimension has a relational dynamic that can be understood in terms of exchange. Table 2 presents for each dimension the types of exchange that have been identified and how they unfold on Internet and social media.

Table 2. A relational approach to membership

	<b>Organizations</b>	<b>Individuals</b>
<i>Membership as resource</i>		
Exchange	Organizations get fees	Individuals get support, benefits and services
On Internet and social media	Members can be recruited	Support and information on benefits and services can be given
<i>Membership as representativeness</i>		
Exchange	Organizations get legitimacy	Members get a voice in collective bargaining and politics
On Internet and social media	Likes and followers can "count" in the numbers' game of representation	The organizations' norms, values and policy-positions are communicated and negotiated.
<i>Membership as participation</i>		
Exchange	Organizations get members to perform organizational tasks	Members shape organizational strategies
On Internet and social media	Participation can be fostered	Organizational tasks are promoted
<i>Membership as identity</i>		
Exchange	Organizations get support for collective identities	Members get a collective identity
On Internet and social media	Collective identities can be fostered	Collective identity can be negotiated and challenged

As previously discussed, we also found an interesting overlap between the dimensions. For instance, fostering participation can be seen as a way of transforming passive members into active members, which provides the organization with more resources, in terms not only of fees but also of engagement. Furthermore, identity-claims by members can be seen as part of being represented by the union. While we have applied the framework for exploring membership in trade unions, the framework should be useful in any study of membership in social movements, interest groups, or civil society organizations, provided that they organize in an associational form.

One of the strengths of the framework is that it potentially allows us to see relational dynamics between organizations and individuals that go beyond formal membership. In fact, the unions seem only to a small extent occupied with assessing who is and who is not a formal member, when communicating on the Internet and on social media. The boundaries between members, adherents, constituencies, sympathizers, and a general public become blurred and social media in particular seem to allow communication with a group of individuals whose formal status in relation to the organization is unclear.

When it comes to membership as resource and as participation, Internet and social media seem to add another channel of communication without re-constituting or altering the understanding of membership. We find no support for a shift towards a broadening of the concept of membership as suggested by Karpf (2012). Internet and social media seem to provide an opportunity to strengthen traditional formal membership and engagement in the organization, without any replacements by "likes" and "followers".

Concerning representativeness and identity we find that the two-way channels of communication offered by Internet and social media might challenge traditional processes of representation and identity construction. Digitalization seems to provide members with a new, more direct channel of communication with the unions, something the organizations need to handle. Traditional hierarchical structures of representation are challenged and so are institutionalized collective identities and potentially ideological orientations as well. This is consistent with the inclusion-exclusion paradox discussed in previous research (Solebello *et al.* 2016). While one of the unions seems to be able to use Internet and social media as a means to be more inclusive without sparking conflicts, the other struggles more with this paradox. Perhaps because it is experiencing an ideological shift in parts of its traditional membership base, the conflict becomes more evident and Internet and social media are used both to keep a dialogue open and hence be inclusive but also to state the core value and normative character of the organization and hence be exclusive. The use of Internet and social media does not seem to bring forth an alteration or re-constitution of membership as such.

From the perspective of the societal changes brought about by digitalization and its impact on trade unions, we would argue that organizations are not monolithic actors, and they are always in transition. Organization requires constant organizing and part of these processes is adapting to new technologies. The introduction of new communication technologies creates opportunities in the sense that it makes new

arenas available to membership-related activities, whether they are related to resources, representativeness, participation, or identity. The use of these communication technologies might, however, clash with institutionalized ways of organizing, i.e. with organizational technologies. This happens, for instance, when communication technologies bring visibility to identities that clash with institutionalized collective identities or when recruiting tends to overshadow organizing. All in all, Swedish trade unions do not seem to be adapting to new technologies, they rather use them as opportunities for strengthening and reviving traditional forms of membership. This might also be due to the fact that Swedish trade unions still hold a strong position on the labor market and in civil society and hence find fewer incentives to re-formulate the premises of membership in the digital era.

## Funding

This work was supported by the Swedish Research Council for Health, Working Life and Welfare (FORTE; Grant number: 2015-00038).

## References

- Ahrne, G. & N. Brunsson (2011) "Organization outside organizations: The significance of partial organization", *Organization* 18 (1):83–104. <https://doi.org/10.1177/1350508410376256>
- Ahrne, G. (1994) *Social organizations: Interaction inside, outside and between organizations*. London: Sage.
- Akademikerförbundet SSR (2017) "Förbundet", <https://akademssr.se/om-oss> (accessed 17 August 2017).
- Baer, D. (2007) "Voluntary association involvement in comparative perspective", 67–125 in L. Trägårdh (Ed.) *State and civil society in Northern Europe – the Swedish model reconsidered*. New York: Berghahn Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1x76dkp.10>
- Baer, D., J. Curtis & E. Grabb (2001) "Has voluntary association activity declined? Cross-national analyses for fifteen countries", *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie* 38 (3):249–274. <https://doi.org/10.1111/j.1755-618x.2001.tb00973.x>
- Bengtsson, E. (2013) "Swedish trade unions and European Union migrant workers", *Journal of Industrial Relations* 55 (2):174–189. <https://doi.org/10.1177/0022185612473211>
- Bennett, L. & A. Segerberg (2013) *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139198752.001>
- Bennett, L. & A. Segerberg (2012) "The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics", *Information, Communication & Society* 15 (5):739–768. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.670661>
- Björkman, H. & T. Huzzard (2005) "Membership interface unionism: A Swedish

- white-collar union in transition”, *Economic and Industrial Democracy* 26 (1):65–88. <https://doi.org/10.1177%2F0143831X05049403>
- Boeri, T., A. Brugiavini & L. Calmfors (2001) (Eds.) *The role of unions in the twenty-first century: A report for the Fondazione Rodolfo De Benedetti*. Lanham MD: Oxford University Press. <http://dx.doi.org/10.1093/0199246580.001.0001>
- Bryson, A., R. Gomez & P. Willman (2010) ”Online social networking and trade union membership: What the Facebook phenomenon truly means for labor organizers”, *Labor History* 51 (1):41–53. <https://doi.org/10.1080/00236561003654719>
- Casey, J. (2004) ”Third sector participation in the policy process: A framework for comparative analysis”, *Policy & Politics* 32 (2):241–257. <https://doi.org/10.1332/030557304773558170>
- Chaison, G. (2005) ”The dark side of information technology for unions”, *The Journal of Labor and Society* 8 (4):395–402. <https://doi.org/10.1111/j.1743-4580.2005.00025.x>
- Diamond, W.J. & R.B. Freeman (2002) ”Will unionism prosper in cyberspace? The promise of the Internet for employee organization”, *British Journal of Industrial Relations* 40 (3):569–596. <https://doi.org/10.1111/1467-8543.00247>
- Dür, A. & G. Mateo (2012) ”Who lobbies the European Union? National interest groups in a multilevel polity”, *Journal of European Public Policy* 19 (7):969–987. <https://doi.org/10.1080/13501763.2012.672103>
- Einarsson, S. (2011) ”The revitalization of a popular movement: Case study research from Sweden”, *Voluntas* 22 (4):658–681. <https://doi.org/10.1007/s11266-011-9208-2>
- Einarsson, T. (2012) *Membership and organizational governance*. Stockholm: Stockholm School of Economics.
- Fantasia, R., K. Voss & B. Eidlin (2013) ”Labor movement”, in D.A. Snow, D. della Porta, B. Klandermans & D. McAdam (Eds.) *The Wiley-Blackwell encyclopedia of social and political movements*. Chichester, UK: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470674871.wbespm452>
- Frangi, L. & M. Barisione (2015) ”’Are you a union member?’ Determinants and trends of subjective union membership in Italian society (1972–2013)”, *Transfer, The European Review of Labour and Research* 21 (4):451–469. <https://doi.org/10.1177/1024258915602635>
- Greer, C.S. (2002) ”E-Voice: How information technology is shaping life within unions”, *Journal of Labor Research* 23 (2):215–235. <https://doi.org/10.1007/s12122-002-1003-9>
- Gumbrell-McCormick, R. & R. Hyman (2013) *Trade unions in Western Europe: Hard times, hard choices*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199644414.001.0001>
- Hunt, A.S. & D.R. Benford (2007) ”Collective identity, solidarity and commitment”, 433–457 in D.A. Snow, S.A. Soule & H. Kriesi (Eds.) *The Blackwell companion to social movements*. Malden MA: Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9780470999103.ch19>
- Hvenmark, J. (2008) *Reconsidering membership: A study of individual members’ formal*



- affiliation with democratically governed federations*. PhD dissertation. Stockholm: Stockholm School of Economics.
- Hyman, R. (2004) "Is industrial relations always ethnocentric?", 265–292 in B.E. Kaufman (Ed.) *Theoretical perspectives on work and the employment relationship*. Champaign IL: Industrial Relations Research Association.
- IF Metall (2017) "Om oss", <https://www.ifmetall.se/om-oss/> (accessed 17 August 2017).
- Johansson, H. & G. Scaramuzzino (2019) "The logics of digital advocacy: Between acts of political influence and presence", *New Media & Society* 21 (7):1528–1545. <https://doi.org/10.1177/1461444818822488>
- Karpf, D. (2012) *The MoveOn effect: The unexpected transformation of American political advocacy*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199898367.001.0001>
- Kjellberg, A. (2019) "Den svenska partsmodellen utmanad: Facket, arbetsgivarna och lönebildningen", 119–148 in Å. Sandberg (Ed.) *Arbete och välfärd: Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Kjellberg, A. (2011) "The decline in Swedish union density since 2007". *Nordic Journal of Working Life Studies* 1 (1):67–93. <https://doi.org/10.19154/njwls.v1i1.2336>
- Kjellberg, A. (2009) "Fackliga relationer och industriella relationer", 241–283 in T. Berglund & S. Schedin (Eds.) *Arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- Klandermans, B. & M. De Weerd (2000) "Group identification and political protest", 68–90 in S. Stryker, T.J. Owens & R.W. White (Eds.) *Self, identity, and social movements*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Klüver, H. (2010) "Europeanization of lobbying activities: When national interest groups spill over to the European level", *Journal of European Integration* 32 (2):175–191. <https://doi.org/10.1080/07036330903486037>
- Kozinets, R.V. (2010) *Netnography: Doing ethnographic research online*. Los Angeles: SAGE.
- Köhler, H.D. & J.P. Calleja Jiménez (2012) "Transformations in Spanish trade union membership", *Industrial Relations Journal* 43 (3):281–292. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2338.2012.00678.x>
- Lehndorff, S., H. Dribbusch, & T. Schulten (2017) "European trade unions in a time of crises: An overview", 7–35 in S. Lehndorff, H. Dribbusch, & T. Schulten (Eds.) *Rough waters: European trade unions in a time of crises*. Brussels: European Trade Union Institute (ETUI aisbl).
- Lundström, T. & L. Svedberg (2003) "The voluntary sector in a social democratic welfare state: The case of Sweden", *Journal of Social Policy* 32 (2):217–238. <https://doi.org/10.1017/s0047279402007006>
- Mackerle-Bixa, S., M. Meyer & G. Strunk (2009) "Membership and participation: School of democracy or hideaway of biedermeier?", *Journal of Civil Society* 5 (3):243–263. <https://doi.org/10.1080/17448680903351776>
- McCarthy, J. & M. Zald (1977) "Resource mobilization and social movements: A partial theory", *American Journal of Sociology* 82 (6):1212–1241. <https://doi.org/10.1086/226464>

- Michels, R. (2001) *Political parties: A sociological study of the oligarchical tendencies of modern democracy*. Kitchener: Batoche Books.
- Minkoff, D. (2016) "The payoffs of organizational membership for political activism in established democracies", *American Journal of Sociology* 122 (2):425–468. <https://doi.org/10.1086/687743>
- Movitz, F. & Å. Sandberg (2019) "Arbetsliv i Sverige: Modell i förändring", 77–118 in Å. Sandberg (Ed.) *Arbete och välfärd: Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Oliver, P. (2013) "Collective action (collective behavior)", in D.A. Snow, D. della Porta, B. Klandermans & D. McAdam (Eds.) *The Wiley-Blackwell encyclopedia of social and political movements*. Chichester: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470674871.wbespm032>
- Palm, J. (2017) *There is power in a union: Trade union organization, union membership and union activity in Sweden*. PhD dissertation. Stockholm: Department of Sociology, Stockholm University.
- Panagiotopoulos, P. (2012) "Towards unions 2.0: Rethinking the audience of social media engagement", *New Technology, Work & Employment* 27 (3):178–192. <https://doi.org/10.1111/j.1468-005x.2012.00287.x>
- Panagiotopoulos, P. & J. Barnett (2015) "Social media in union communications: An international study with UNI Global union affiliates", *British Journal of Industrial Relations* 53 (3):508–532. <https://doi.org/10.1111/bjir.12060>
- Putnam, R.D. (2001) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. London: Simon & Schuster.
- Rego, R., P. Marques Alves, R. Naumann, & J. Silva (2014) "A typology of trade union websites with evidence from Portugal and Britain", *European Journal of Industrial Relations* 20 (2):185–195. <https://doi.org/10.1177/0959680113516405>
- Scaramuzzino, G. & A. Meeuwisse (2019) "Socialarbetares protester genom nätverk på sociala medier", *Socionomens forskningssupplement* 45 (1):4–17.
- Scaramuzzino, G. (2017) "Att höja sin röst: Socialarbetares mobilisering och organisering genom sociala medier", 201–224 in S. Linde & R. Scaramuzzino (Eds.) *Socialt arbete i civilsamhället: Aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Scaramuzzino, G. (2014) "Sextäljares och sexköparens kollektiva handlande på internet: En svensk 'Fuckförening'?", PhD dissertation. Växjö: Linnaeus University Press.
- Scaramuzzino, R. & M. Wennerhag (2013) "Influencing politics, politicians and bureaucrats: Explaining differences between Swedish CSOs' strategies to promote political and social change". Paper presented at the 7th ECPR General Conference, <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/59ca8540-c4ab-48ce-a033-26a969c7cfb0.pdf> (accessed 1 April 2020).
- Schradie, J. (2015) "Political ideology, social media and labor unions: Using the Internet to reach the powerful, not mobilize the powerless", *International Journal of Communication* 9: 1985–2006.
- Shirky, C. (2008) *Here comes everybody: The power of organizing without organizations*. New York: Penguin Books. <https://doi.org/10.1109/mspec.2008.4607925>

- Sipp, K. (2016) "The Internet versus the labor movement: Why unions are latecomers to digital organizing", *New Labor Forum* 25 (2):88–92. <https://doi.org/10.1177/1095796016639277>
- Solebello, N., M. Tscjrhart & J. Leiter (2016) "The paradox of inclusion and exclusion in membership associations", *Human Relations* 69 (2):439–460. <https://doi.org/10.1177/0018726715590166>
- Stevens, C. & C. Greer (2005) "E-voice, the Internet, and life within unions: Riding the learning curve", *Working USA* 8 (4):439–455. <https://doi.org/10.1111/j.1743-4580.2005.00028.x>
- Strøby Jensen, C. (2017) "Political attitudes and trade union membership in the Nordic countries", *European Journal of Industrial Relations* 23 (4):381–395. <https://doi.org/10.1177/0959680117708372>
- Tilly, C. (1984) "Social movements and national politics", 297–313 in C. Bright & S. Harding (Eds.) *Statemaking and social movements*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- van Stekelenburg, J. (2013) "Collective identity", in D. Snow, D. della Porta, B. Klandermans & D. McAdam (Eds.) *The Wiley-Blackwell encyclopedia of social and political movements*. Chichester, UK: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470674871.wbespm039>
- Voss, K. & R. Sherman (2000) "Breaking the iron law of oligarchy: Union revitalization in the American labor movement", *American Journal of Sociology* 106 (2):303–349. <https://doi.org/10.1086/316963>
- Waddington, J. (2015) "Trade union membership retention in Europe: The challenge of difficult times", *European Journal of Industrial Relations* 21 (3):205–221. <https://doi.org/10.1177/0959680114538708>
- Ward, S. & W. Lusoli (2003) "Dinosaurs in cyberspace? British trade unions and the Internet", *European Journal of Communication* 18 (2):147–179. <https://doi.org/10.1177/0267323103018002001>
- Western, B. (1995) "A comparative study of working-class disorganization: Union decline in eighteen advanced capitalist countries", *American Sociological Review* 60 (2):179–201. <https://doi.org/10.2307/2096383>

### Authors

*Gabriella Scaramuzzino's* research interests concern how the use of social media affects civil society, i.e. mobilization, organization, membership, advocacy, engagement and resources. In an ongoing research project, she explores how the fear of being exposed to hate, threats and harassment affects civil society and what impact the use of social media has in these processes.

*Roberto Scaramuzzino's* research interests include changes in the welfare and integration system and the role of civil society organizations, their resources, advocacy activities and collaboration with public authorities. He is currently working in a

research program on civil society elites focusing on leaders and power concentration in civil society.

**Corresponding author**

Gabriella Scaramuzzino

School of Social Work, Lund University, Box 23, 221 00 Lund, Sweden

[gabriella.scaramuzzino@soch.lu.se](mailto:gabriella.scaramuzzino@soch.lu.se)

ERNA DANIELSSON, FREDRIK LILJEROS, SHAI MULINARI  
& LINDA SONERYD

# Sociologiska perspektiv på coronakrisen

## *Fyra sociologer om samhällets reaktion på covid-19*

SOCIOLOGISK FORSKNING BAD fyra sociologer i Sverige att svara på några korta frågor om coronapandemin och vårt samhälles hantering av den.

Deras tidigare forskning har på olika sätt berört olika frågor såsom socialmedicin och medicinsk kunskapsproduktion, sociala nätverks betydelse för smittspridning, samhällets hantering av kriser och risker, genusaspekter av samhällskriser samt dynamiken mellan expertis, politiker och medborgare i beslutsfattande och debatter kring frågor där expertkunskap är centralt.

Utifrån svaren på frågorna redigerade tidskriftens redaktörer en sammanhängande text, som de fyra forskarna sedan kunde ändra och göra tillägg i. Resultatet är en gemensam text som påminner om ett samtal. Den slutliga texten färdigställdes den 8 april 2020.

De fyra medverkande forskarna är *Erna Danielsson*, docent i sociologi vid Mittuniversitetet och föreståndare för Risk and Crisis Research Centre (RCR), som forskar om samhällets krishantering vid såväl vardagskriser som större händelser och specifikt genus och krishantering; *Fredrik Liljeros*, professor i sociologi vid Stockholms universitet, som genomförde sitt postdoktorprojekt på dåvarande Smittskyddsinstitutet tillsammans med nuvarande statsepidemiologen Anders Tegnell och i dag bedriver forskning om hur människors kontaktnätverk påverkar spridningsdynamik; *Shai Mulinari*, docent i sociologi vid Lunds universitet, som bedriver forskning om medicinsk kunskapsproduktion, läkemedelsindustrin, epidemiologi och folkhälsa; samt *Linda Soneryd*, professor i sociologi vid Göteborgs universitet, som forskat om miljörelaterade risker och kriser samt om hur demokrati och deltagande förstås i anslutning till expertfrågor.

***Sociologisk Forskning: På vilket sätt finns en praktisk nytta med sociologisk kunskap i en kris som denna? Finns det några sociologiska perspektiv som har saknats i rapporteringen och debatten om covid-19?***

*Erna Danielsson:* Sociologin har en given plats vid kriser. Att coronakrisen påverkar så många delar av samhället gör att sociologin får en central roll för att förstå exempelvis hur människor påverkas av att vår interaktion med andra individer begränsas. Vi uppmanas att agera tvärtemot hur vi normalt skulle göra, såsom att inte kramas eller ta i hand. Vi interagerar i dag på nya sätt, till exempel över digitala kanaler, och arbetar hemma i stället för att gå till jobbet. Vi blandar familjeliv och arbetsliv i en omfattning vi inte gjort tidigare. Sociologin kan hjälpa oss förstå vad detta gör med oss och hur det påverkar olika delar av samhället, men också bidra med kunskap som kan minska de eventuellt negativa konsekvenserna av dessa stora omställningar.

Frågor om stigmatisering, rädsla och skam är viktiga att förhålla sig till. Får man gå ut, göra onödiga resor, hosta till eller – om man fyllt 70 år – vistas ute? Sociologin kan visa på de mekanismer som vanligen skapar både skam och stigmatisering. Vi kan i medias rapportering se tendenser till olika former av skuld- och skambeläggande av bland annat 70-åringars ageranden och människors resande. Men vi ser även exempel på altruism och frivillighet. Sociologin har en viktig uppgift att följa krisen och studera vilka effekter den får på exempelvis sammanhållningen i samhället och vad som händer efter krisen.

Det är också viktigt med organisationssociologiska perspektiv på myndighetssamverkan och ledarskap under krisen, för att förstå hur verksamheter samordnas trots att tidshorisonter och lokala kontexter ser olika ut. Under krisen har information om exempelvis restriktioner och den dagliga situationen för sjukvård och smittspridning främst baserats på det som sker i Stockholm. Andra delar av landet kan dock leva under andra förutsättningar. Här kan sociologisk kunskap om ledarskap, samverkan och samordning under kritiska förhållanden vara viktig.

Vi får i dag mycket information från olika håll. Vi skulle kunna säga att informationen är riklig. Men det finns en risk att den information som ges kring coronakrisen bidrar till ojämlikhet, ifall kommunikationen tar för givet levnadsförhållanden och normer som kanske inte gäller alla individer i lika stor utsträckning (Wachinger, Renn, Begg & Kuhlicke 2013). Vilka är exempelvis möjligheterna att tvätta händerna ofta om man saknar bostad, eller att hålla avstånd om man är trångbodd? Att sådana skillnader i sociala förutsättningar kan spela stor roll för mottagandet av samhällsinformation har framkommit i studier av andra kriser, exempelvis vid tornadovarningar (Phillips & Morrow 2007) men även vid flyktingsituationen 2015 (Danielsson, Giritli-Nygren & Olofsson 2020). Sociologins bidrag kan här vara att lyfta fram hur segregation och ojämlika levnadsvillkor medverkar till att olika grupper drabbas olika hårt av en kris.

*Shai Mulinari:* Många aktörer har säkert i dag praktisk nytta av sociologisk kunskap, exempelvis vid modellering av smittspridning. Smittspridningsmodeller och deras tolkning bygger på antaganden om människors beteende och interaktion samt

om hur olika samhällsliga subsystem – såsom sjukvården och skolan – fungerar och interagerar. Sociologisk kunskap är säkert också av praktisk nytta för att förstå hur olika grupper och organisationer agerar under krisen, exempelvis anställda och organisationer inom sjukvården och äldreomsorgen, eller för att förutsäga hur människor tolkar och förstår risker.

Men sociologins kanske allra viktigaste bidrag just nu borde vara – tror jag – att lyfta perspektiv som tenderar att falla bort i rapporteringen och debatten. Jag tänker främst på frågor om ojämlikhet, konflikter, makt och ideologi. I en kris som denna blir konsensus stark. Det kanske till och med är nödvändigt. Men konsensus kan också vara problematisk, både i direkt relation till pandemin och till samhällsutvecklingen på längre sikt.

I den studie av vaccineringen mot svininfluensan 2009 i Danmark och Sverige som jag nyligen var med om att genomföra (Mulinari & Vilhelmsson 2020), såg vi exempelvis hur en stark konsensus innebar att grundläggande konflikter osynliggjordes. Barn vaccinerades *en masse* för att stoppa spridningen av influensan, vilket de facto utsatte dem för en medicinsk risk. Samtidigt var experterna som beslutade om vaccineringen ense om att den absoluta majoriteten av barnen knappast hade någon egen vinning av vaccinationen. Detta skedde dessutom samtidigt som många fattiga länder kämpade för att överhuvudtaget få tillgång till vaccin åt riskgrupper. När de inte fick det blev följderna en betydande dödlighet i dessa länder. Dagens situation ser naturligtvis mycket annorlunda ut, då det i dag inte finns något vaccin mot SARS-CoV-2 och inte heller någon medicinsk behandling med bevisad effekt eller som kan minska spridningen. Skillnaderna till trots tror jag ändå att det även i dagens kris finns en mängd intressekonflikter och ojämlikheter att nysta upp.

I ett större sammanhang tror jag att sociologins viktigaste uppgift inte gäller själva ”krisen”, utan det som kommer sedan. Hur ser det post-pandemiska samhället ut? Politiken just nu skulle kanske kunna kallas för pandemisk keynesianism. Men är detta en övergående fas, under vilken man enbart socialiserar företagens förluster och därefter återvänder till en nyliberal ekonomisk politik? Eller kommer krisen att innebära att nyliberalismen ersätts av ökat offentligt ägande och ökad politisk styrning av ekonomi och samhälle?

*Erna Danielsson:* Jag tror det är viktigt att se vilka begrepp som används för att beskriva coronakrisen och vem som har makt att definiera krisen. Coronakrisen har främst ramats in som en ekonomisk kris och en kris för framförallt sjukvården och äldreomsorgen. Denna inramning påverkar vilka krishanteringspraktiker som väljs och legitimeras, vad samhället informerar om, men även vilka grupper som det offentliga prioriterar stöd till (Oscarsson & Danielsson 2018). Här blir sociologisk kunskap viktig för att öka förståelsen för hur definitioner och inramning påverkar både fördelningen av hjälpresurser och att vissa aktörer ges extraordinära maktresurser.

*Linda Soneryd:* Jag forskar om miljöfrågor och relationen mellan allmänhet och expertis. Både miljöproblem och hälsorisker är tydliga exempel på expertberoende frågor

som ofta framställs som främst vetenskapliga. Samma sak ser vi i debatten kring covid-19. Utifrån en sociologisk analys av kunskap och expertis blir det dock tydligt att hur vi definierar ett samhällsproblem också bestämmer vilka expertkunskaper som anses mest relevanta – och samtidigt gör att andra samhällseliga aspekter betraktas som mindre relevanta eller värda att ignorera.

Hur en händelse eller situation leder till en viss problembeskrivning är aldrig givet. Än mindre är det givet vilka situationer som får så stor uppmärksamhet som ”coronakrisen” har fått. Det finns ju en mängd problem, orättvisor och saker som inte fungerar i samhället. Av dessa drabbas vissa grupper hårdare än andra. Men samtidigt hamnar de inte alltid på någon offentlig agenda eller uppmärksammas i någon större utsträckning.

Flera inlägg i debatten om ”coronakrisen” har gått ut på att dagens situation förbereder oss för den omställning som klimatförändringarna kräver. Men inför klimatfrågan ser vi inte alls samma samhällseliga reaktion. Man har visserligen börjat prata om en ”klimatkris” – i stället för om klimatförändringar – men en förändrad terminologi räcker inte för att göra ett problem så uppmärksammat att det leder till omedelbar handling. Antalet döda räcker uppenbarligen inte heller för att skapa tillräckligt stor uppmärksamhet kring ett problem. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) dör sju miljoner individer varje år på grund av luftföroreningar, men vetenskapen om detta har inte lett till ett omedelbart nedstängande av kolkraftverk eller förbud av biltrafik. Men det är svårt att skapa uppmärksamhet kring den här typen av problem.

Det är ofta lättare att få uppmärksamhet kring något som går att lokalisera som en enskild händelse – till exempel ett oljeutsläpp – än något som är en effekt av många långsamma skeenden. Jag har bland annat forskat om miljörörelsen och klimatfrågan (Cassegård, Thörn, Soneryd & Wettergren 2017) och inom miljörörelsen har det ju länge funnits en medvetenhet om svårigheterna kring att skapa uppmärksamhet kring klimatfrågan. Här kan sociologiska analyser hjälpa oss att förstå hur en situation *blir* ett socialt problem, det vill säga något som bedöms vara oacceptabelt och som någon måste göra något åt. Och hur ett socialt problem dessutom kan bli ett så uppmärksammat problem att det påkallar handling och särskilda åtgärder av regeringar (Benamouzig, Borraz, Jouzel och Salomon 2014).

*Fredrik Liljeros:* De sociologer som har forskat om spridningsprocesser vet att dessa är olinjära fenomen, vilket innebär att liten orsak ger liten effekt och stor orsak stor effekt. Det finns bland sociologer också en kunskap om hur heterogent Sverige är på många områden. Att sådan kunskap fick större utrymme i debatten vore värdefullt, inte minst för att ifrågasätta de nationalekonomer som alltid ges stort utrymme i medierna och påverkar de analyser som våra dagstidningars ledarsidor gör.



**Sociologisk Forskning:** Vilken betydelse har det att vissa kunskapsaktörer har dominerat i beslutsfattandet och det offentliga samtalet kring coronakrisen? Jämför gärna med hur andra typer av kriser har hanterats.

*Fredrik Liljeros:* Mot bakgrund av den bild som förmedlats i Sverige är det viktigt att förstå att statsepidemiolog inte är detsamma som att vara kung av guds nåde i Sverige. Med själva titeln följer ingen makt. Det är fortfarande generaldirektören på Folkhälsomyndigheten som är ytterst ansvarig. Smittskyddets organisation är komplext. Jag tror inte att många förstår att de som har reell makt är smittskyddsläkarna i varje region och som utgör en egen myndighet. Det går därför i dagsläget inte uttala sig om hur beslutsfattandet i denna situation har gått till. Jag ser dock fram emot framtida forskning om just detta utförd av någon som är mindre jävig än jag själv. Vid ekonomiska kriser brukar inte företagsekonomer specialiserade på bokföring få tillträde till medierna. När det gäller läkare tycks det dock räcka med att ha gjort allmäntjänstgöring för att få uttala sig om hur smittsamma sjukdomar sprids i populationer. Min erfarenhet är att denna kunskap är extremt låg hos de läkare som inte sysslar med just detta.

*Erna Danielsson:* Det finns mönster i hur kriser hanteras av massmedier. Fokus ligger ofta på de krishanterande myndigheterna och den situation de har att hantera – men inte alltid den kris som andra organisationer eller befolkningen upplever. Just nu är uppmärksamheten stor mot frågor om hur belastningen av sjukvården kan minska, medan andra insatser tonas ned eller aldrig kommer fram.

Samma mönster har vi sett i andra typer av kriser, exempelvis vid skogbränderna häromåret. Då var bilder på ”branden” framträdande och de kämpande brandmännen lyftes fram som hjältar. Nu ser vi bilder på sjukhuset och sjukvårdens personal, och på nyheterna framställs sjukvårdspersonalen som hjältar. Utan att jag vill förringa den insats denna personal gör, så har sociologisk forskning en roll att fylla för att kunna visa på andra kriser i den pågående krisen (Danielsson 2016).

I andra krissammanhang i vår samtid ser vi att många frivilliga bidrar på olika sätt i samhället, såsom under skogsbränderna (Johansson, Danielsson, Kvarnlöf m.fl. 2018). Coronakrisen är dock en helt annan typ av kris. En uppenbar skillnad mot andra kriser är förutsättningarna för frivilliga att bistå andra, då viljan att hjälpa till kan komma i konflikt med restriktioner och risken att själv bli smittad. Vilka uttryck frivilligheten tar sig denna gång, och vilken betydelse civilsamhället spelar för detta, vore därför viktigt att kunna studera i en situation som denna.

*Linda Soneryd:* Att definiera ett problem är aldrig neutralt. Vilka aktörer som dominerar debatten kommer att påverka vilka problem som uppmärksammas – och därmed också vilka människor och levnadsvillkor som problembeskrivningen speglar. Vi ser i dagens offentliga samtal en stark tilltro till experter och förhoppningar om att teknik och vetenskap ska lösa problemen. Detta är tydligt i pratet om att ”vaccin kommer snart” eller i förmedlandet av bilder på kurvor med antal smittade som håller på att planas ut.

Men en problembeskrivning kan alltid skifta: vad som anses vara säkert och hanterbart kan senare visa sig vara ohållbart. Lösningar på ett problem kan leda till andra problem. Detta hände i fallet med vaccinet mot svininfluensan, då en bieffekt av vaccinet visade sig vara narkolepsi.

Osäkerheter och oförutsedda konsekvenser innebär dock inte att vi inte behöver lyssna på experter. Däremot behöver ett samhälles förhållande till experter, vetenskap och teknik vara ödmjukt (Jasanoff 2003). Ett sådant ödmjukt förhållande tror jag endast kan uppnås om människor får vara med i diskussioner om vilket samhälle vi vill ha och hur vi vill leva. Experters roll i samhället är alltid relationell (Soneryd & Sundqvist 2019). Ska expertisen vara användbar måste den uppfattas som legitim. Och den är bara legitim om den svarar mot människors önskningar och problem. Vilka som får komma till tals om vad som är önskvärt och problematiskt är därför helt avgörande.

I relation till både miljöproblem och hälsofrågor kan expertisen ha särskild nytta av att lyssna på särskilt berörda grupper. Exempelvis de grupper som är extra drabbade av ett problem, eller de som har en särskild kunskap utifrån sin profession eller position i samhället. För att komma åt dem som berörs extra mycket måste vi uppmärksamma orättvisor i samhället och se till hur de som drabbas av orättvisor kan göra sig hörda.

### ***Sociologisk Forskning:* Hur kan man, utifrån ett sociologiskt perspektiv, förstå skillnader i hur olika länder har reagerat på krisen?**

*Linda Soneryd:* Det är bra att den frågan ställs, för det tror jag många människor undrar. Men varför skulle de olika länderna reagera lika? Coronaviruset ramar på många sätt in som en *expertfråga*, och då skapas också en förväntan om att det finns *ett riktigt sätt* att agera på enligt den expertkunskap som finns. Det finns i vårt samhälle en stark idé att om vi har kunskap, så vet vi hur vi ska agera. Men kunskap leder inte automatiskt till handling. Detta gäller oavsett om kunskapen är säker eller osäker och oavsett om det finns en etablerad kunskap på ett område (Sundqvist & Soneryd 2019).

Att åtgärderna i olika länder har varit annorlunda har ju till exempel förklarats med att tilliten till experter skiljer sig åt. Ibland talas det om tillit som om det enbart vore en egenskap hos befolkningen. Det sägs att i Sverige gör folk som experterna och myndigheterna säger eftersom vi i vårt land "litar" på myndigheterna. Men tillit är ju relationellt och beror också på hur experter och beslutsfattare över tid har lyckats uppmärksamma och åtgärda problem som berörda grupper har mobiliserats kring.

*Shai Mulinari:* Att olika länder reagerar olika är förväntat. Det finns inte en enskild förklaring, tror jag. Att Brasilien och Sverige än så länge valt mindre "drakoniska" interventioner än Argentina och Danmark har nog väldigt olika orsaker. Många svenskar vill säkert gärna tro att Sveriges agerande är mer vetenskapligt grundat, snarare än politiskt grundat, men det är inte alls säkert att så är fallet. Det förefaller föga troligt att Sverige är det enda landet där vetenskapen trumfar politiken. Min uppfattning är snarare att detta är en fråga om hur skilda vetenskapliga expertbaserade bedömningar

förmedlas genom organisatoriska och institutionella praktiker och blir till beslut och regleringar.

Studier av vaccinationsstrategier i Europa under pandemin 2009 visade exempelvis att många länder faktiskt följde sina respektive experter och myndigheters råd men att dessa råd kunde skilja sig kraftigt åt mellan länderna (Baekkeskov 2016; Mulinari & Vilhelmsson 2020). Till exempel rekommenderade den svenska pandemigruppen att Sverige skulle genomföra massvaccination – ett råd som den svenska regeringen följde. Danska experter och myndigheter rekommenderade däremot *inte* massvaccination – ett råd som den danska regeringen också följde. I båda fallen menade experter och myndigheterna att rekommendationerna var helt igenom vetenskapligt, snarare än politiskt, grundade. Man gjorde helt enkelt olika bedömningar i ett osäkert läge.

För att förstå exakt hur sådana åsiktsskillnader uppstår behövs jämförande mikrosociologiska studier av vetenskapliga och regulatoriska bedömningar (exempelvis avseende läkemedel) som sedan, i bästa fall, kan kopplas till meso- och makroprocesser. Jag har själv studerat skillnader mellan USA och EU, vad gäller regulatoriska bedömningar av influensaläkemedels effekter (Mulinari & Davis 2017, 2020). Dessa skillnader har under längre tid skapat förvirring också bland medicinska experter. Det viktigaste skälet till skillnaderna var dock rent tekniska och bottnade i olika åsikter om hur läkemedelsprövningarna skulle analyseras (om det var rimligt att ”poola” studier eller ej). Detta hängde i sin tur ihop med skillnader i läkemedelsmyndigheternas institutionaliserade metodologi för bedömning av kliniska prövningar, till exempel om de hade egna statistiker som i detalj analyserade och dubbelkollade data som skickades in av företaget eller om de överlät de mesta av statistikarbetet åt företaget.

*Erna Danielsson:* För att förstå skillnader i hur olika länder har reagerat på coronakrisen tror jag man måste studera betydelsen av statsskick och krishanteringssystem, samt myndigheternas befogenheter i samband med krishanteringen i ett land, men också vilka kriser som landet har planerat för (Petridou, Danielsson, Olofsson m.fl. 2019). Vad är möjligt att genomföra och vad är legitimt att göra, utifrån de rådande normerna och värderingarna hos befolkningen? Studier av hur människor i olika delar av världen förhåller sig till den information om coronakrisen som myndigheterna ger – och huruvida de har möjlighet att följa rekommendationerna – skulle kunna bidra till en förståelse av både krisen i sig och vad i detta som uppfattas vara en kris skulle kunna visa på skillnader mellan länder.

***Sociologisk Forskning:*** Har ni uppslag på frågor som sociologer borde forska vidare kring, som anknyter till coronakrisen och samhällets reaktion på denna?

*Shai Mulinari:* Det finns såklart en uppsjö av saker att studera! Om staten och politiken, om globaliseringen, nationalstaten och gränser, om ensamhet och isolering, om omsorgs- och sorgearbete, om massmediernas och de sociala mediernas roll, om döden, om att räkna och räknas, om epidemiologi som vetenskap, om allt det som händer och som kommer att hända. Men kanske, om jag ska föreslå något, bör sociologer

– i synnerhet i Sverige – fästa större vikt vid frågor om politik, hälsa och sjukvård i framtiden. Min uppfattning är att hälsa och sjukvård är mer utforskat i jämförelse med andra delar av välfärdsstaten. Vi tenderar att överlämna denna del av välfärdsstaten åt hälsoekonomer, hälsopolicyforskare, socialepidemiologer och medicinare. En central fråga för sociologer att studera är hur hälso- och sjukvårdssystemet – i bred bemärkelse, inklusive myndigheter, läkemedelsbolag, apotek, sjukhus och annat – har utvecklats som det gjort, till en punkt där det är till synes oförberett att hantera en kris som denna.

*Fredrik Liljeros:* En viktig fråga att studera är hur beslutsfattandet gick till, rent konkret. Varför har Folkhälsomyndigheten kunnat vara så starkt? Hur skulle informationen kunnat ha förmedlats bättre? Vilken roll har alternativa medier spelat i denna situation? Jag själv har försökt följa några av dessa och är extremt imponerad av hur duktiga de är på att med hjälp av olika ”experter” skapa oro. En annan fråga är hur olika grupper i samhället har drabbats, exempelvis utifrån klass, kön, etnicitet och stad/landsbygd.

*Linda Soneryd:* Det jag tycker är mest tankeväckande med debatten är formuleringar som ”När detta är över” eller ”När vi återgår till det normala igen”. Sådana påståenden görs från flera håll, både i medierapportering, sociala medier och bland vänner och kollegor. Men vad är normalt och för vem? Vad är det vi ska återgå till? Ett liv där vi kan resa fritt och aldrig behöva göra avkall på några planer? För vem är – eller var – det livet normalt? Vi behöver studera hur kriser som denna synliggör samhällets komplexitet och orättvisor, och därmed också demokratins bräcklighet. Vad gör att demokratin verkar vara mer robust i vissa krisdrabbade länder än i andra?

*Erna Danielsson:* Det som slår mig är det tillfälle som nu finns för att se vilka effekter den här situationen får för samhället på sikt; möjligheten att under en samhällskris studera förändringar i samhället. Vi skulle kunna säga att vi lever i ett naturligt experiment (Gross & Krohn 2005; Gross 2009). Det är därför viktigt att vi både under och efter krisen kan dokumentera det som händer, utifrån många olika aktörers och gruppers perspektiv. Generellt kan man säga att det är viktigt att fånga lärdomar och erfarenheter som görs *under* en kris, eftersom erfarenheter ofta tenderar att glömmas bort och att man efter krisen ofta reflekterar över sina handlingar med facit i hand.

## Referenser

- Baekkeskov, E. (2016) "Same threat, different responses. Experts steering politicians and stakeholders in 2009 H1N1 vaccination policy-making", *Public Administration* 94 (2):299–315. <https://doi.org/10.1111/padm.12244>
- Benamouzig, D., O. Borraz, J.-N. Jouzel & D. Salomon (2014) "A sociological checklist for assessing environmental health risk", *European Journal of Risk Regulation* 5 (1):36–45. <https://doi.org/10.1017/s1867299x00002932>
- Cassegård, C., H. Thörn, L. Soneryd & Å. Wettergren (2017) *Climate action in a globalizing world. Comparative perspectives on environmental movements in the global north*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315618975>
- Danielsson, E. (2016) "Following routines. A challenge in cross-sectorial collaboration", *Journal of Contingencies and Crisis Management* 24 (1):36–45. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12093>
- Danielsson, E., K. Giritli-Nygren & A. Olofsson (2020) "Krishanteringens logiker i hanteringen av migrationen hösten 2015. En kritisk analys", 77–96 i J. Hobbins, E. Danielsson & A. Sjöstedt-Landén (red.) *Risk, kris och genus*. Lund: Studentlitteratur.
- Gross, M. & W. Krohn (2005) "Society as experiment. Sociological foundations for a self-experimental society", *History of the Human Sciences* 18 (2):63–86. <https://doi.org/10.1177/0952695105054182>
- Gross, M. (2009) "Collaborative experiments. Jane Addams, Hull House and experimental social work", *Social Science Information* 48 (1):81–95. <https://doi.org/10.1177/0539018408099638>
- Jasanoff, S. (2003) "Technologies of humility. Citizen participation in governing science", *Minerva* 41:223–244. <https://doi.org/10.1023/A:1025557512320>
- Johansson, R., E. Danielsson, L. Kvarnlöf, K. Eriksson & R. Karlsson (2018) "At the external boundary of a disaster response operation. The dynamics of volunteer inclusion", *Journal of Contingencies and Crisis Management* 26 (4):519–529. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12228>
- Mulinari, S. & C. Davis (2017) "Why European and United States drug regulators are not speaking with one voice on anti-influenza drugs. Regulatory review methodologies and the importance of 'deep' product reviews", *Health Research Policy and Systems* 15, 93. <https://doi.org/10.1186/s12961-017-0259-8>
- Mulinari, S. & C. Davis (2020) "The will of Congress? Permissive regulation and the strategic use of labeling for the anti-influenza drug Relenza", *Social Studies of Science* 50 (1):145–169. <https://doi.org/10.1177/0306312719890015>
- Mulinari, S. & A. Vilhelmsson (2020) "Revisiting the pharmaceuticalisation of pandemic influenza using Lukes' framework of power", *Sociology of Health & Illness* 42 (2):327–341. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.13006>
- Oscarsson, O. & E. Danielsson (2018) "Unrecognized crisis management – Normalizing everyday work. The practice of crisis management in a refugee situation", *Journal of Contingencies and Crisis Management* 26 (2):225–236. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12176>

- Petridou, E., E. Danielsson, A. Olofsson, M. Lundgren & C. Große (2019) "If crisis or war comes. A study of risk communication of eight European Union member states", *Journal of International Crisis and Risk Communication Research* 2 (2):207–232. <https://doi.org/10.30658/jicrcr.2.2.3>
- Phillips, B.D. & B.H. Morrow (2007) "Social science research needs. Focus on vulnerable populations, forecasting, and warnings", *Natural Hazards Review* 8 (3):61–68. [https://doi.org/10.1061/\(asce\)1527-6988\(2007\)8:3\(61\)](https://doi.org/10.1061/(asce)1527-6988(2007)8:3(61))
- Soneryd, L. & G. Sundqvist (red.) (2019) *Vetenskapligt medborgarskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundqvist, G. och L. Soneryd (2019) *Vetenskap och demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Wachinger, G., O. Renn, C. Begg & C. Kuhlicke (2013) "The risk perception paradox – Implications for governance and communication of natural hazards", *Risk Analysis* 33 (6):1049–1065. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2012.01942.x>

# Recensioner

**Patrik Hall, Vesa Leppänen och Malin Åkerström, *Mötesboken. Tolkingar av arbetslivets sammanträden och rosévinsmingel. Égalité*, 2019.**

Under hösten och vintern 2019–2020 gick jag en så kallad ledarskapsutbildning. Efter totalt 40 timmars PowerPoint-presentationer med olika talare lärde jag mig att organisationer är komplexa, att en VD på 1950-talet hade 4–7 mål medan dagens VD hanterar 25–40 mål, vilket kräver delegation, vilket gör att vi behöver många fler mellanchefer. Arbetslivets ökade komplexitet är en av flera orsaker till vår tids tilltagande och tätande mötesflora, vilket är något som tas upp i *Mötesboken*. Jag lärde mig också på utbildningen att kommunikation är viktigt, snarare kanske än *vad* som kommuniceras – det verkade vara en underliggande mekanism i kursen att prata utan att säga så mycket, mer för att pratet *gör* nåt. Och tanken slog mig: vi ska vara på plats med fokus på den som pratar och dennes PowerPoint och om vi bara härdar ut i en timme och 45 minuter i stöten så får vi jättegott kaffe och fika eller en riktigt fin lunch. För det är så man *gör* en ledare.

När jag började läsa *Mötesboken* insåg jag att jag varit inne på rätt spår. Möten har en ontologisk funktion, organisationen blir till genom möten (och dokument). ”Avsittandet” av möten har följaktligen en disciplinerande funktion – det signalerar moralisk karaktär, lojalitet med organisationen och ambition att sitta av möten, speciellt de tråkiga. Makt och status avgör vilka möten man kan avvika från eller strunta i samt inte minst vilka emotioner (exempelvis ilska och frustration) man får uttrycka. Jag skötte ibland min mejl och lite andra enklare arbetsuppgifter på min laptop när jag tyckte att det gick rundgång i PowerPoint-presentationerna och jag noterade att andra kursdeltagare gjorde likadant. Detta är en form av ”mötesflykt”, närmare bestämt att ägna sig åt en ”sidoaktivitet” eller ”mångsysslande” under pågående möte. För att det ska passera måste ”man samtidigt skydda fasaden som mötesdeltagare, med andra ord en person vars huvudsakliga involvering ägnas åt mötet” (s. 197). Det går alltså an så länge man fortsätter att se ut som att man är hyfsat med.

Jag vet inte om Hall, Leppänen och Åkerström håller med om att min ledarskapsutbildning bestod av en serie möten – det var ju undervisningstillfällen – men de kanske ändå skulle hålla med om att den förberedde mig på att genom möten producera organisationen och mitt eget ledarskap. Jag som de flesta andra avskyr meningslösa

möten men när jag läser *Mötesboken* förstår jag att inga möten är meningslösa. Alla möten ingår i en väv av sociala interaktioner, möteskedjor, som i grund och botten fyller ett existentiellt behov.

*Mötesboken* handlar, som titeln anger, om möten, med fokus på arbetslivet. Boken består av 269 sidor lättillgängligt förmedlad forskning om möten. De empiriska resultaten som boken företrädesvis bygger på kommer från åtta sociologiska respektive statsvetenskapliga fallstudier genomförda av Hall, Leppänen och Åkerström. De spänner över områden som innovationspolitik och samverkan, brukarinflytande i psykiatrin, akademiska chefer, tvångsbaserad ungdomsvård och gränspolisens. Värt att nämna i methodsammanhang är den eliciteringsmetod som forskarna utvecklat och som de kallar *kalendermetoden* (s. 32). Med hjälp av denna stimulerades forskningsdeltagarnas reflektion och samtal kring möten. Det blir överväldigande tydligt hur mycket av en normal tjänstemans arbetsliv som struktureras av möten.

Vad är ett möte? Empiriskt och teoretiskt finns det enighet om att betrakta ett möte som en ”i förväg planerad sammankomst, med ett visst antal deltagare där man fokuserat interagerar ansikte-mot-ansikte, i en särskild lokal under en viss tid ” (s. 57). Denna grunddefinition vacklar dock när man tittar närmare på saken – inte minst när man tar del av samtidens differentierade och komplexa organisationer och deras ”mötesflora”. Författarna landar i att närma sig möten som empiriskt fenomen och situerat görande. Det är mötena som gör organisationen. De konstaterar också att möten verkar ”handla om ett grundläggande funktionssätt som vi har som sociala varelser ” (s. 57) och de fortsätter: ”Det finns teorier om beslut och ledarskap, men knappast någon teori om möten.”

En teori som finns och refereras flitigt är van Vrees Elias-inspirerade studie där en alltmer finlipad och frekvent tradition att mötas ses som ett led i civilisationsprocessen och sålunda ett sätt att ersätta krig med samtal. Med detta sagt ger sig författarna i kast med att just bygga empiriskt grundad teori och de gör det med akademisk skaparglädje. Här möter vi begrepp som mötets territorialitet, storlek, tid och rytm. Formella och informella möten, mötesflora och möteskedjor. En tungviktare i mötesforskningen som ofta citeras är Helen Schwartzman. Hall, Leppänen och Åkerström bemöter hennes efterlysning av forskning om kopplingen mellan möten och dokument. Det är ett särskilt upplysande kapitel där mötets flytande och abstrakta karaktär möter dokumentens materialitet, bindande och ordnande karaktär, och där dokumentet blir det handfasta beviset på att mötet finns eller har funnits. Här belyses också fenomen som ”dokumentkamp”, när olika dokument konkurrerar om samma möte, och ”dokument som hopp”, det vill säga när inget annat fungerar så är det i alla fall hoppfullt att kunna enas om ett (aldrig så urvattnat) dokument. ”[M]öten och dokument interagerar och [...] skapar ordning, förutsägbarhet och organisering. På den mest grundläggande nivån skapar dokument ontologisk säkerhet: det som görs vid möten blir påtagligt och ’verkligt’ genom att dokumenteras...” (s. 102).

Mötesdiplomati och mötens makt och inflytande avhandlas också i denna bokens andra del. Underhållande och upplysande detaljerade exempel från fallstudierna tydliggör på ett nästan krypande vis hur möten organiserar och befäster maktförhållanden.



Mest påtagligt är fallet med brukarinflytande i psykiatrin där vi ser att det inte alltid är den som sätter agendan som har makt. Det handlar om att kontrollera mötets kontext, om tillgång till resurser och inte minst till information. Det handlar om vad som alls *kan* komma upp på agendan.

Bokens näst sista del med mötesexperiment diskuterar den seglivade föreställningen om det instrumentellt rationella mötet (som syftar till effektivitet), trots att många samtida mötesformer rör sig mer och mer mot att sätta samvaro och den kreativa (innovativa) interaktionen i centrum. Det går att slå mynt av föreställningar som att den perfekta måltiden eller en vacker konferensmiljö kan skänka magisk touch till tråkiga möten. Sant festliga och informella möten – så kallad almedalisering – är dock oftast enbart för exklusiva grupper av redan mäktiga och inflytelserika som minglar, festar och samverkar. Om det är något jag saknar så är det kanske just lite mer av det i titeln utlovade rosévinsminglet. I övrigt är detta en bok som läses med behållning av forskare, studenter och intresserad allmänhet (chefer, tjänstemän, akademiker!). Exemplen är ofta mycket underhållande genom sin detaljrikedom och vardagshumor. Boken förändrar ens syn på möten: de är tidlöst existentiella och därmed är det tråkigaste mötet mänskligt vackert ända ner till den sista nogsamt nedplitade paragrafen.

*Åsa Wettergren*

Göteborgs universitet

Åke Sandberg (red.), *Arbete & välfärd. Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige*. Studentlitteratur, 2019

För drygt ett år sedan fick jag besök av koreanska tjänstemän som var ivriga att veta mer om hur Sverige bekämpar ungdomsarbetslöshet. Jag nämnde att ett införande av något som kallas ”enklare jobb” har diskuterats, samt att politiker under många år har experimenterat med lägre ingångslön för unga och andra grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Chocken var total. De tystnade och deras ansiktsuttryck utstrålade någonting mellan förvirring och djup besvikelse. Sedan frågade de försiktigt: Vad har då hänt med den berömda solidariska lönepolitiken och de aktiva arbetsmarknadspolitiska programmen? Det är förvisso förstäligt att koreanska tjänstemän som inte har gjort en analys av hur svensk arbetsmarknadspolitik fungerar år 2019 lever med en förlegad bild. Däremot vågar jag påstå att även vissa av dagens svenska politiker, som till exempel driver fram Arbetsförmedlingens reformarbete, inte heller är särskilt pålästa i fråga om den svenska modellen. Här finns nu en bok som erbjuder inte bara aktuella lägesbeskrivningar av arbetslivet i dag, men också gedigna och historiskt förankrade analyser av uppkomsten och förändringen av den svenska modellen.

Boken *Arbete & välfärd. Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige* är redigerad av Åke Sandberg består av 24 kapitel. De inledande kapitlen ger en historisk överblick samt en nyanserad bild av hur den svenska modellen förändrats. I boken kan man till exempel läsa om hur arbetslivsforskningen i Sverige har utvecklats (kapitel 2), där författarna drar paralleller mellan samhällsutveckling, arbetslivets omvandling samt vilka frågor som forskarna gav sig i kast med under olika tidsepoker. Fokus på arbetsgivarnas perspektiv gällande produktivitet och rationalisering av arbets- och organisationsprocesser under efterkrigstiden kompletterades så småningom med mer varierande forskningsfrågor som rörde de arbetande som subjekt. Arbetarrörelsens förstärkta ställning möjliggjorde att frågor såsom ojämlikhet, meningsfullt arbete, frihet i arbetet och direktinflytande i arbetslivet kunde lyftas. Under de senaste femton åren har arbetslivsforskningen blivit direkt utmanad från politiskt håll, samtidigt som arbetsmarknaden har genomgått en rad viktiga förändringar.

Parternas stundande förhandlingar i fråga om LAS-regler riskerar att spricka i och med att en rad av de fackförbund som representerar arbetaryrken har lämnat förhandlingsbordet. Även flera av tjänstemännens och akademikernas förbund uppges överväga att lämna förhandlingen. Den omdebatterade reformeringen av Arbetsförmedlingen iscensätter ett fullständigt förvirrade politiskt landskap där Vänsterpartiet allierar sig med Moderaterna och Sverigedemokraterna för att hota med misstroendeomröstning om arbetsmarknadsministern. Den svenska modellen har förvisso konstant förändrats, men i dag är det tydligt att helt andra politiska skiljelinjer och dynamiker gäller vars utfall är svåra att förutse. Med tanke på hur arbetsmarknadsparternas styrkeförhållanden tidigare påverkat även arbetslivsforskningen kan vi förmodligen förvänta oss en ny epok av arbetslivsforskning under de kommande åren.

Den svenska modellen är utan tvekan ett nyckelord i boken. Fredrik Movitz och Åke Sandberg påpekar att många verkar blanda ihop de väsentliga förutsättningarna för att

den svenska modellen ska fungera med vad modellen ämnar åstadkomma (kapitel 3, s. 99). De grundläggande förutsättningarna, det vill säga starkt organiserade arbetsgivare och fackliga organisationer, kvarstår trots att den klass-segregerade aspekten ytterligare har förstärkts under de senaste åren. Författarna erbjuder en historisk analys av hur den svenska modellen har utmanats, där stabilitet och kontinuitet i kollektiv organisering och arbetsmarknadsinstitutioner kontrasteras med ”en förändrings- och krismentalitet” (s. 113), som sedan 1990-talets kris lett till ett snabbt och dramatiskt skifte i marknadsliberal riktning med växande ojämlikhet som följd. Boken hjälper läsaren att förstå den komplexa samexistensen av både kontinuitet och förändringar genom att erbjuda fakta och analys av en rad centrala frågor om arbetsmarknaden och arbetslivet i olika branscher och för olika yrkesgrupper.

Paradoxalt nog är det nu, när det råder en hög osäkerhet kring de bärande arbetsmarknadsinstitutionerna, som internationella organisationer såsom OECD uppmärksammar kollektivavtal som ett verktyg för att navigera framtidens arbetsliv. Det som Anders Kjellberg (kapitel 4) betonar i boken – kombinationen av centralisering och decentralisering – uppmärksammas i en ny OECD-rapport som en nyckel till framgångsrik partsreglering (*Negotiating our way up. Collective bargaining in a changing world of work*, 2019). Rapporten påpekar att det finns ett mycket begränsat antal policyverktyg för att kunna forma och påverka vårt arbetsliv och arbetsmarknadsutfall och att dessa inte har varit särskilt framgångsrika i jämförelse med de lösningar som arbetsmarknadsparterna själva förhandlar fram. Detta är en anledning till att jag särskilt uppskattar översikten av olika generationer av kollektivavtal, hur skiljelinjer har förändrats samt hur olika kollektiva aktörers styrkeförhållanden utvecklats (kapitel 4). Den svenska modellen och parternas starka roll i regleringen av arbetsmarknaden är alltså inte något som redan passerat sina guldår. De kan även vara vår, och kanske flera andra länders, framtid.

Några kapitel i boken belyser hur den svenska modellen har utmanats och delvis anpassats. I kapitel 19 beskrivs till exempel hur den så kallade plattformsekonomin i dag kan utmana själva definitionen av ”arbetande” och tvinga regleringsinstanser att välja mellan att expandera befintliga arbetsmarknadsinstitutioner och verktyg, eller att skapa helt nya spelplaner och regler för de mer ”innovativa” delarna av dagens arbetsliv. Här finns också en fördjupande analys av de två parallella institutioner som underligt nog samexisterar inom byggbranschen i dag, där den svenska modellen lever i symbios (i alla fall kortsiktig) med den andra halvan av branschen där social dumping är mera regel än undantag och som baseras på exploatering av utländsk arbetskraft (kapitel 22).

Bokens titel ger ett intryck av att arbete och välfärd kommer ges lika stor vikt, vilket inte är fallet. Jag hade exempelvis gärna sett en reflekterande diskussion om hur de föreställningar och normer som vårt arbetsliv grundas i förstärks av olika välfärdsstatliga institutioner och trygghetssystem. Principerna för fördelning av gemensamma resurser och riskhantering som är inbyggda i pensionssystemet, arbetslöshets- eller sjukförsäkringen hänger samman med hur vi som samhälle värderar människors prestation i arbete. De här systemen är intimt sammankopplade inte bara med hur vi

organiserar vår vardag (till exempel hur vi delar upp vår tid på de aktiviteter som är "sjukpenninggrundande" eller inte), utan också med våra föreställningar om "normala" liv och hur vi kan bli produktiva, eller snarare "värdiga", medborgare. Boken belyser hur arbetslivet är i ständig förändring, men diskuterar inte relationen till trygghets-systemens tröghet eller förändring och hur det samspelet kan påverka vår välfärd.

Även om bokens 24 kapitel täcker många viktiga frågor och olika branscher och yrkesgrupper saknar jag en mer framåtblickande diskussion. Vad vi menar med välbefinnande och välfärd håller på att förändras, likaså hur vi värderar vårt arbetsliv, inte minst i ljuset av klimatförändringar och ekologiska kriser. I nästa upplaga av boken om arbete och välfärd skulle jag därför gärna vilja se kritiska diskussioner om de grundläggande antagandena och logikerna bakom hur vi organiserar våra arbetsliv och arbetets betydelse för vår välfärd. Trots min önskan om en bredare kontextualisering av arbetslivsforskningen vill jag varmt rekommendera boken som nödvändig läsning för vem som helst som vill förstå hur vårt arbetsliv har organiserats och förändrats över tid.

*Jayeon Lindellee*  
Lunds universitet

Caitlyn Collins, *Making motherhood work. How women manage careers and caregiving*. Princeton University Press, 2019.

Mödrars uppfattningar om möjligheterna att kombinera moderskap med förvärvsarbete står i fokus för Caitlyn Collins nya bok *Making motherhood work*. Titeln i sig signalerar tydligt vad det hela handlar om, likaså undertiteln: *How women manage careers and caregiving*. Collins bok är ett ambitiöst projekt som tar sig an förvärvsarbetsande mödrars situation i fyra olika kontexter. Hon har studerat mödrar i USA, Italien, Tyskland och Sverige, huvudsakligen i huvudstäderna (i Tyskland gjordes intervjuer också i Heilbronn, München och Stuttgart).

Studien placeras inom den forskning som många gånger kallas *work–family balance*, men Collins argumenterar i inledningskapitlet för att vi i stället bör tala om *work–family justice*, en term som på ett fint sätt vrider vår uppmärksamhet från individens balanserande till de institutioner som skapar villkoren för balansakten: ”This change in phrasing matters because it *politicizes our understanding of mothers’ stress and socializes the responsibility for solving it*” (Collins 2019:7). Jag har tidigare sett alternativa uttryck som *work–family fit*, men att betona rättvisa i det här sammanhanget framstår som ett nytt grepp. För att uppnå arbete–familj rättvisa krävs att samhällsmedlemmar ges möjlighet och makt att delta både i förvärvsarbete och i familjelivet skriver Collins, och det är tydligt att författaren vill frammana en förändring inte minst i USA. Efter att kort ha introducerat de stora svårigheter som mödrar upplever framför allt i länder som USA och Italien avslutas inledningen med en stark uppmaning om att vi måste kämpa som ”glada krigare” (min översättning) i den rörelse som strävar efter den här typen av rättvisa.

Varför har hon då just valt USA, Italien, Tyskland och Sverige? Det sistnämnda landet framstår i boken, liksom i andra böcker, som en föregångare där politiken länge arbetat för såväl jämställdhet som för att underlätta för föräldrar att kombinera familj och arbetsliv. USA kan sägas vara precis motsatsen. De fyra länderna har valts ut då de representerar olika välfärdsregimer, där Sverige utgör en socialdemokratisk regim, Tyskland en familjeorienterad, Italien en konservativ och USA en liberal regim.

Genom djupintervjuer och observationer har Collins samlat in ett rikt empiriskt material. Sammanlagt grundas analysen på intervjuer med 135 yrkesarbetande mödrar. Intervjuerna kretsade kring möjligheten att förena moderskap med en karriär, mamornas interaktioner med kollegor och chefer, deras uppfattningar om politik som rör arbete och familj, deras uppfattningar om föräldraskap med mera. Valet att intervjua mödrar i just fyra huvudstäder kunde dock ha diskuterats och problematiserats mer, då mödrars livsvillkor kan skilja sig ganska avsevärt beroende på om de bor i urbana områden eller på landsbygden. I Sverige är till exempel tillgången till barnomsorg på obekvämt arbetstid många gånger begränsad på mindre orter och på landsbygden. Utöver det har Collins valt att fokusera på medelklassmödrars erfarenheter, vilket diskuteras och motiveras. Collins menar att det dels medför att hon kan göra jämförande analyser kvinnorna emellan, dels att medelklassmödrarnas erfarenheter kan sägas utgöra ett ”*best case scenario*”. Hon är medveten om att kvinnor med lägre inkomster och

kortare utbildning många gånger har det mycket svårare i sina vardagsliv. Jag menar ändå att klassaspekten kunde problematiserats och diskuterats betydligt mer. Tidigare forskning om till exempel ensamstående mödrar har visat att mödrarnas arbetsvillkor spelar stor roll för deras upplevda arbete–familjkonflikt.

De intervjuade mödrarna i Sverige var mycket nöjda med sin tillvaro som yrkesarbetande mammor och såg få problem med att kombinera omsorg och förvärvsarbete. De betraktade också den existerande politiken som välfungerande och menade att den underlättade för kvinnors vardagsliv. Bilden av Sverige och de svenska mödrarnas situation ter sig dock något förenklad och nästan förskönad. Kanske hade resultatet blivit ett annat om Collins hade intervjuat kvinnor med olika bakgrund, och inkluderat arbetarklassmödrar och mödrar boende utanför huvudstaden? Utifrån tidigare forskning är det långt ifrån givet att andra mödrar funnit det lika lätt att kombinera moderskapet med yrkesarbetet. Collins slutsats att mödrarna i Sverige upplever det som lättare att förena arbete och familjeliv, jämfört med de andra mödrarna i studien, kan också diskuteras utifrån tidigare svensk forskning av Ida Öun och Anne Grönlund. De har nämligen visat att upplevelser av konflikt mellan arbete och familj är minst lika hög i tvåförsörjarländer såsom Sverige.

Kapitlen om mödrarna i Tyskland erbjuder synnerligen intressanta analyser mot bakgrund av forna Öst- och Västtysklands olika traditioner och synsätt vad gäller moderskap och yrkesarbete hos mödrar. Diskursen om ”*Rabenmutter*”, vilken implicerar en dålig mamma som inte prioriterar sina små barn utan som yrkesarbetar, präglade starkt berättelserna från de yrkesarbetande mödrarna i väst. De upplevde också, enligt Collins, en hög arbete–familjkonflikt. Tillgången till barnomsorg visade sig också variera kraftigt mellan det forna öst och väst, där det sistnämna enligt mödrarna inte erbjöd barnomsorg i tillräcklig utsträckning. Att som mamma arbeta heltid var knappast möjligt i det forna väst, åtminstone var det under inga omständigheter förenligt med ett gott moderskap. Vidare var arbetet i hemmet mer jämlikt fördelat enligt mödrarna i öst i jämförelse med mödrarna i väst.

När författaren i de två följande kapitlen riktar uppmärksamheten mot den italienska och amerikanska kontexten framkommer ännu större svårigheter för yrkesarbetande mödrar. För mödrarna i Rom var upplevelsen att staten inte tillhandahöll några egentliga hjälpmedel för dem som yrkesarbetande mödrar. Många upplevde stora svårigheter att förena arbete och moderskap, och till skillnad från andra mödrar i studien var deras situation helt beroende av så kallad informell omsorg, det vill säga hjälp från framför allt mor- och farmödrar. Barnflickor var också vanligt förekommande. Mor- och farmödrar och barnflickor fyllde tillsammans det omsorgsgap som uppstod när barnomsorgen stängde och mödrarna fortfarande arbetade. Att arbeta deltid var mycket ovanligt bland mödrarna i Rom. För de amerikanska mödrarna var situationen minst lika svår. USA kännetecknas av en frånvaro av en tydlig nationell familjepolitik (endast Kalifornien, New Jersey, New York och Rhode Island erbjuder för närvarande betald föräldraledighet) och mödrarna fick, i likhet med de italienska mödrarna, vända sig till marknaden och anställa barnflickor och ”housekeepers”. De strategier som de amerikanska mödrarna använde för att försöka hantera konflikten

mellan arbete och familj var mycket individuella. Exempelvis bytte mödrarna jobb eller så försökte de vara mer effektiva när de var på arbetet. En intressant slutsats som Collins drar är att medan de västtyska mödrarna lade skulden på föräldrade kulturella föreställningar om moderskap och de italienska mödrarna lade skulden på staten, så lade de amerikanska mödrarna i stället skulden främst på sig själva för att *de* inte kunde hantera arbetets krav och omsorgsansvaret. I stället för att exempelvis lyfta fram långa arbetstider, brist på policys på arbetsplatsen eller krävande arbetsgivare, förlades med andra ord ansvaret hos dem själva för att de inte kunde få ihop livet som yrkesarbetande mödrar. Det här måste förstås utifrån den liberala välfärdsregimen, där individen snarare än samhällliga institutioner tillskrivs ansvar för sina problem (och för lösningen av dessa problem). Bilden som framträdde var att de amerikanska mödrarna, på ett helt annat sätt än de europeiska mödrarna, var enormt trötta och mycket stressade över sin livssituation. Få av de amerikanska mammorna arbetade deltid, men många önskade att kunna gå ner i arbetstid och få mer flexibla arbetsvillkor samtidigt som de betraktade en policyförändring på området som orealistiskt. Skillnaden mellan exempelvis Sverige, där föräldrar har rätt att reducera sin arbetstid tills barnen fyllt åtta år, och USA är i detta och andra avseenden enorm.

Trots stora skillnader mellan mödrarna i de olika kontexterna fanns också en viktig gemensam erfarenhet. Samtliga mammor menade att en källa till stress var pressen att leva upp till idealet om den goda modern, det vill säga att de som goda mödrar förväntades ägna väldigt mycket tid och energi åt barnen (vilket ofta brukar omnämnas som *intensive mothering*).

Collins skriver å ena sidan insiktsfullt och på ett tilltalande sätt. Hennes tilltal är brett och detta är en styrka med boken. Den borde kunna läsas såväl av forskare och studenter som av en intresserad allmänhet. Å andra sidan är boken något lång (290 sidor inklusive metodappendix) och hade med fördel kunnat redigeras mer effektivt. Om inte annat så för att locka fler att läsa hela boken. Bokens tematik och dess jämförande perspektiv borde intressera många!

*Jenny Alsarve*

Örebro universitet

**Sverker Johansson, *På spaning efter språkets ursprung*.  
Natur & Kultur, 2019**

Forskning och tänkande om språkets ålder och uppkomst, liksom om dess koppling till intelligens går att spåra till antiken. Men vissa 1900-tals filosofer och vetenskapare har satt en särskild prägel på debatten, ibland polariserad. Strukturalismens grundare Ferdinand de Saussure var tidigt ute. Han menar att språket både sätter *ramar* för och *figur* på vad vi tänker. Ludwig Wittgenstein kom att mena att språket är helt primärt för vårt sätt att fungera intellektuellt. I USA verkade språkvetarna Edward Sapir och Benjamin Whorf samtidigt i samma anda, sökande empirisk evidens. En liknande inställning har Jürgen Habermas senare: vårt språk avgränsar vår värld, och vi förhåller oss språkligt mot allt vi möter. Språket har en avgörande roll i att forma vårt tänkande.

En sådan radikal ståndpunkt ligger i linje med vissa psykologiska teorier med tydliga inslag av (social)filosofi. Richard Rorty satte en viktig tes om detta med sitt verk om *The linguistic turn*. Han stod på en solid tradition av amerikansk pragmatisk socialfilosofi med namn som William James, George Herbert Mead och John Dewey, vilken senare var Rortys viktigaste inspirationskälla. James och Mead hade också psykologisk teori som stöd. Mead utmärkte sig genom en empirisk strävan på gränsen till naturvetenskap. Mead har satt agendan för åtskilliga senare forskare med sin tes om att det medvetna subjektet inte har sitt ursprung direkt i hjärnan utan i gester som påverkar sändare och mottagare på liknande sätt och alltså ska studeras inom socialpsykologin. När vår art var ung och utan utvecklat språk, men med röstapparatusens artikulationsrikedom på plats, så kom den enes röst att locka fram den andres reaktion spontant och automatiskt, som i andra flockar av primater, utan avsikt att tala eller ”meddela” sig. Så dök ett lika spontant svar upp från den förste och från andra medlemmar i flocken, och ur denna sorts situationer av liknande gester utvecklades språket som ett verktyg för medveten kommunikation, givet att röstapparat och hjärna kunde hantera det komplexa mönstret av stimuli.

Teorierna om språkets ursprung och funktion för vår kognitiva förmåga har ofta varit ett getingbo – med näring från många olika håll. Det är ett getingbo med en mycket central placering. Ty om språket föder den medvetna tankeförmågan, så följer att vi påverkar vår intelligens genom vår språkanvändning. Men om tanken föder språket, så är det andra faktorer än språket som måste påverka oss om intelligensen ska ändras. Om den första hypotesen har fog för sig, så följer att det globala digitaliseringsexperiment som vi nu håller på med har grundläggande verkan på vår intelligens. I Sverige har psykiatrikern Anders Hansen populariserat detta problem, men utan att gå djupare in på språkets grund i hjärnan eller interaktionen.

Sverker Johansson har med *På spaning efter språkets ursprung* lagt fram en stimulerande och mångsidig text om förhållandet språk–Homo sapiens. Han går inte heller på djupet i de socialpsykologiska och filosofiska aspekterna av språkets karaktär och ursprung, men i stället belyser han inte bara lingvistik och/eller fysiologiska aspekter av vår röstförmåga, utan har en bred och spännande approach med arkeologiska, paleontologiska och etologiska kunskaper som hjälp. Hans närmande är encyklopediskt



brett. Det är välgörande, då språket pekar åt så många olika vetenskapliga håll.

Johansson använder många dimensioner i sin analys. Jag ska av utrymmesskäl koncentrera mig på den mest centrala. De flesta av de auktoriteter jag nämnt ovan skulle Johansson kalla ”funktionalister”, som ställer sina hypoteser utifrån många aspekter på hur språket och dess föregångare fungerar socialt och praktiskt. Mot dem ställer Johansson ”generativister”, bland vilka Noam Chomsky är mest känd. Bland lingvister har Chomsky under 1900-talets andra hälft dominerat debatten om språkets karaktär och ursprung. Han hävdar att det finns en medfödd allmän grammatisk kompetens hos Homo sapiens, som uppstod plötsligt genom mutation någon gång under vår förhistoria. Det är detta som skiljer oss mest från våra kusiner bland primaterna. Chomskys första trevande formulering av detta synsätt finns i hans recension av B. F. Skinners *Verbal behavior*, som var extremt funktionalistisk. Skinner hävdade att inget skiljer språkinläring från annan inläring. Man betingas, och de medfödda egenskaper som behövs är röst, god hörsel och inlärningsförmåga genom imitation och neurologiskt god betingningsbenägenhet, det vill säga en komplex hjärna. En sådan har som bekant också vårt husdjur hunden, liksom många intelligenta apor. Johanssons genomgång ger efterhand ett företräde för funktionalisterna. Ett av de främsta argumenten är anatomisk analys av många av våra föregångare bland Homo-arterna. Denna forskning låg i sin linda då Chomsky framställde sin teori, vilket kan ursäkta honom vissa felsteg.

Ett av Johanssons grundantaganden, som inte närmare analyseras eller explicit görs, är att Homo sapiens först utvecklade mycket av det som vi kategoriserar som högt utvecklat tänkande. Vi utvecklar först sådana egenskaper som *samarbete*, också avancerat sådant, som vid storviltsjakt. Vi utvecklade också mer subtila egenskaper som *empati* och *tillit* innan vi ”blev med språk”, som han uttrycker det. Och allt vilar på ett som självklart antaget *kommunikativt intresse*. Som socialpsykolog ställer jag mig tveksam till detta antagande. De kursiverade begreppen ovan i utvecklad och medveten form kräver ett Jag som kan urskilja sig självt och göra det i sitt samspel med ett Du, och/eller Vi. Men det är ganska väl belagt att barn inte har ett medfött Jag utan att detta utvecklas genom andras (språkliga) bemötande under barnets tidigaste år. Lika väl belagt är också att det medvetna jaget ofta sätts ur funktion även hos vuxna välutbildade människor, men att de ändå kan utöva omedveten kommunikation, till och med både empati och tillit eller brist på detta, under sådana episoder.

Uttryckt med psykologisk terminologi antas till exempel ”theory of mind” (förmågan att föreställa sig att andra har andra uppfattningar än Jaget har) vara en kognitiv förmåga som växer fram utan nämnvärt inflytande av språket, trots att barn hinner bli cirka fyra år innan ”theory of mind” fungerar. Detta antar också till exempel Anders Hansen och många andra inom neurovetenskapen.

Frågan om språket är jollen efter flaggskeppet (det vill säga tankeförmågan och de nämnda psykosociala subtila egenskaperna), eller om det tvärtom är språket som skapar eller drar, tar inte Johansson upp systematiskt. Han skriver oftast som om det vore ett axiom att medvetet tänkande och ett kommunikativt intresse utvecklas före språket, så att det senare så att säga blir en uppfinning som gradvis görs och förfinas

under utvecklandet av en växande insikt om vikten av att kunna tala och att förstå varandra. Den period i vår historia som han förlägger detta skeende till är betryggande lång. Han placerar det hos vår siste förfader Homo erectus, som levde för mellan en och en halv och en halv miljon år sedan. Redan med detta anser sig Johansson med paleontologiskt stöd kunna förkasta Chomskys tes om en plötslig genetisk förändring som gav Homo sapiens språket i gåva; Homo erectus utvecklade under mycket lång tid en rad viktiga egenskaper, varibland begynnande vokaliseringsförmåga.

Johansson ger en njutbar vy över språkets och språkandets hela historia från våra förfäder till oss själva. Det jag saknar är antaganden och ställningstaganden i några basala teoretiska frågor som jag vill formulera så här: 1) Skapar språket medveten reflekerande tankeförmåga, eller om det tvärtom så att 2) den senare skapar språket, eller är det 3) en dialektisk växelverkan mellan primitiva "förspråkliga" vokala beteenden och hjärnans därmed besläktade tillväxt? Hans framställning ger klart besked om att han är anhängare av teorityp 2), som tidigare i Sverige har förfäktats av till exempel Peter Gärdenfors, men Johansson avhåller sig från att på allvar gå i närkamp med frågan. Så teorityp 3) får vara osvuren, trots att allmänna antydningar som stöd för den anføres här och där. Men lika outtalad som Johansson är om denna fråga är han uttalad i sitt förnekande av Chomskys genetiska tes om hur språket kom till Homo sapiens.

Johansson är en utmärkt skriftlig pedagog och hans intresse för ämnet ger framställningen en stil som ger omedelbar mersmak. Det är inte ofta man läser en fackbok i ett svep. Med den här gjorde jag det.

*Lars-Erik Berg*

Högskolan i Skövde

## Granskare 2017–2019

Redaktionen för Sociologisk Forskning tackar alla de som hjälpt till att granska inskickade manus under de senaste åren:

Göran Ahrne  
Michael Allvin  
Erik Amnå  
Malinda Andersson  
Maria Andersson Vogel  
Terese Anving  
Tina Askanius  
Hanna Back  
Mimmi Barmark  
Alireza Behtoui  
Monika Berg  
Disa Bergnéhr  
Boel Berner  
Sofie Blombäck  
Ulla Björnberg  
Alexandra Bogren  
Jenny-Ann Brodin Danell  
Bo Carlsson  
Magnus Dahlstedt  
Tobias Davidsson  
Karin Edberg  
Mark Elam  
Kajsa Ellegard  
Oskar Engdahl  
Johanna Esseveld  
Gergei Farkas  
Christian Fernandez  
Emilia Forsell  
Charlotte Fridolfsson  
Paul Fuehrer  
Carl-Göran Heidegren

Mikael Hjerm  
Torbjörn Hjort  
Sven Hort  
Liisa Husu  
Anders Hylmö  
Martin Hällsten  
Hege Høyer Leivestad  
Malin Ideland  
Kerstin Jacobsson  
Thomas Johansson  
Sara Kalm  
Annette Kamp  
Beppe Karlsson  
Jan Ch Karlsson  
Anne Kaun  
Lisa Kings  
Joakim Kulin  
Bengt Larsson  
Mona Lilja  
Jonas Lindberg  
Mona Lindqvist  
Måns Lundstedt  
Catrin Lundström  
Andreas Malm  
Brian Martin  
Christopher Mathieu  
Fredrik Movitz  
Per Månsson  
Magdalena Nordin  
Anna-Liisa Närvänen  
Maria Oskarson

Apostolis Papakostas

Marek Perlinski

Abby Peterson

Katarina Piuva

Poul Poder

Daniel Ritter

Christine Roman

Ingrid Sahlin

Anna-Maria Sarstrand Marekovic

Michael Schulz

Susie Scott

Adam Shehata

Oksana Shmulyar Gréen

Lena Sohl

Linda Soneryd

Jörgen Sparf

Andrea Spehar

Mikaela Sundberg

Göran Sundqvist

Johan Söderberg

Jesper Thiborg

Håkan Thörn

Sandra Torres

Sébastien Tutenges

Lars Udén

Ylva Uggla

Eskil Wadensjö

Åsa Wettergren

Filip Wijkström

Erika Willander

Pelle Åberg

Malin Åkerström

# Torgny T. Segerstedts pris för bästa artikel i Sociologisk Forskning 2018 och 2019

Torsdag 19 mars, i samband med årsmötet för Sveriges Sociologförbund, tillkännagavs mottagarna av Torgny T. Segerstedts pris för bästa artikel i *Sociologisk Forskning*, för årgångarna 2018 och 2019 av tidskriften. Priset har delats ut sedan 1995 och bär sitt namn efter Sveriges första professor i sociologi.

Följande motivering till årets utdelning gavs av juryn:

## 2018

Priset för *Sociologisk Forsknings* bästa artikel 2018 går till ”Unveiling the radical right online. Exploring framing and identity in an online anti-immigrant discussion group” av Anton Törnberg och Mattias Wahlström. I denna artikel analyseras innehållet i diskussionsgruppen Stå upp för Sverige, som utgör ett belysande exempel för en typ av politisk aktivism som har fått allt större genomslag i det svenska politiska landskapet. Detta sker med en kreativ kombination av kvantitativa och kvalitativa metoder, samt genom att förena teorier från olika forskningsfält. Artikeln bidrar till en fördjupad förståelse för såväl politisk mobilisering som formering av kollektiv identitet, som har relevans även för andra former av politisk aktivism.

*Artikeln publicerades i Sociologisk Forskning volym 55, nr 2–3. Törnberg och Wahlström är verksamma vid Göteborgs universitet.*

## 2019

Priset för *Sociologisk Forsknings* bästa artikel 2019 går till ”Den egna erfarenhetens marknad. Om brukarinflytandearbete och kommodifiering av individers erfarenheter av psykisk ohälsa” av Erik Eriksson. Artikeln bygger på ett gediget empiriskt underlag och identifierar och belyser en intressant utveckling vad gäller brukarinflytande i psykiatri. Resultatet av studien bidrar till den sociologiska beskrivningen av samhällsutvecklingen i stort, men är dessutom högst relevant för hur man inom vårdsektorn (och liknande sektorer) lägger upp sitt arbete med brukarinflytande.

*Artikeln publicerades i Sociologisk Forskning volym 56, nr 2. Eriksson är verksam vid Linköpings universitet.*

Juryn bestod av Jenny-Ann Brodin Danell, Umeå universitet, och Sverre Wide, Örebro universitet.



## Avgående ordförande tackar för sig

”UNDER NÅGRA FANTASTISKA dagar i mars sammanstrålade sociologisverige i Stockholm på vår mest välbesökta konferens någonsin. Närmare 300 deltagare! Aula Magna gav en fin inramning åt uppskattade framföranden från våra hitflugna keynote speakers Jeffrey Alexander och Melinda Mills.”

Ungefär så hade jag planerat att inleda denna text. Nu blev det inte så, som alla vet. Vem hade kunnat drömma om att en konferens som vi började planera redan för två år sedan skulle ställas in? Vem visste ens vad flockimmunitet var eller att ”platta till kurvan”? Vem hade en aning om vem Anders Tegnell är? Vem visste ens vad corona var? Förutom ölen då förstås. Nu vet vi mer, men ändå förfärligt lite. Sociologer världen över kommer tillsammans med forskare från en mängd olika discipliner bidra till att försöka förstå vad som hände våren 2020, socialt, politiskt, ekonomiskt, medicinskt och mer därtill.

Den lokala organiseringsgruppen i Stockholm fick se många arbetstimmar gå förlorade. Merparten av arbetsinsatsen sker ju innan en konferens går av stapeln. Trots detta olyckliga slut vill styrelsen rikta ett varmt tack, för en suverän planering och ett mycket lockande innehåll, till: Vanessa Barker, Sofie Burman, Pär Dalén, Malcolm Jacobsson, Anna Kahlmeter, Arvid Lindh, Charlotta Magnusson, Kenneth Nelson, Magnus Neremo, Eva-Lisa Palmtag, Daniel Ritter, Max Thaning och Andrea Voyer.

Årsmötet genomfördes torsdagen den 19 mars via Zoom med Rolf Lidskog som ordförande för mötet och totalt 28 medlemmar närvarande. Höjdpunkter från årsmötet var bland annat valet av sociologiämnet vid Södertörns högskola som ansvarigt för Sociologisk Forsknings utgivning, samt Sociologiska institutionen vid Uppsala universitet som värd för förbundets konferens Sociologidagarna 2022. En annan höjdpunkt var den prisutdelning som vi vanligtvis håller under konferensmiddagen. I stället för uppsluppet skålande och hurrande för våra pristagare gjorde årsmötet sitt bästa för att applådera segrarna framför våra webbkameror. Stort grattis till följande pristagare:

**Lisa Flower** utsågs till vinnare av Sociologförbundets pris till nydisputerad forskare i sociologi för åren 2018–2019 med avhandlingen *Loyalty work. Emotional interactions of defence lawyers in Swedish courtrooms*.

Priset för *Sociologisk Forsknings* bästa artikel 2018 gick till ”Unveiling the radical right online. Exploring framing and identity in an online anti-immigrant discussion group” av **Anton Törnberg** och **Mattias Wahlström**.

Priset för *Sociologisk Forsknings* bästa artikel 2019 gick till ”Den egna erfarenhetens marknad. Om brukarinflytandearbete och kommodifiering av individers erfarenheter av psykisk ohälsa” av **Erik Eriksson**.

Ytterligare en höjdpunkt var förstas sammansättningen på den nya styrelsen som presenterades av valberedningen och röstades igenom av medlemmarna. Nuvarande styrelse består av följande personer:

#### **Presidium**

Ordförande: Kenneth Nelson, Stockholms universitet

Vice ordförande: Åsa Lundqvist, Lunds universitet

Kassör: Erika Willander, Uppsala universitet

Sekreterare: Oskar Engdahl, Göteborgs universitet

#### **Ledamöter**

Martin Berg, Malmö universitet

Lena Karlsson, Umeå universitet

Emelie Larsson, Mittuniversitetet

Arvid Lindh, Stockholms universitet

Magdalena Kania Lundholm, Högskolan i Dalarna

#### **Suppleanter**

Fredrik Palm, Uppsala universitet

Denis Frank, Göteborgs universitet

Det betyder alltså att undertecknad lämnar styrelsen efter fyra år, varav två år som ordförande. Det kan ske i trygg förvisning om att den nya styrelsen kommer att fortsätta med arbetet att vara ett samlande nav för sociologsverige med framtida konferenser, internationell representation och en tidskrift att värna. Stort lycka till!

*Katarina Jacobsson,*  
eder före detta ordförande



## Anvisningar för författare

Sociologisk Forskning accepterar vetenskapliga artiklar för eventuell publicering på svenska, engelska, danska eller norska. Tidskriften tillämpar anonymiserad kollegial granskning (*double blind peer review*), vilket innebär att artiklar som publiceras i Sociologisk Forskning är granskade av minst två andra forskare utanför tidskriftens redaktion. Sociologisk Forskning accepterar endast texter som inte tidigare publicerats och avvisar manuskript som samtidigt erbjudits annan tidskrift eller förlag. Inga avgifter tas ut för publicering i Sociologisk Forskning.

---

### Artiklar

1. För bedömning accepteras endast kompletta manuskript. Redaktionen accepterar inte synopsis, utkast till artiklar eller i övrigt ofärdiga manuskript.
2. Manuskriptets författare ska följa Sociologiförbundets riktlinjer för samförfattande.
3. Manuskript registreras via Sociologisk Forsknings webbsida.
4. Manuskriptet ska vara skrivet i MS-Word med dubbelt radavstånd och försett med goda marginaler. Nytt stycke görs med radbrytning. Manuskriptets omfång ska vara minst 4000 ord och högst 10000 ord, inklusive abstract/sammanfattning. Redaktionen tar endast emot manuskript via webbsidan.
5. Författare ska inte anges i manuskriptet. På manuskriptets första sida anges endast titel och antal ord.
6. En sammanfattning på engelska om maximalt 175 ord, en engelsk översättning av titeln, samt fem nyckelord på engelska ska bifogas.
7. En kort författarpresentation på ca 50 ord ska bifogas. Ange även din titel, vetenskapliga hemvist, samt postadress.
8. Eventuella noter placeras som fotnoter i manuskriptet. Slutnoter ska inte användas.
9. Tabeller, figurer och bilder ska laddas upp i separata filer i sitt ursprungliga filformat.
10. Undvik förkortningar i den löpande texten. Eventuella förkortningar skrivs med punkt ("t.ex.", "m.fl.").
11. Vid användning av akronymer för organisationer, institutioner eller dylikt, skriv ut den oförkortade lydelsen första gången akronymen används i texten.
12. Litteraturhänvisningar i löpande text görs enligt följande: (Sontag 1977:35) alternativt Sontag (1977:35). Vid flera refererade verk inom samma parentes, skriv: (Sontag 1977:35; Pilgrim & Rogers 1993:25). För litteraturhänvisningar till verk med fler än tre författare, skriv (della Porta, Hänninen, Siisiäinen m.fl. 2015:79). För litteraturhänvisningar i vilka flera verk av samma författare anges, skriv: (Merton 1949, 1973, 1976).
13. För alla referenser i referenslistan för vilka det finns ett DOI-nummer registrerat, ska det numret anges i referensen (i den form som anges i exemplet för tidskriftsartiklar nedan).

### Referenserna i referenslistan utformas på följande sätt

*Bok:* Durkheim, É. (2005[1897]) *Suicide. A study in sociology*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203994320>

*Artikel:* Haavio-Mannila, E., J.P. Roos & O. Kontula (1996) "Repression, revolution and ambivalence. The sexual life of three generations", *Acta Sociologica* 39 (4):409–430. <https://doi.org/10.1177/000169939603900403>

*Kapitel i bok:* Dryler, H. (1994) "Etablering av nya högskolor: Ett medel för minskad snedrekrytering?", 285–308 i R. Erikson, & J.O. Jonsson (red.) *Sorteringen i skolan*. Stockholm: Carlsson.

### Recensioner

Recensioner av sociologiska avhandlingar och annan relevant litteratur (inklusive kurslitteratur) välkomnas och bedöms av redaktionen. En recension ska vara minst 700 ord och högst 1 500 ord. En recensionsessä, det vill säga en recension där två eller fler böcker behandlas, ska vara högst 2 500 ord. Recensioner laddas upp via Sociologisk Forsknings hemsida.

### Debatt och kommentarer

Debattinlägg ska vara högst 3 000 ord. Kommentarer till texter publicerade i tidskriften ska vara högst 1 000 ord och skickas till redaktionen senast 30 dagar efter det att texten publicerats. Författaren till den text som kommenteras ges alltid utrymme att svara på kommentarer. Debattinlägg och kommentarer laddas upp via Sociologisk Forsknings hemsida.

De avgående redaktörerna har ordet

*Christofer Edling & Sara Eldén*

De tillträdande redaktörerna har ordet

*Lena Sohl & Magnus Wennerhag*

Oro för klimatförändringarnas konsekvenser – Klimatagerande och betydelsen av omsorg om kommande generationer

*Sara Ekholm*

Tidslojalitet – En explorativ undersökning om hur tid och lojalitet flätas samman i fakultetsadministratörers arbetsstrategier

*David Öborn Regin, Jonas Axelsson & Markus Arvidson*

Membership in the digital era – Swedish trade unions' use of Internet and social media

*Gabriella Scaramuzzino & Roberto Scaramuzzino*

Sociologiska perspektiv på coronakrisen – Fyra sociologer om samhällets reaktion på covid-19

*Erna Danielsson, Fredrik Liljeros, Shai Mulinari & Linda Soneryd*

Recensioner

Redaktionens tack: Granskare 2017–2019

Motivering: Torgny T. Segerstedts pris för bästa artikel i Sociologisk Forskning 2018 och 2019

Sociologförbundet har ordet – Avgående ordförande tackar för sig

Avs.

Sociologisk Forskning

Södertörns högskola

141 89 Huddinge

[www.sociologiskforskning.se](http://www.sociologiskforskning.se)



Sveriges Sociologförbund  
Swedish Sociological Association